

MANUAL DE DEMOCRAȚIE SOCIALĂ 4

Căcilie Schildberg și alții

Europa și democrația socială

CUPRINS

<i>Prefață la prima ediție în limba engleză</i>	4
<i>1. Introducere</i>	6
<i>2. Democrația socială – o busolă pentru Europa</i>	10
2.1. Valorile de bază	12
2.2. Drepturile fundamentale	16
2.3. Europa și democrația socială: trei conexiuni	20
2.4. Cinci principii ale politicii europene	24
2.5. Europa socială	32
<i>3. Europa astăzi: cum a luat ființă – ce este aceasta</i>	40
3.1. Democrația: Construcția instituțională a UE	48
3.2. Prosperitatea: Piața unică europeană	62
3.3. Echitatea socială: Politica socială europeană	73
3.4. Sustenabilitatea: De la legislația de mediu la dezvoltarea durabilă	82
3.5. Pacea: Politica externă și de securitate europeană	85
<i>4. Europa de mâine: perspective și propuneri de reformă</i>	93
4.1. Întărirea democrației europene	94
4.2. Promovarea prosperității europene	99
4.3. Întărirea dimensiunii sociale	105
4.4. Asigurarea durabilității	109
4.5. Întărirea profilului politicii externe	113

5. Compararea politicilor de partid privind Europa **122**

5.1. CDU 122

5.2. FDP 125

5.3. SPD 127

5.4. Alianța 90/Verzii 129

5.5. Stânga (Die Linke) 132

5.6. Sumar 135

6. Dezbateri pe tema Europei: Germania, Marea Britanie, Franța, Polonia și Grecia **136**

6.1. Germania 138

6.2. Marea Britanie 140

6.3. Franța 142

6.4. Polonia 145

6.5. Grecia 150

7. Reflecții în perspectivă **153**

Zece concepții greșite cu privire la UE 155

Bibliografie 156

Autori/editori 162

20 de nume și termeni-cheie 163

PREFAȚĂ la prima ediție în limba engleză

Istoria Uniunii Europene este susținută de ideea fascinantă a păcii și libertății pe un continent unit. În 2012, UE i-a fost decernat Premiul Nobel pentru Pace, care a fost atât o recunoștință, cât și o provocare. Cu toate acestea, astăzi se vorbește tot mai mult despre UE în contextul de „criză”.

Când în 2008 piețele financiare nereglementate au eșuat, băncile care dăduseră cu împrumut au fost sprijinite financiar de către stat. Ca rezultat, datoria publică a crescut enorm, iar unele țări s-au ciocnit de probleme la obținerea de noi credite: aceasta stă la baza a ceea ce se cunoaște ca „eurocriză”. Pe de altă parte, aceasta induce în eroare, deoarece rata de schimb a monedei europene este stabilă de ani de zile. Criza nu poate fi negată, această carte însă urmărește să inspire speranță.

Friedrich-Ebert-Stiftung este dedicată scopurilor democrației sociale și idealurilor mișcării muncitorești. Democrația socială este o idee universală, născută din convingerea că conflictul dintre muncă și capital conturează dezbaterea politică și realitatea nu doar într-o țară, ci în toate țările. În condițiile unor economii conectate pe plan internațional, ale provocărilor globale și rețelilor de comunicare atotcuprinzătoare, aceasta este mai pertinent ca niciodată.

Pentru social-democrați, unificarea europeană este astfel un proiect-cheie. Libertate, justiție și solidaritate: cooperarea dintre vecinii europeni – mai mult decât ar izbuti țările de sine stătător – oferă șansa de realizare a acestor valori fundamentale ale democrației sociale. O Europă socială – aceasta este viziunea pe care o susține acest manual.

Calea spre o Europă cu adevărat democratică și socială ar putea fi lungă, însă, în ciuda tuturor problemelor, este robustă: UE este un proiect al cooperării regionale care, prin comparație internațională, a obținut deocamdată cel mai înalt nivel de relații reciproce. Alte alianțe regionale își pot folosi circumstanțele de context, problemele și oportunitățile atât ca exemple pozitive, cât și negative.

Astfel, acest manual este publicat și în limba engleză. El este oferit în calitate de ghid factorilor de decizie și formatorilor de opinie din cele peste 100 de țări în care Friedrich-Ebert-Stiftung promovează democrația și dezvoltarea, contribuind la menținerea păcii și securității. Ideea de susținere a UE este una magnifică.

În această etapă, dorim să atragem atenția cititorului asupra activității departamentului de analiză politică internațională (IPA) a Friedrich-Ebert-Stiftung, care a contribuit în mod considerabil la elaborarea acestui volum. Am dori să aducem mulțumiri lui Gero Maaß, Cilia Ebert-Libeskind, Jan Niklas Engels, Christos Katsoulis și Björn Hacker pentru sfaturi și comentarii.

În mod special, le suntem recunoscători lui Căcilie Schildberg, Martin Timpe, Tobias Gombert și Anne Wagenführ. Căcilie Schildberg, în calitate de autor principal, a scris cea mai mare parte a acestui manual. Tobias Gombert și Anne Wagenführ au contribuit într-un mod variat la activitatea editorială.

De asemenea, am vrea să le mulțumim lui Michael Dauderstädt și Michael Fischer pentru consilierea privitoare la concepția acestei cărți, precum și lui Severin Fischer, Julian Schwartzkopff, Kaki Bali, Ronja Kempin și Niels Gatzke pentru aportul la actualizarea acestui manual.

În cele din urmă, trebuie să menționăm ajutorul oferit de Angelica Schwall-Dürren – în prezent ministru al afacerilor externe al North Rhine Westphalia – căreia îi suntem foarte recunoscători pentru colaborare în elaborarea conceptului acestei cărți și pentru comentariile ei valoroase la prima ediție în limba germană. Îi mulțumim ei și tuturor celor care au contribuit la acest manual. Iar dacă sunt careva carențe, ne asumăm întreaga responsabilitate pentru acestea.

Simbolul Academiei pentru Democrație Socială este o busolă. Prin intermediul Academiei Friedrich-Ebert-Stiftung dorește să ofere un cadru în care perspectivele și orientările să devină mai clare. Ne vom bucura dacă veți profita de ceea ce vă putem oferi pentru a vă găsi calea politică. Dezbaterile dintre cetățeni și angajamentul pe care și-l asumă unii față de alții constituie esența democrației sociale.

Dr. Christian Krell

Director

Academia pentru Democrație Socială

Jochen Dahm

Șef de proiect

Manuale de Democrație Socială

Bonn, aprilie 2004

1. INTRODUCERE

Fiecare are opinia sa despre Europa¹. Să luăm doar câteva exemple din multitudinea de păreri:

Pace

„Pentru mine Europa este garanția păcii. Am trecut prin Războiul Doi Mondial, distrugere și genocid. Europa ne-a adus pacea, începând de la crearea Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului și până în prezent. Astăzi, Europa poate contribui în mod semnificativ la asigurarea păcii sociale de asemenea și în Germania.” (Renate, 78 de ani, pensionară)

„Europa pentru mine nu este o forță a păcii. UE trebuie să facă mai mult pentru dezarmare.” (Torsten, 23 de ani, student)

Acest spectru larg de opinii caracterizează de asemenea, și alte domenii ale Europei, de exemplu, dezvoltarea democratică a continentului:

Democrație

„Pentru mine, în calitate de savant în domeniul social, Europa este un proiect de integrare politică foarte interesant. Niciodată în istorie nu a existat o încercare mai reușită de a integra o alianță de state pe o perioadă de decenii cu mijloace democratice. În același timp, proiectul riscă ca cetățenii să-și piardă interesul față de el. Rata de participare la alegerile europene este alarmant de scăzută. Pentru ca Europa să aibă un viitor, democratizarea trebuie să fie pusă în prim-plan.” (Karla, savant în domeniul social, 40 de ani)

„Nu cunosc prea multe despre Europa. Am fost însă în cadrul unui program de schimb de școli în Franța. Am mers și cu părinții în multe alte țări europene. Mi-am făcut câțiva prieteni noi acolo. Este extraordinar că pot călători oriunde fără probleme și că ne înțelegem unii pe alții. Altfel, efectiv, Europa nu mă interesează.” (Martina, 18 ani, elevă)

Cu privire la tema prosperității:

Prosperitate

„Europa este un lucru extraordinar. Am o companie mică de tehnologie solară. Este mică, dar producem tehnologie de ultimă oră și o putem vinde până în Portugalia. E mai mult decât a te duce acolo în vacanță.” (Hans, 52 de ani, freelancer)

1 Europa, bineînțeles, reprezintă mai mult decât statele membre ale Uniunii Europene. Prin „Europa” se va înțelege aici integrarea economică și politică a Europei sub forma CE/UE. Termenii „Europa” și „UE” sunt utilizați ca sinonime în cele ce urmează. Orice deviere de la aceasta va fi notată în mod clar.

„Europa nu mă interesează. Sunt german. De asemenea, nu ar fi trebuit să renunțăm la marca germană.” (Georg, 62 de ani, pensionar)

Cu privire la tema echității sociale:

„Europa nu-mi face vreun bine. Lucrez ca instalator într-un orașel de lângă frontiera cu Polonia. Dacă instalatorii polonezi, ale căror costuri de viață sunt mai scăzute, vor reduce prețurile, cum voi rezista? Și mai ales când văd cât costă totul. Noi reducem din înlesnirile sociale în stânga și în dreapta și, în același timp, transferăm milioane de euro la Bruxelles. Aceasta nu este corect.” (Markus, 32 de ani, instalator)

Echitate socială

„Fiind grec, Europa îmi este aproape oricum. Guvernul nostru a fost forțat să taie înlesnirile sociale fără cruțare pentru a redresa situația bugetară. Pe de altă parte, Europa a fost alături de noi atunci când agențiile de rating au renunțat la noi.” (Kostas, 47 de ani, profesor)

Sau cu privire la tema durabilității politicilor UE:

„Directivele europene de mediu sunt bune, locurile de muncă de asemenea fiind importante.” (Sabina, 44 de ani, chimistă)

Durabilitate

„Europa – aceasta este șansa noastră de a face în sfârșit ceva privind schimbările climatice. Dacă Europa va da un exemplu, poate se va face ceva și la nivel internațional.” (Tim, 21 de ani, student)

În mod evident, părerile despre Europa diferă substanțial. Acest lucru nu este surprinzător dacă ținem cont de anvergura proiectului. Dacă e să analizăm mai îndeaproape viziunile oamenilor, două lucruri devin evidente.

*Viziuni diferite
privind Europa*

Aceste declarații nu vizează doar Uniunea Europeană. Ele vorbesc și despre oamenii care au făcut aceste declarații.

Aceste opinii reflectă atât așteptările, cât și dorințele oamenilor privind Uniunea Europeană. De exemplu, în chestiunea dacă UE este mai întâi de toate o piață comună sau se dorește a fi o uniune politică.

De asemenea, trebuie să vedem dacă aceste păreri se referă la dezvoltarea istorică, la actuala stare de lucruri sau la potențialul de viitor al Uniunii Europene. Această carte este concepută astfel încât să abordeze aceste domenii cu toată problematica lor.

*Capitolul 2:
Cadrul problematic*

În Capitolul 2, încercăm să aruncăm lumină asupra cadrului programatic, altfel spus, ne referim la problema așteptărilor Europei și a așteptărilor față de Europa din perspectiva democrației sociale și a potențialului pe care îl văd social-democrații în Europa.

*Capitolele 3 și 4:
Europa astăzi
și mâine*

Dezvoltarea istorică și situația actuală a Uniunii Europene sunt examinate în Capitolul 3. În Capitolul 4 sunt prezentate în linii generale posibilele măsuri de reformă.

*Capitolul 5: Viziunile
partidelor politice*

Capitolul 5 se axează pe comparația programelor privind politica europeană a CDU, FDP, SPD, Alianței 90/ Verziilor și a „Stângii”.

*Capitolul 6:
Dezbaterea
europeană
în diferite țări*

În cele din urmă, este deosebit de important, în contextul european, de a înțelege nu doar peisajul politic național, ci și dezbaterile europene din alte țări. Capitolul 6 ne oferă comparații ale dezbaterilor europene în Germania, Franța, Marea Britanie, Polonia și Grecia.

Mai întâi, o invitație. Înainte de a începe să citiți cartea, aruncați o privire asupra figurii 1. În ea se văd doi bărbați așezați pe o bancă într-un parc, discutând despre Europa.

*50 de ani ai Europei:
Care este verdictul?*

În mod clar, bărbatul mai tânăr nu este prea încântat de afirmația că Europa a apărut cauza păcii timp de 50 de ani. Care ar fi fost răspunsul tău? Îi împărtășești punctul de vedere care se referă mai întâi de toate la o realizare istorică sau starea actuală de lucruri în Uniunea Europeană, posibilitățile de viitor, îngrijorările sunt mai importante pentru tine? Reține răspunsul în procesul lecturii, deoarece ne vom întoarce la această întrebare la sfârșitul cărții.

Figura 1: © Chappatte, International Herald Tribune, www.globecartoon.com

20 de abrevieri europene

AE: Armata Europeană

AUE: Actul Unic European

BCE: Banca Centrală Europeană

CECO: Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului

CEE: Comunitatea Economică Europeană

CEEA sau **Euratom:** Comunitatea Europeană a Energiei Atomice

CEJ: Curtea Europeană de Justiție

CES: Confederația Europeană a Sindicatelor

CESE: Comitetul Economic și Social European

CR: Comitetul Regiunilor

Eurostat: Oficiul Statistic al Comunității Europene

MDC: Metoda Deschisă de Coordonare

PE: Parlamentul European

PES: Partidul Socialiștilor Europeni

PESA: Politica Europeană de Securitate și Apărare

PESC: Politica Externă și de Securitate Comună

SEAE: Serviciul European de Acțiune Externă

UE: Uniunea Europeană

UEM: Uniunea Economică și Monetară

2. DEMOCRAȚIA SOCIALĂ – O BUSOLĂ PENTRU EUROPA

Christian Krell și Jochen Dahm

În acest capitol

- este prezentată succint semnificația istorică a proiectului european pentru democrația socială;
- sunt explicate valorile de bază ale democrației sociale (libertate, justiție și solidaritate) și semnificația lor în acțiunea politică;
- se arată cum sunt realizate valorile de bază ale democrației sociale în drepturile fundamentale politice, civile, sociale și culturale;
- se explică de ce trebuie să fie implementate drepturile fundamentale pentru, cu și despre Europa în condițiile noilor provocări ale statelor-națiune și în conformitate cu tradițiile internaționalismului și solidarității internaționale;
- sunt expuse și discutate cinci principii de bază ale politicii europene social-democrate: pacea, democrația, prosperitatea, echitatea socială și durabilitatea;
- se arată cum pot fi distinse modelele Europei sociale de cele ale Europei libertariene în baza acestor principii de politică europeană, cu referire la cartea *Teoria democrației sociale*.

*Europa:
importantă
încă demult*

O Europă unită!

Încă în 1886, pe când integrarea europeană era un subiect de viitor îndepărtat, iar Germania era formată din mai multe state individuale, proiectul programului Asociației Generale a Muncitorilor Germani² de la Leipzig a formulat ideea unui „stat european bazat pe solidaritate”.

În 1925, când ororile primului război mondial mai erau încă vii în memoria oamenilor, SPD a chemat la „crearea Statelor Unite ale Europei pentru a putea apela la solidaritatea oamenilor de pe toate continentele” (Programul Heidelberg din 1925, menționat la Dowe/Klotzbach 2004:203).

² Asociația Generală a Muncitorilor Germani a fuzionat cu Partidul Social-Democrat Muncitoresc al Germaniei în 1875, pentru a forma Partidul Socialist al Muncitorilor din Germania, care în 1890 a fost redenumit în Partidul Social-Democrat German (SPD).

Astăzi, la aproape 150 de ani de la prima declarație de credință în Europa, SPD rămâne încă dedicat integrării europene. O chestiune centrală în acest sens este demersul său din programul de la Hamburg din 2007:

„Europa socială trebuie să devină răspunsul nostru la globalizare.” (Programul de la Hamburg, 2007:25)

De ce ideea europeană a fost întotdeauna atât de importantă pentru democrația socială? Răspunsul la această întrebare poate fi găsit în următoarele argumente.

Mai întâi de toate, ea apelează la valorile de bază ale democrației sociale (libertatea, justiția și solidaritatea) și realizarea lor în convențiile ONU cu privire la drepturile fundamentale.

Cu toate acestea, ea se axează, de asemenea, pe tradițiile democrației sociale ale internaționalismului și solidarității internaționale. Doar astfel pot fi realizate cerințele de implementare a valorilor de bază și drepturilor fundamentale – dacă țările cooperează dincolo de frontiere.

Pentru a putea realiza drepturile fundamentale și valorile de bază, este nevoie, în ultimă instanță, de acțiuni sociale și de stat. Anvergura lor la nivel național a scăzut ca rezultat al noilor condiții-cadru care reies din globalizare. Pe de altă parte, acesta este în fond motivul de ce o Europă integrată a fost și rămâne un proiect important pentru democrația socială.

*Europa și
democrația socială*

*Valorile de bază
și drepturile
fundamentale*

*Internaționalismul
și solidaritatea
internațională*

Obligațiile statelor

2.1. Valorile de bază

Libertatea, justiția și solidaritatea – acestea sunt valorile de bază ale democrației sociale. Inspirare de ele, oamenii luptă pentru o societate în care acestea să fie realizate.

Valorile de bază ale democrației sociale sunt descrise și ilustrate detaliat în Manualul 1: Fundamentele democrației sociale. De aceea, în acest volum vom da doar o scurtă definiție.

Libertatea

Libertatea înseamnă mai întâi de toate să trăiești o viață autodeterminată. O persoană liberă nu trebuie să se teamă de un amestec arbitrar din partea statului sau a societății.

Libertatea egală

În același timp, libertatea înseamnă a fi liber de dependențele degradante, dorință și frică, astfel însemnând, de asemenea, să ai oportunitatea de a-ți dezvolta personalitatea. Poți obține libertate autentică doar atunci când există condiții economice și sociale pentru a exercita libertatea.

Și democrația socială luptă pentru libertate. Toți trebuie să fie liberi în măsură egală și să poată folosi oportunitățile lor pentru libertate. Limitele libertății individuale mai reies și din următorul fapt: când libertatea unui individ influențează libertatea altui individ, ea trebuie să fie constrânsă.

Astfel, într-o societate democratică este nevoie de o înțelegere dinamică a libertății: cât de departe merge libertatea individului; nu este ușor de a determina în ce moment libertatea unui individ afectează libertatea altuia și când trebuie ea să fie protejată. Aceasta este sarcina negocierii democratice.

Lectură

complementară:

Manualul 1:

*Fundamentele
democrației sociale
(2009), Capitolul 2.*

Pentru discuții

Cât de strictă trebuie să fie interdicția asupra fumatului?

„Fără fumat la Oktoberfest” – în 2010, în Bavaria, a fost organizat un referendum pentru a decide dacă să fie sau nu introdusă o interdicție strictă asupra fumatului. În mod specific, aceasta afectează libertatea fumătorilor în favoarea libertății nefumătorilor. În cele din urmă, aceasta presupune cântărirea beneficiilor care au fost negociate legitim și asupra cărora s-a decis în mod democratic.

Sarcina: Gândiți-vă la părerile voastre despre acest lucru și cum ar putea fi ele justificate.

Justiția

Justiția nu poate fi niciodată definită în termeni absoluți, dar întotdeauna descrie un raport cu privire la distribuția bunurilor tangibile și intangibile, precum și a oportunităților. Toate persoanele se nasc libere și egale în drepturi. Prima măsură a distribuirii bunurilor este principiul egalității. Distribuirea inegală trebuie să fie justificată, de exemplu, în baza diferitelor drepturi sau a diferitelor necesități³.

Justiția este bazată pe demnitatea egală a tuturor persoanelor și cheamă nu doar la egalitate în fața legii, ci și la oportunități egale cu privire la participare și securitatea socială, indiferent de starea familială, originile sociale, bogăție sau gender.

*Justiția: mai mult
decât egalitate
formală*

Pentru discuții

Exemplu de dezbatere în problema justiției

Între șase persoane care lucrează la o agenție de publicitate s-a iscat o ceartă din cauza planificării unei vacanțe în săptămâna Rusalilor, deoarece fiecare vrea să meargă în vacanță.

Thomas	<i>Tată singur a doi copii de vârstă școlară</i>	Este legat de vacanța școlară a copiilor
Dirk	<i>Angajat cu grad înalt de dizabilitate (80%)</i>	Vrea să-și ia concediu educațional pentru a participa la cursul „Durerile de spate – cum să te menții sănătos”
Ahmed	<i>Căsătorit, soția este profesoară</i>	Depinde de vacanța școlară, deoarece vrea să meargă în concediu cu soția
Charlotte	<i>Locuiește cu partenerul său</i>	Vrea să meargă în concediu, deoarece în ultimele șase luni a făcut compromisuri în favoarea colegilor săi în situații similare
Anton	<i>Tată a zece copii</i>	De ani de zile participă la un concurs de călărie cu alte familii, organizat de Rusalii
Căcilie	<i>Are familie cu copii care nu sunt de vârstă școlară</i>	Este implicat în activități de voluntariat și dorește să modereze un seminar la Academia Democrației Sociale

Sarcină: Imaginați-vă că trebuie să organizați o „distribuție justă a vacanței” și doriți să acționați de o manieră social-democrată. Care ar putea fi soluția?

3 În manualul 1 *Fundamentele democrației sociale* conceptele de egalitate și inegalitate sunt discutate amănunțit în capitolul 2.2. „Egalitate/ inegalitate”. Manualul 3 *Democrația socială și stat social* descrie în capitolul 3 „Echitatea în statul social” complementaritatea diferitor principii ale echității.

Solidaritatea

Solidaritatea este dorința oamenilor de a lua apărarea și a întinde o mână de ajutor semenilor săi. Astfel, există sentimentul unei legături mutuale și responsabilități. Social-democratul Jihannes Rau a descris solidaritatea ca fiind cimentul care ține societatea împreună. Istoria mișcării muncitorești arată că coeziunea solidară a unui grup care luptă pentru libertate și justiție poate crea o forță capabilă să schimbe societatea. Solidaritatea nu poate fi decretată de către stat, însă pot fi create spații sociale în care oamenii să acționeze în baza solidarității.

Solidaritatea internațională

Democrația socială a accentuat întotdeauna că în înțelegerea sa solidaritatea nu se oprește la frontierele naționale. Dimpotrivă, despre solidaritatea internațională se poate găsi practic în toate documentele programatice elaborate de către social-democrați. În mod special, în context internațional, când statele și actorii multilaterali au dificultăți în a realiza lucrurile, solidaritatea poate fi acel motor care să ofere în cadrul cooperării internaționale, instituții care să asigure valorile de bază și drepturile fundamentale pentru toți.

Pentru discuții

Două proiecte sociale concurează pentru a obține finanțare în cadrul unui buget al cetățenilor:

Proiectul 1: Un grup de părinți ar dori să concentreze cluburile (cluburi sportive, studiouri de artă, școli de muzică etc.) în aceeași parte a orașului, lucru care să permită studenților să participe la activități culturale ziua întreagă.

Proiectul 2: Într-un orașel urmează să fie creată o asociație de locuințe, care să ofere spațiu de locuit la prețuri accesibile. Pentru a obține capital inițial sub forma unor subvenții din bugetul cetățenilor, a participat la o licitație.

Sarcină: Propuneți idei în cazul celor două proiecte de mai sus pentru a le face să fie cât mai orientate din punctul de vedere al solidarității.

Importanța valorilor de bază pentru acțiunea politică

În acțiunea politică, valorile de bază au funcție duală:

- Pe de o parte, ele pot oferi valori de referință pentru dorințele politice ale unui individ sau ale unei mișcări politice sau sociale;
- Pe de altă parte, ele pot oferi valori de referință în evaluarea realității sociale.

Între timp, toate curentele politice importante din Germania invocă valorile de bază ale libertății, justiției și solidarității. Valorile de bază și-au găsit, de asemenea, locul și în preambulul Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene:

„Conștientă de moștenirea sa spirituală și morală, Uniunea este fondată în baza valorilor indivizibile și universale ale demnității umane, libertății, egalității și solidarității.”
(Uniunea Europeană, 2000)

Cu toate acestea, este important de a înțelege că diferite curente politice înțeleg aceste valori de bază în mod diferit – atât conținutul, cât și accentele principale.

Din punctul de vedere al democrației sociale, valorile de bază sunt egale, se completează și se constrâng reciproc:

„Libertatea, egalitatea, fraternitatea”, care sunt cerințele de bază ale Revoluției Franceze, constituie fundamentul democrației europene. Scopul libertății egale din timpurile moderne devenind noțiunea de justiție, libertatea, justiția și solidaritatea au devenit valori de bază ale socialismului democratic în libertate. Ele rămân criteriul nostru în evaluarea realității politice și etalonul unor sisteme sociale mai bune, orientate spre acțiuni ale social-democrațiilor.” (Programul de la Hamburg, 2007: 14)

*Valori de bază:
funcția duală a
acțiunii politice*

*Consens pe
marginea valorilor
de bază?*

*Diferențe de conținut
și accent*

*Raționamentul
pornind de la valorile
de bază la drepturile
fundamentale*

2.2. Drepturile fundamentale

Dacă ne gândim la semnificația valorilor de bază descrise aici pentru principiile politicii europene a social-democrațiilor, apare o problemă dublă.

În primul rând, valorile de bază nu sunt de necontestat. Diferite curente politice, precum și diferite culturi, le asociază cu lucruri diferite. Mai mult decât atât, ele nu oferă o bază largă și general acceptată pentru orientare politică, de exemplu, cu privire la Europa.

În al doilea rând, cu valorile de bază se operează la un nivel foarte abstract. Iar pentru a descrie principiile politice, trebuie să fim exacti. Valorile de bază de unele singure nu ne pot ghida în mod precis și esențial în politica europeană.

Ce înseamnă deci valorile de bază pentru o politică concretă cu privire la Europa? Cum își găsesc ele expresie în practica politică? Ce înseamnă – ar putea întreba cineva, de exemplu – valoarea de bază a libertății în raport cu noua directivă europeană privind timpul de muncă?

În mod evident, valorile de bază ale democrației sociale constituie un cadru important când vine vorba de a descrie politica democrației sociale privind Europa. Cu toate acestea, este de asemenea util de a găsi o bază mai largă și obligatorie pentru a formula cerințe precise și exacte.

Astfel, *Teoria democrației sociale* (Meyer 2005) se referă nu doar la valorile de bază, ci și la drepturile fundamentale. Valorile de bază sunt mai ușor îmbrățișate în drepturile fundamentale care se conțin în convențiile ONU cu privire la drepturile fundamentale. Ele derivă din valori abstracte, însă reprezintă puncte de referință pentru politici concrete, formulând în mod precis drepturi pentru fiecare individ. În această accepție, ele mai pot fi înțelese ca „principii intermediare” (Höffe 2001: 70) dintre valori abstracte și politici concrete.

Lectură complementară:

*Thomas Meyer (2005),
Die Theorie der
Sozialen Demokratie,
Wiesbaden.
(Teoria democrației
sociale)*

*Manual 1:
Fundamentele
democrației sociale
(2009), capitolul 4.*

Există o serie de argumente în favoarea referirii la Convențiile ONU când vine vorba de formularea principiilor democrației sociale ce țin de politica europeană:

- Convențiile ONU sunt cele mai consistente surse internaționale și cultural-cuprinzătoare obligatorii din punct de vedere legal pentru drepturile fundamentale și astfel pentru coexistența umană;
- Convențiile ONU formulează drepturi foarte specifice și precise pentru fiecare individ.

Ce se are exact în vedere atunci când se discută despre drepturile fundamentale? În 1966, ONU a elaborat două pacte internaționale cu privire la drepturile fundamentale.

Drepturile fundamentale negative sunt, în primul rând, drepturi protectoare, care au menirea de a proteja indivizii de amestecul statului în viața lor de zi cu zi. Drepturile și libertățile civile negative clasice care sunt prevăzute în Legea fundamentală germană includ libertatea religioasă, inviolabilitatea domiciliului și dreptul la libera exprimare.

Drepturile fundamentale pozitive sunt drepturi care permit realizarea materială a drepturilor. Ele permit, de fapt, să se profite de libertatea formală. Dreptul la educație sau dreptul la muncă, sunt stipulate în unele din constituțiile landurilor germane, sunt exemple de drepturi și libertăți civile pozitive.

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (Pactul civil)⁴ menționează în primul rând așa-numitele drepturi și libertăți civile negative. Cu alte cuvinte, acestea sunt drepturile protectoare împotriva amestecului arbitrar din partea statului sau a societății în libertățile personale. Acestea includ, de exemplu, dreptul la libertatea și securitatea personală (art. 9), dreptul la libertatea neîngrădită de exprimare (art. 19) și dreptul la votul liber și secret (art. 29).

*Două pacte
privind drepturile
fundamentale:
Pactul civil...*

Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (Pactul social)⁵ stabilește, în primul rând, așa-numitele drepturi și libertăți civile pozitive, cu alte cuvinte, drepturi care permit promovarea libertății individului prin intermediul măsurilor guvernamentale luate de către comunitatea și societatea internațională. Ele includ, de exemplu, dreptul la muncă (art. 6), precum și dreptul la condiții de muncă echitabile, neprimejdioase și sănătoase (art. 7), dreptul de a crea sindicate libere (art. 8), dreptul la securitatea socială (art. 9) și dreptul la educația gratuită și continuă (art. 13).

... și Pactul social

4 Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 19 decembrie 1966 (citat la Heldmeyer în 1997).

5 Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale din 19 decembrie 1966 (citat la Heldmeyer în 1997).

În prezent, Pactul civil este ratificat de către 167 de state, iar Pactul social – de 161 de state. Dar atenție: Pactele au fost semnate de către state care încălcă în mod sistematic drepturile și libertățile civile fundamentale. O discrepanță enormă separă câteodată afirmațiile de realitate.

*Crucial:
implementarea în
practică a drepturilor
fundamentale*

Este scopul democrației sociale de a înlătura această discrepanță și de a implementa drepturile fundamentale politice, civile, sociale, economice și culturale stabilite în Pactele ONU, pretutindeni, și în așa mod încât ele să nu fie aplicate doar formal, ci să aibă și un efect real.

Nivelul european

La nivel european mai există încă două izvoare care stabilesc drepturile fundamentale: Carta europeană cu privire la drepturile fundamentale și Convenția europeană a drepturilor omului.

*Convenția
europeană a
drepturilor omului*

Convenția europeană a drepturilor omului întrunește, în primul rând, drepturile politice și civile, cu alte cuvinte, drepturile și libertățile civile negative. A luat naștere în cadrul Consiliului Europei⁶, fiind astfel independentă de Uniunea Europeană. Cu toate acestea, făcând trimitere la Carta Uniunii Europene a drepturilor fundamentale, drepturile fundamentale descrise acolo sunt consfințite în Legea UE și „sunt parte a legii Uniunii ca principii generale” (art. 6 alineatul 3, Tratatul UE).

*Carta drepturilor
fundamentale a UE*

Carta drepturilor fundamentale a UE cuprinde nu doar drepturile și libertățile civile negative, ci și drepturile economice și sociale, de exemplu, dreptul la „condiții de muncă echitabile și corecte” (art. 31), „protecția împotriva concedierii inechitabile” (art. 30) și dreptul de „acces la serviciile de plasament” (art. 29).

Efectele juridice directe ale Convenției europene a drepturilor omului și ale Cartei drepturilor fundamentale a UE sunt limitate. Importanța lor nu poate fi comparată cu cea a drepturilor fundamentale consfințite în legea fundamentală a sistemului juridic german, de exemplu⁷.

Cu toate acestea, ar fi incorect de a miza doar pe procedurile formale și legale în realizarea drepturilor fundamentale.

6 Consiliul Europei este o organizație internațională fondată în 1949 și independentă de UE. Trebuie să se facă distincție între Consiliul Europei și Consiliul European (vezi pp. 49 ff.).

7 Pentru mai multe detalii, vezi secțiunea 3.3.

Ancorarea drepturilor fundamentale în legislație este un prim pas important. Al doilea este însă aranjarea lor în așa fel încât să poată fi invocate. Important este ca drepturile fundamentale să aibă un efect real în viața oamenilor.

„Idealul ființelor umane libere care se bucură de libertatea de frică și dorință”, descris în Pactele ONU, este o revendicare politică și morală fundamentală.

Este revendicarea democrației sociale. Democrația socială este în esență un program de realizare consistentă a drepturilor și libertăților civile pozitive și negative în întreaga lume și înseamnă – potrivit unei idei-cheie a *Teoriei democrației sociale* – că își poate pune programul pe un fundament recunoscut de aproape fiecare stat din lume în Pactele ONU.

*Democrația socială:
Implementați
drepturile
fundamentale!*

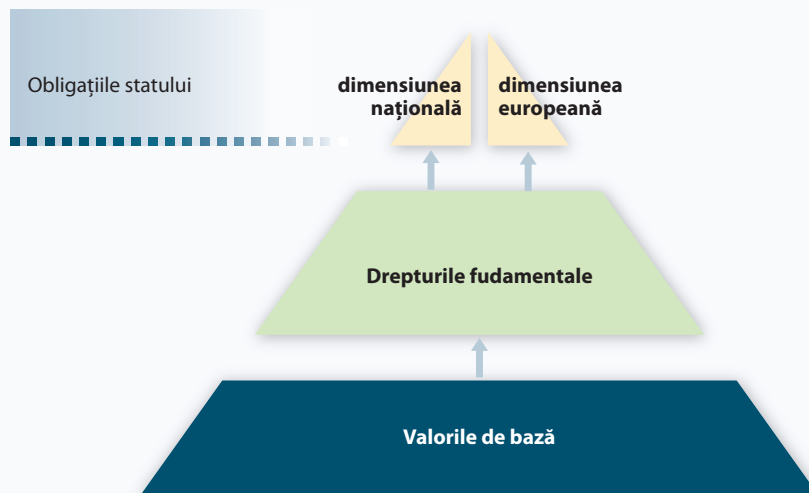

Figura 2: Raportul dintre valorile de bază, drepturile fundamentale și obligațiile statului

2.3. Europa și democrația socială: trei conexiuni

Trei conexiuni

1. Câmp de acțiune

Ce are a face cu Europa această orientare spre valorile de bază și implementarea lor în drepturi fundamentale? Trei conexiuni explică clar de ce social-democrații au fost de-a lungul istoriei întotdeauna dedicați integrării europene și de ce integrarea europeană rămâne un scop important.

În primul rând, Europa este importantă deoarece nivelul european în general oferă câmpul de acțiune care a fost pierdut la nivel național.

2. Internaționalismul

În al doilea rând, există o revendicare normativă a internaționalismului ca valorile de bază și drepturile fundamentale să fie aplicate în mod universal.

3. Solidaritatea internațională

În al treilea rând, problema solidarității internaționale și, astfel, tradiția cooperării internaționale explică importanța considerabilă pe care social-democrații o atribuie proiectului european.

Legat de aceasta există un motiv strategic substanțial: cu cât mai mult converg condițiile sociale dintre țări, cu atât mai mic va fi potențialul, de exemplu, de a porni muncitorii unii împotriva altora. Astfel solidaritatea nu reprezintă o stradă cu sens unic sau acțiuni caritabile, ci este de o importanță centrală pentru majoritatea oamenilor.

Obligațiile statului la nivel european

Înlăturarea barierelor comerciale, includerea economiilor naționale cândva izolate (așa ca China) în sistemul comercial mondial, sporirea comunicării și cooperării transnaționale, precum și inovațiile tehnologice dinamice, au condus către procesul la care se face referire în mod frecvent ca la „globalizare”.

În această lume globalizată, statele-națiune se află sub presiune în diferite contexte. În același timp, acțiunile statului sunt importante pentru democrația socială. Cerința sa de libertate echitabilă poate fi realizată doar cu ajutorul instituțiilor statului.

Drepturile fundamentale dau naștere la provocări și obligații de acțiuni din partea statului. Statul este garanția finală a drepturilor fundamentale. Dacă acțiunile statului în cadrul național – de exemplu, datorită globalizării – nu sunt viabile în general, trebuie să se recurgă la nivele alternative ale statului în vederea realizării drepturilor fundamentale.

Lectură complementară:

Manualul 2:

Economia și democrația socială (2009), secțiunea 3.3.

Manualul 3: Statul social și democrația socială (2012), secțiunea 5.2.

În această privință, Uniunea Europeană a atins un punct decisiv în ultimii ani. Ea oferă, grație instituțiilor relativ puternice, oportunitatea de a redobândi câmpul de acțiune pierdut la nivel național (vezi Meyer 2005: 365).

„Acolo unde statul național nu mai este în stare să ofere piețe cu cadre sociale și ecologice, această funcție trebuie să fie preluată de către Uniunea Europeană. Uniunea Europeană trebuie să devină răspunsul la globalizare.” (Programul de la Hamburg 2007: 26)

Dar atenție: punctul de plecare în integrarea europeană a fost piața comună. Înlăturarea barierelor comerciale este mai ușor de realizat în cadrul structurilor europene decât construcția noilor principii organizaționale, de exemplu, pentru securitatea socială sau participarea socială (vezi Meyer 2005: 365-367).

În această ordine de idei, o Europă Socială nu va apărea astfel de la sine. Secțiunea 2.5 arată că nu există, de asemenea, niciun motiv de a devia de la scopul Europei Sociale sau chiar de la ideea integrării europene.

Internaționalismul – revendicările universale ale valorilor de bază și drepturilor fundamentale

Printre scopurile democrației sociale a existat întotdeauna cerința de a merge mai departe de frontierele naționale. Libertatea, justiția și solidaritatea nu trebuie să fie măsuri de acțiune politică doar în Germania, ci și în întreaga lume.

Putem să ne imaginăm libertatea echitabilă doar ca libertate pentru toți. Libertatea doar pentru cetățenii unei anumite țări, de exemplu, și nu pentru toți oamenii ar fi ceva arbitrar. Și mai clară este cerința universală privind drepturile fundamentale. Pactele ONU au fost ratificate de către majoritatea statelor.

După cum s-a menționat mai sus, ele sunt cele mai consistente surse culturale și transfrontaliere obligatorii din punct de vedere juridic pentru drepturile fundamentale și astfel pentru coexistența umană din lumea întreagă.

Deși această orientare spre valori reprezintă un scop global, nivelul european este de asemenea, un cadru semnificativ. În tot cazul, Uniunea Europeană face parte din grupurile cele mai integrate și importante din lume. Pentru social-democrați este astfel clar că valorile lor trebuie să fie realizate nu doar în întreaga lume, ci în mod special în Europa și cu ajutorul ei.

Pentru discuții

Internaționalismul în calitate de contraargument

Într-un bar din Berlin, un italian, un francez și un german discută aprins despre așa-numitele lagăre de recepție și politica europeană cu privire la azil. „Din perspectiva Italiei este dificil. Refugiații africani fug în Italia. Drepturile fundamentale sunt importante, dar numai câteva țări plătesc pentru aceasta.” „Punctul de vedere francez este similar. Pentru Germania este foarte bine: pe de o parte, sunteți beneficiari ai spațiului economic european. Sunteți campioni mondiali la exporturi, dar nu este suficient doar de a invoca drepturile omului. Cum putem controla fluxul de refugiați în calitate de europeni fără a acționa inuman?”

Sarcină: Aducând argumente în baza unui internaționalism explicit, ce scopuri și proceduri sunt potrivite pentru Europa din punctul de vedere al democrației sociale?

Solidaritatea internațională – cooperarea transnațională

În tradiția mișcării muncitorești, orientarea internațională a partidelor sale politice era de cele mai multe ori clară, precum și în termeni de politici practice. O expresie timpurie și renumită a acesteia a fost propoziția finală a Manifestului comunist al lui Marx și Engels: „Proletari din toate țările, uniți-vă!” (citată la Dowe/ Klotzbach 2004: 85)

Această chemare la arme era susținută de convingerea unei necesități. Capitalului care în secolul XIX se organiza tot mai bine pe plan internațional și coopera dincolo de frontiere trebuia să i se opună rezistență de către frăția internațională a muncitorilor dacă cei din urmă doreau să-și îmbunătățească nivelul de trai și condițiile de muncă, de cele mai multe ori teribile, și dacă doreau să obțină drepturi democratice.

Este mult de spus în susținerea argumentului că numai capitalismul din secolele XX și XXI, cu flexibilitatea și integrarea sa internațională, a confirmat acest punct de vedere.

Astfel, partidele de aripă stângă se organizează în Europa și în lumea întreagă în diferite grupuri internaționale. Internaționala Socialistă este una dintre astfel de arene, la fel ca și Alianța Progresistă, fondată în 2013. Partidele socialiste și social-democrate din Europa sunt organizate în Partidul Socialiștilor Europeni.

*Mișcarea
muncitorească:
organizată
internațional*

*Internaționala
Socialistă și Alianța
Progresistă*

„Mișcarea socialistă a fost de la începuturi o mișcare internațională. Socialismul democrat este internațional, deoarece are drept scop eliberarea tuturor oamenilor de orice formă de dependență economică, spirituală și politică. Socialismul democrat este internațional, deoarece recunoaște că nicio națiune nu-și poate soluționa toate problemele economice și sociale izolat.”

(Internaționala Socialistă, 1951, citat la Dowe/Klotzbach 2004:274)

Chiar și mișcarea europeană sindicală s-a unit pe plan internațional în cadrul Confederației Sindicale Europene (ETUC). Aceasta se descrie în felul următor:

„Obiectivul primar al ETUC este de a promova Modelul Social European și de a activa întru dezvoltarea unei Europe unite a păcii și stabilității, unde oamenii muncii și familiile lor se pot bucura de drepturi civile și umane depline și standarde de viață înalte.” (ETUC 2010: 1)

În practică, semnificația solidarității internaționale era clară, de exemplu în cadrul grevelor transnaționale ale docherilor din 2003 și 2006. Prin întreruperile de muncă coordonate în „Rotterdam, Barcelona, Marseille și Antwerp, precum și în Liverpool, Piraeus și Copenhaga” (Bsirke 2006: 1) docherii au putut preveni degradarea substanțială a condițiilor de muncă. Grevele erau direcționale împotriva unor proiecte de directive ale Comisiei Europene („Pachet Port I+II”). Liberalizarea prevăzută era un prim exemplu de așa-numita integrare negativă, problemele căreia sunt descrise amănunțit în capitolul 2.5.

Pentru discuții

Solidaritatea internațională – exemplu

În ultimul timp, General Motors și-a amenințat în mod constant afiliații săi europene cu reduceri de personal și închideri de uzine, deseori lăsând deschisă problema cine va fi afectat, dacă în întregime sau parțial.

Sarcină: Imaginați-vă că sunteți președintele unui consiliu muncitoresc european (EWC), care dorește să-i convingă pe ceilalți membri ai EWC să se angajeze într-o strategie bazată pe solidaritate după un astfel de anunț. Ce le-ați spune?

*Confederația
Europeană
a Sindicatelor*

Lectură

complementară:

*Han Hans-Wolfgang
Platzer (2010),
Europäisierung der
Gewerkschaften,
Gewerkschaft-
politische
Herausforderungen
and Handlungs-
optionen auf
europäischer Ebene,
Friedrich-Ebert-
Stiftung (ed.), IPA,
Berlin.
„Europenizarea
sindicatelor,
provocările politicilor
sindicale și opțiuni
pentru acțiuni la nivel
european”)*

2.4. Cinci principii ale politicii europene

Este clar că democrația socială este orientată spre valorile de bază ale libertății, justiției și solidarității. Aceste valori de bază sunt realizate în drepturi fundamentale. Cerința pentru drepturi fundamentale este universală. Efectele lor reale, de altfel, depind de implementarea socială și acțiunile statului atât la nivel național, cât și la cel internațional.

Europa este importantă pentru social-democrați, deoarece și ei doresc să-și realizeze valorile la nivel european, și ei fiind dedicați libertății echitabile dincolo de frontiere, în solidaritatea internațională. În epoca globalizării, Europa poate fi un instrument important în realizarea libertății echitabile.

Cinci principii ale politicii europene

Ce înseamnă aceasta pentru politica social-democratică privind Europa? Acest manual este de părerea că politica social-democrată privind Europa care urmărește să realizeze valorile de bază ale democrației sociale și drepturile fundamentale în Europa și cu ajutorul ei trebuie să se orienteze spre cinci principii de politică europeană:

- pacea;
- democrația;
- prosperitatea;
- echitatea socială;
- sustenabilitatea.

Pacea și democrația, potrivit acestei înțelegeri, constituie baza proiectului european. Prosperitatea, echitatea socială și sustenabilitatea trebuie să fie echilibrate în mod egal pe un fundament pașnic și democratic. Este important de a reține că termenul „principiu” poate avea diferite semnificații.

În cazul nostru, termenul „principiu” are o serie de funcții. El descrie domeniile de activitate, scopurile, precum și metodele.

Pacea

„Pacea nu este totul, dar fără pace toate se reduc la zero”. (Willy Brandt 1982, citat la Verlag J.H.W. Dietz Nachf. 1982: 20)

Aceste cuvinte ale ex-cancelarului german Willy Brandt, care a fost și președintele SPD, au fost inspirate în foarte mare măsură din experiența personală din timpul celui de al Doilea Război Mondial. Războaiele au jucat un rol proeminent în istoria Europei de-a lungul secolelor. Războaie de cucerire, războaie civile, războaie religioase – toate acestea au fost din abundență.

Din experiența celui de al Doilea Război Mondial au fost trase învățăminte. În primul rând, producerea cărbunelui și a oțelului au fost comunitizate pentru a preîntâmpina războiul, deoarece nu-i posibil de a produce armament fără oțel. Este practic imposibil. După cum se arată în capitolul 3, aceasta a fost doar un preludiul pentru pașii ulteriori pe calea integrării europene. Decernarea Premiului Nobel pentru pace UE în 2012 – într-o perioadă de criză – a fost încă un fapt care ne-a amintit de această poveste istorică de succes. În prezent, UE constă din 28 de state democratice fondate în baza statului de drept și asociate în cadrul unei cooperări clar reglementate.

Dar cum poate fi mai exact, cum trebuie obținută pacea este obiectul constant al dezbaterilor publice. În trecutul apropiat, în Germania și Europa subiectul intervenției militare a fost unul extrem de controversat și a provocat dezbateri frecvente pe tema „Europa – o forță a păcii”. Începând cu intervenția din Iugoslavia și trecând prin două războaie – cel din Irak și invazia din Afganistan –, discuțiile au fost deseori aprinse de chestiunea „Europa – o forță a păcii”.

Un fapt este cert, că din punct de vedere social-democrat, cooperarea pașnică este o condiție esențială pentru a lucra împreună întru realizarea valorilor de bază și a drepturilor fundamentale. Numai dacă pacea – în primul și în primul rând protejarea vieții – este garantată, democrația socială se poate dezvolta.

Pentru o Europă a democrației sociale, este nevoie de următoarele:

- caracterul structural al statelor membre ale Uniunii Europene trebuie să fie pașnic, garantat mai întâi de toate de securitatea legii și a păcii sociale;
- pacea trebuie să guverneze asupra statelor membre ale UE, iar afacerile dintre ele nu trebuie să fie pătate de violență;
- în afacerile sale externe, Uniunea Europeană trebuie să fie orientată spre pace și spre o lume mai pașnică.

*Experiența
europeană
de război...*

*... și lecțiile învățate
din ea*

Democrația

Relația mutuală strânsă dintre participarea democratică și codeterminare, pe de o parte, și dintre drepturile sociale și emanciparea socială, pe de altă parte, a fost o trăsătură definitorie a mișcării muncitorești chiar de la începuturile ei. Nu este surprinzător faptul că social-democrații de mult au invocat principiile democratice atât la nivel internațional, cât și european. Încă în 1951, Internaționala Socialistă afirma:

„Socialiștii se luptă pentru a construi o societate nouă în libertate și cu mijloace democratice. Fără libertate nu poate exista socialism. La socialism se poate ajunge doar prin democrație. Democrația poate fi realizată pe deplin doar prin socialism.” (Internaționala Socialistă, 1951, citat de la Dowe/Klotzbach 2004: 269)

În mod corespunzător, social-democrații au pledat încă la o etapă timpurie pentru alegerile directe în Parlamentul European. Renumita remarcă a lui Willy Brandt „Noi vrem să avem curajul pentru mai multă democrație” din declarația sa politică din 1969 făcea referință la nivelul european.

Din punctul de vedere al social-democraților, realizarea principiilor democratice în stat și societate nu este doar un scop pentru care trebuie de luptat. Este, de asemenea, un principiu care determină acțiunea. Acțiunea de atingere a scopului „democrației” trebuie să fie ea însăși democratică. Democrația trebuie să-și găsească expresie atât în proces, cât și în rezultat.

Astăzi, și la nivel european, cererea pentru democrație este mai presantă ca niciodată. Potrivit barometrului european, în studiul reprezentativ al cetățenilor UE din toamna anului 2013, mai puțin de jumătate (39 la sută) erau destul de satisfăcuți sau foarte satisfăcuți (4 la sută) de starea democrației din Uniunea Europeană. Mai mult de jumătate nu sunt în mod special satisfăcuți (32 la sută) sau deloc satisfăcuți (14 la sută) (Barometru european 2013a).

„Deciziile europene afectează tot mai multe și mai multe sfere ale vieții. Noi dorim să creăm o Europă a cetățenilor. Dorim să avem curajul pentru o mai multă democrație europeană.” (Programul de la Hamburg 2007: 27)

*Democrația: scopul
și principiul acțiunii
fundamentale*

Pentru o Europă a democrației sociale, este nevoie de următoarele:

- Construcția, structurile și instituțiile Uniunii Europene trebuie să corespundă principiilor democratice. Modelul este o uniune politică ce oferă tuturor cetățenilor europeni drepturi de codeterminare democratică.
- Legitimitatea puterii politice a Uniunii Europene este conferită de alegători.
- Politica europeană transparentă și întărirea publicului european asigură controlul democratic și participarea la procesele europene, făcându-le mai ușor de înțeles. Europeanizarea mass-mediei naționale și dezvoltarea mass-mediei europene, a organizațiilor societății civile, a partenerilor sociali și, de asemenea, a partidelor politice europene sunt cruciale pentru aceasta.
- Europa nu este un proiect doar al elitelor politice, ci este realizat de către majoritatea populației ei.

Prosperitatea

„Ființele umane”, potrivit Pactelor ONU, trebuie să trăiască „libere de frică și dorințe” (Preambul). În mod specific, scopul este descris ca „o dezvoltare stabilă economică, socială și culturală și o ocupare a forței muncii deplină și productivă”.

Libertatea de dorințe necesită securitate materială elementară. Trebuie să fie asigurat un nivel minim de prosperitate, așa încât fiecare să-și poată exercita drepturile fundamentale.

Pe de o parte, aceasta se referă la prosperitatea individuală a fiecărei persoane. Pe de altă parte, la prosperitatea socială generală, care presupune resurse suficiente disponibile pentru sarcinile definite ca democratice de către public.

Un anumit nivel de prosperitate reprezintă un fundament crucial pentru o societate liberă, justă și bazată pe solidaritate. Productivitatea înaltă și crearea de valori contribuie la prosperitatea socială. Prosperitatea individuală derivă din distribuția adecvată.

„Din motive economice urgente, [SPD] este în favoarea creării unei unități economice în Europa, formând uniunea statelor europene, pentru a atinge astfel o solidaritate a intereselor oamenilor de pe toate continentele.”

(Programul de la Heidelberg, 1925, citat la Dowe/Klotzbach 2004: 203)

Libertatea de dorințe

Lectură complementară:

*Manualul 2:
Economia și
democrația socială
(2009), secțiunea 4.3.*

Din punct de vedere istoric, este clar că în perioade de creștere economică, distribuția produsului social al Europei este, de obicei, mai echitabilă decât în perioade de criză economică. Creșterea și prosperitatea favorizează astfel realizarea valorilor și scopurilor democrației sociale.

Analizând prosperitatea în raport cu integrarea europeană, apare o altă conexiune importantă pentru democrația socială: când noțiunea de integrare europeană este legată de câștiguri de prosperitate, crește susținerea integrării europene în rândul cetățenilor europeni (vezi Noll/Scheuer 2006: 1-5; Barometrul european 2008: 15).

În mod evident, este important ca atunci când se promovează prosperitatea și creșterea, ele să nu fie oarbe la interesele sociale, de mediu și societale. În acest sens, poate fi vorba de o creștere calitativă.

Pentru o Europă a democrației sociale, este nevoie de următoarele:

- Integrarea europeană trebuie să contribuie la prosperitate și creștere.
- Prosperitatea și creșterea promovează bunăstarea oamenilor și servește la stimularea unui stat viabil, a sistemelor sociale efective pentru asigurarea împotriva împrejurărilor de viață neprevăzute, a unui nivel înalt al educației și al serviciilor publice de interes general.
- Prosperitatea este asigurată de creșterea calitativă.

„Europa a creat cea mai mare piață unică din lume, introducând chiar și o monedă unică. Aceasta s-a întâmplat în interesul cetățenilor europeni. Nici în Germania și nici în Europa, de altfel, nu vom accepta ideea că economia de piață trebuie să ne conducă spre o societate de piață.”

(Programul de la Hamburg, 2007: 28)

Echitatea socială

Toți cei care iau în serios valorile de bază ale democrației sociale și drepturile fundamentale trebuie să lupte pentru o politică europeană axată pe echitatea socială. Acest lucru îl sugerează nu doar valorile de bază – libertatea, justiția și solidaritatea –, ci și drepturile fundamentale formulate de Convențiile ONU.

Aceasta cere, de exemplu, „un nivel de trai adecvat”, ca „femeilor să le fie garantate condiții de muncă egale cu cele ale bărbaților – cu plată egală pentru muncă egală”, ca să fie asigurate „hrana necesară, îmbrăcăminte și locuințe”, precum

și „dreptul la educație”, astfel să fie garantată „dezvoltarea deplină a personalității umane”.

Democrația socială tinde spre o societate cu cetățenie socială în care fiecărui individ i se garantează o viață asigurată din punct de vedere material și cu demnitate pentru a participa la viața socială și democratică indiferent de succesul lor pe piață.

Echitatea socială este importantă nu doar din perspectiva democrației sociale, ci și în termeni ai teoriei democrației: mai multe studii arată că oamenii sunt sensibili la conexiunea dintre ideile democrației – cu alte cuvinte, egalitatea politică și egalitatea ce ține de drepturile și libertățile civile – și interesele materiale și sociale.

Acest lucru este confirmat de un studiu realizat de Friedrich-Ebert-Stiftung în domeniul democrației și încrederii în democrație (Embacher 2009). Întrebați despre cele mai importante elemente ale democrației, 74 de procente din respondenți au răspuns că „egalitatea în fața legii” este „foarte importantă”. Al doilea cel mai important element al democrației spune că „trebuie să existe condiții echitabile” – 67 la sută din respondenți au menționat aceasta ca fiind „foarte important”, iar 32 de procente văd acest lucru „important”. Afirmția că „toți oamenii au șanse egale în viață” este, de asemenea, considerată o caracteristică-cheie a democrației.

În mod evident, din punctul de vedere al publicului există o legătură strânsă între problemele sociale și materiale și democrație. Democrația nu este posibilă fără un nivel minim de egalitate materială. Dacă inegalitatea este prea mare, democrația se află în pericol.

Mai mult decât atât, democrația și distribuția justă a bunurilor și a accesului sunt și ele legate din punct de vedere procedural. Doar dacă negocierile sociale privind distribuția au loc într-un mod democratic, poate distribuția fi considerată echitabilă.

Având aceste două motivații – democrația și orientarea la valori –, democrația socială s-a angajat să lupte pentru echitate socială în Europa.

Astfel, Willy Brandt, de exemplu, a cerut ca Comunitatea Europeană (CE) să nu fie doar o „Europă pentru afaceri” (Brandt, în SPD 1971: 140), ci să fie extinsă și integrarea socială: „Scopul este de a face din Comunitatea Europeană cel mai progresiv spațiu din punct de vedere social din lume” (Brandt, în SPD 1971: 140)

Cetățenia socială

*Conexiunea:
echitatea socială
și democrația*

**Lectură
complementară:**
*Serge Embacher
(2009), Demokratie!
– Nein danke?,
Demokratieverdruss
in Deutschland,
FES (ed.), Bonn.
(Democrație!
– Nu, mulțumesc?,
Necazul democrației
în Germania)*

*Brandt:
nu doar o „Europă
pentru afaceri”*

Așadar, pentru o democrație socială în Europa trebuie să fie aplicate următoarele:

- Uniunea Europeană promovează și echitatea socială dincolo de frontierele regionale și naționale.
- Pe lângă uniunea economică și monetară, există o uniune socială europeană care este parte a integrării europene și pe picior de egalitate cu cea economică și monetară.
- Uniunea socială europeană trebuie să instituie standarde și reguli unice obligatorii în scopul echității sociale, respectând în același timp tradițiile diverse și sistemele naționale.

„Doar dacă cetățenii, în viața lor cotidiană, vor percepe Uniunea Europeană nu doar ca o economie de piață liberă supusă vântului rece al globalizării, ci și ca o garanție a securității sociale, numai atunci vor avea conștiința apartenenței europene.”

(Gesine Schwan 2010: 59)

Sustenabilitatea

La nivel european, sustenabilitatea cuprinde dimensiunile de mediu, economică și socială.

În primul rând, problemele de mediu sunt, de obicei, legate de sustenabilitate. De fapt, primele reflecții privind sustenabilitatea țin de mediul înconjurător. Termenul de „sustenabilitate” își trage rădăcinile din secolul 18, din silvicultură: Georg Ludwig Hartig, savant în domeniul silviculturii, a cerut să se taie atâta pădure cât poate crește la loc.

Astăzi, prin sustenabilitatea mediului înconjurător înțelegem că mediul trebuie păstrat cât mai intact posibil, ca o resursă naturală cheie pentru generațiile viitoare. Prezervarea resurselor, protecția climatică, conservarea speciilor și reducerea poluării sunt, astfel, aspecte importante.

În 1983, noțiunea de sustenabilitate a fost preluată de Comisia Brundtland (denumită după ex-premierul norvegian), înființată de ONU. Ea susținea că „umanitatea are abilitatea de a face dezvoltarea sustenabilă pentru a asigura satisfacerea cerințelor prezentului fără a compromite abilitatea generațiilor viitoare de a-și satisface cerințele.” (citat la Hauff 1987: 46)⁸.

8 În afară de dimensiunea mediului, conceptul „sustenabilitatea” are și dimensiuni economice și sociale. Pentru mai multe detalii, vezi capitolul 4.3 „Principii de politică economică”, din manualul „Economia și democrația socială”.

Este evident că pentru a aborda problemele de mediu este nevoie de cooperare europeană. Pe de o parte, poluanții, inundațiile și schimbările climatice nu se opresc la frontierele naționale. Standardele unice la nivel european pot preveni cursa până la limite din domeniul mediului pe contul naturii. Europa poate deveni un model pentru alte regiuni în această privință.

Pe de altă parte, o politică energetică modernă poate avea succes doar dacă fiecare regiune va face uz de punctele sale forte și de resurse: Scandinavia, de exemplu, poate folosi energia din stații hidroelectrice, Europa de Sud – din energia solară, iar țările de coastă – din stații electrice eoliene.

Pentru o Europă a democrației sociale, este nevoie de următoarele:

- Uniunea Europeană va contribui la dezvoltarea sustenabilă pe dimensiunile sociale, economice și de mediu.
- Va proteja resursele naturale în limita frontierelor sale și va proceda la fel în relațiile sale externe.

„Provocările legate de protecția mediului nu se opresc la frontierele naționale. Astfel, schimbările climatice și consecințele lor pot fi combătute numai dacă vom lucra în aceleași scopuri.”

(PES 2009: 17)

2.5. Europa socială

Pacea, democrația, prosperitatea, echitatea socială și sustenabilitatea sunt astfel cele cinci principii de politică europeană ale democrației sociale.

*Pacea și democrația
ca fundament*

Din perspectiva democrației sociale, pacea și democrația formează baza proiectului european. Acestea constituie condiția dezvoltării europene, doar ele fiind în stare să asigure prosperitatea, echitatea socială și sustenabilitatea.

*Echilibrul dintre
prosperitate,
echitate socială
și sustenabilitate*

Cu toate acestea, năzuința spre prosperitate, echitate socială și dezvoltare durabilă trebuie să fie echilibrată în mod echitabil la un al doilea nivel. Proiectul european va reuși, din perspectiva democrației sociale, doar dacă cele trei principii vor fi tratate pe picior de egalitate.

Condiția păcii și democrației este împărtășită și de alte curente politice consacrate din Europa, fiind însă uneori înțeleasă foarte diferit și tratată de pe alte fundamente teoretice. Scopul de a pune prosperitatea, echitatea socială și sustenabilitatea pe picior de egalitate nu este împărtășit de toți. Spre deosebire de social-democrați, alte curente politice se axează doar pe unul dintre aceste trei principii.

Lectură complementară:

*Manual 2:
Economia și
democrația socială
(2009), capitolul 3.2.*

Teoria democrației sociale a lui Thomas Meyer distinge între două tipuri de democrație: democrația socială și democrația libertariană. Un criteriu esențial ce le deosebește este relația dintre drepturile și libertățile civile negative și pozitive.

Pornind de la această distincție și în baza celor cinci principii de politică europeană, se poate deosebi între două modele ale Europei: o Europă socială versus o Europă libertariană.

*Două modele
ale Europei: o Europă
socială versus
o Europă libertariană*

Democrația socială și democrația libertariană sunt două tipuri ideale în teoria politică. Precum nu există o Europă socială sau o Europă libertariană pure în practică, așa nu sunt nici exemple de aceste forme de democrație în starea lor pură. Cu toate acestea, este util de a compara diferite modele pentru a înțelege mai bine punctul de vedere al fiecăruia.

Atât democrația libertariană, cât și democrația socială se bazează pe modelul democrației liberale, astfel având rădăcini comune:

- Democrația pluralistă bazată pe statul de drept;
- Obligatorietatea constituțională a puterii politice;
- Suveranitatea celor organizați în baza principiului majorității.

Mai întâi de toate, ele diferă din punctul de vedere al raportului lor privind drepturile și libertățile civile negative. Democrația libertariană este de părerea că acordarea drepturilor și libertăților civile pozitive reduce din drepturile și libertățile civile negative și poate, în cele din urmă, să le distrugă. Democrația socială, prin contrast, susține că drepturile și libertățile civile negative și cele pozitive trebuie să fie puse pe picior de egalitate pentru a putea fi aplicate atât formal, cât și în practică.

*Deosebiri: relația
dintre drepturile
și libertățile civile
pozitive și negative*

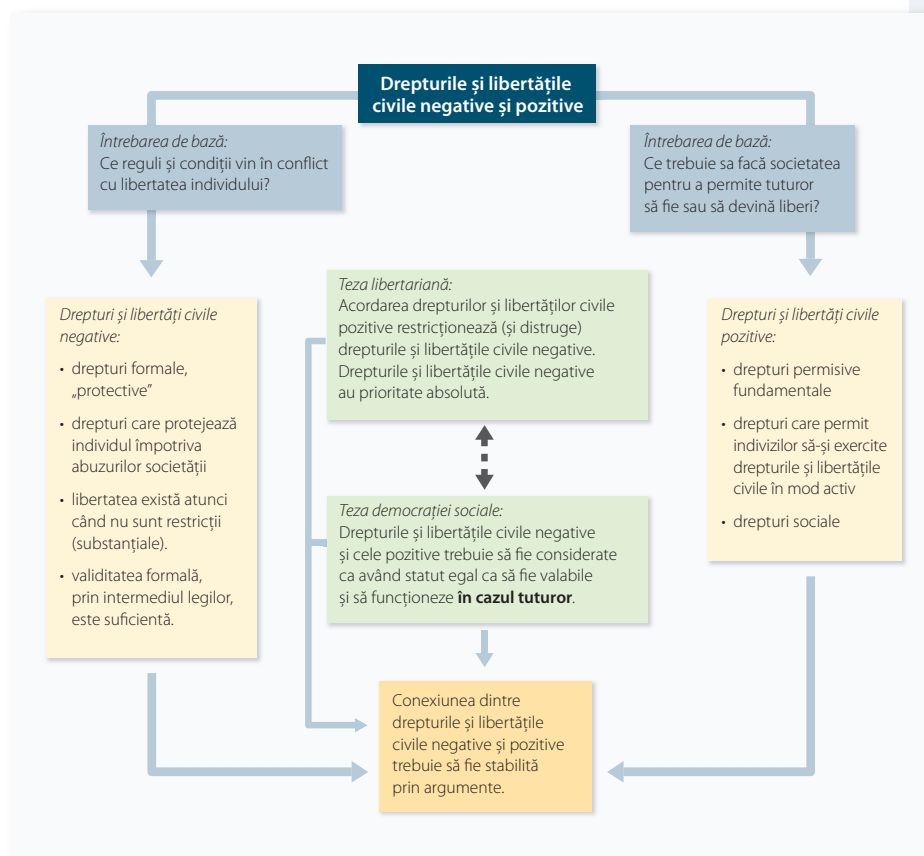

Figura 3: Drepturi și libertăți civile negative și pozitive

Două exemple ilustrează cele de mai sus. Din perspectiva libertariană este suficient dacă statul nu face nimic pentru a limita libertatea de expresie, de exemplu, cenzura presei. Din punctul de vedere al social-democrației însă, statul trebuie să facă pași ulteriori decisivi, promovând activ oportunități reale și echitabile pentru asigurarea libertății de expresie. Aceasta include, în primul rând, asigurarea accesului egal la informație și la educație pentru toți, astfel încât toți să-și poată forma opinii.

În acest context, o altă deosebire importantă dintre democrația socială și democrația libertariană sunt părerile lor vizavi de piață. Democrația libertariană înțelege piețele ca o expresie a libertății, astfel tinzând spre piețele autoregulatorii.

Prin contrast, democrația socială accentuează că piețele necontrolate pot conduce la rezultate nedorite pentru întreaga societate. Criza financiară din 2008 este un exemplu grăitor în acest sens:

„În înțelegerea noastră, piețele sunt o formă de coordonare economică necesară, superioară altor forme. Cu toate acestea, o piață lăsată la voia întâmplării este oarbă în termeni sociali și de mediu. Ea nu poate să ofere de una singură bunuri publice în cantități suficiente. Pentru a valorifica efectele pozitive ale piețelor, ele au nevoie de reguli și de un stat care să poate aplica sancțiuni, legi eficiente și prețuri rezonabile.”
(Programul de la Hamburg 2007: 17)

Dacă aceste argumente ar fi transferate la nivel european, s-ar putea vorbi, prin analogie, despre o Europă liberală ca bază comună și poli gemeni ai unei Europe sociale și libertariene.

Prin urmare, o Europă liberală se poate deosebi, corespunzător, prin acceptarea și stabilirea păcii și a democrației, prin următoarele caracteristici:

- relații interne și externe pașnice;
- siguranță legală;
- alegeri democratice;
- structuri și instituții democratice.

Reprezentanții atât ai Europei sociale, cât și cei ai Europei libertariene ar consimți aceste puncte. Cu toate acestea, dacă Europa socială se orientează nu doar spre

prosperitate, **ci și** spre echitate socială **și** sustenabilitate, adepții Europei libertariene se limitează în primul rând la promovarea unilaterală a prosperității în sensul creșterii economice. Aceasta descrie dezvoltarea posibilă a polilor Europei în termeni abstracti.

„Noi ne aflăm la o răscruce: fie creăm o Europă socială, fie Europa cu piața sa unică își va pierde coeziunea. Și aici apare întrebarea: libertatea sau supunerea? Ori europenii vor fi în stare să-și modeleze condițiile de trai împreună pe arena politică, ori Europa se va supune unor mecanisme anonime de piață, pierzându-și oamenii care nu se vor mai simți acasă în Europa.”

(Gesine Schwan 2010: 59)

Succesul Europei sociale depinde de cât de bine va reuși să complementeze așa-numita **integrare negativă** cu **integrarea pozitivă**. Integrarea negativă și pozitivă sunt doi termeni tehnici-cheie în cercetările cu referire la Uniunea Europeană.

Integrarea negativă se referă la regulamentele **de creare a pieței**. Ea merge mână în mână cu standardizarea diferitelor regulamente naționale⁹.

Integrarea negativă și pozitivă

Integrarea negativă

Regulamente de creare a pieței, de exemplu, înlăturarea barierelor comerciale

Integrarea pozitivă

Regulamente de corectare a pieței, de exemplu, stabilirea noilor standarde

În urma integrării europene, au fost adoptate, în primul rând, măsuri negative de integrare privind uniunea economică și cea monetară.

Abolirea tarifelor vamale în cadrul Europei este un bun exemplu de integrare negativă. Integrarea pozitivă se referă la regulamentele de **corectare a pieței**. De regulă, formularea noilor standarde comune merge mână în mână cu integrarea pozitivă¹⁰.

*Integrarea negativă
și pozitivă*

⁹ Vezi capitolul 3.2.

¹⁰ Vezi capitolul 3.3.

Directiva antidiscriminare, care în Germania a fost transpusă în Legea generală cu privire la tratamentul egal, este un exemplu de integrare pozitivă. Aceasta a adus un nou standard minim comun în toate statele UE privind protecția persoanelor împotriva discriminării.

Dezvoltarea Uniunii Europene este caracterizată printr-un dezechilibru dintre integrarea negativă și cea pozitivă. Odată cu lansarea ideii de piață comună, înălțurarea barierelor comerciale a devenit imperativă în Uniunea Europeană.

Astfel de măsuri erau mai ușor de impus, deoarece în diferite etape ale tratatelor europene, rezoluțiile privind politica economică erau întotdeauna supuse unor proceduri mai simple, majoritățile formându-se mai ușor.

Integrarea negativă era promovată în foarte mare măsură datorită competențelor conferite Comisiei Europene în acest domeniu și deciziilor Curții Europene.

Prin contrast, domeniile de politici de o importanță mai mare pentru democrația socială – inclusiv guvernarea economică, politica socială, politicile pieței muncii, politicile de mediu, politica educațională sau relațiile industriale – erau supuse principiului unanimității.

O Europă libertariană

Rezumând, o Europă libertariană apare cu următoarele caracteristici:

- prioritatea progresului economic asupra progresului social și de mediu;
- prioritatea integrării negative asupra integrării pozitive;
- prioritatea libertăților pieței (bunurile, persoanele, serviciile și capitalul) asupra drepturilor fundamentale sociale.

O Europă socială

Prin contrast, o Europă socială este caracterizată de următoarele:

- punerea principiilor prosperității, echității sociale și sustenabilității pe picior de egalitate cu pacea și democrația;
- abordarea integrării negative și integrării pozitive în mod egal și concomitent;
- tratamentul egal al drepturilor fundamentale sociale și al libertăților fundamentale economice în conformitate cu legislația europeană;
- angajamentul instituțiilor UE pentru progresul social, de exemplu, sub formă de evaluare a impactului social.

O Europă socială ar atenua în mod special inegalitatea resurselor, de asemenea cea dintre partenerii sociali, cu alte cuvinte, dintre angajatori și angajați. Dreptul sindicatelor la grevă, libertatea de asociere și negocierea colectivă liberă, precum și drepturile statelor-națiune, de exemplu, de a adopta legi care restricționează contractele publice la firmele care plătesc salarii sindicale, ar fi acordate în măsură deplină.

Care sunt deci șansele unei Europe Sociale?

Speranța mai veche era că, pe termen lung, integrarea economică va conduce în mod automat la integrarea politică. Transferul competențelor de politici sociale la nivel european ar fi următorul pas logic în acest sens.

Cu toate acestea, date fiind concepțiile fundamentale diferite din acest domeniu, a fost mult mai complicat de a obține progrese.

Aceasta rezultă, pe de o parte, din diferitele majorități politice din statele membre. În perioade ale guvernelor europene conservatoare covârșitoare, s-a impus integrarea negativă. Cu toate acestea, situația dată nu a fost echilibrată în perioada majorității guvernelor social-democrate din țări separate (vezi Manow et al. 2004).

Particularitățile naționale au și ele un rol. De exemplu, Franța, Germania și Marea Britanie au o atitudine foarte diferită față de statul bunăstării sociale și de extinderea europeană, care să includă țări din Europa de Est, Centrală și de Sud, măbind spectrul chiar și mai mult (vezi capitolul 6).

În afară de părerile optimiste și pesimiste excesive privind Uniunea Europeană, dezbateră academică curentă privind viitorul Europei sociale este caracterizată, în linii generale, de trei abordări diferite (vezi Meyer 2005: 373):

- scenariu pesimist;
- un punct de vedere optimist;
- o viziune optimistă moderată.

Abordarea pesimistă susține argumentul că din punct de vedere instituțional nu este posibilă o Europă socială, fără a mai vorbi de faptul că este nedorită din punct de vedere politic. Astfel, nu este posibilă. Reprezentanții săi argumentează acest lucru prin originile istorice ale Uniunii ca piață comună și sistemele social-politice și resursele economice mult prea diferite ale statelor membre ale UE.

Lectură

complementară:

Erhard Eppler (2010), Epochenwende, Über die Notwendigkeit des Aufbaus einer sozialen Demokratie in Europa, FES (ed.), IPA, Berlin.
(„Schimbarea epocilor, despre necesitatea construirii unei democrații sociale în Europa”)

Ernst Hillebrand und Anna Maria Kellner (eds) (2014), Für ein anderes Europa. Beiträge zu einer notwendigen Debatte, Verlag J.H.W. Dietz Nachf., Bonn.
(„Pentru o altă Europă. Contribuții pentru dezbateri necesare”)

Trei curenți de gândire

Pesimiștii

Optimiștii

Viziunea optimistă presupune că problemele integrării negative vor genera o presiune substanțială pentru măsuri de integrare pozitivă. Competențele social-politice vor fi transferate treptat la nivel european, fără a fi supuse unor limite fundamentale. O Europă socială s-ar dezvolta, astfel, într-un sistem cu mai multe nivele, cu interacțiuni dintre statele-națiune și nivelul UE.

Optimiștii moderați

În sfârșit, viziunea optimistă moderată se bazează pe noțiunea că, în principiu, integrarea pozitivă este posibilă până la un anumit punct. Cu toate acestea, punctul dat nu poate fi atins, iar rezultatul va fi determinat, în cele din urmă, de viziunea pozitivă.

Dezvoltarea este deschisă

Astfel, dezvoltarea Uniunii Europene rămâne subiect deschis pentru discuții. După cum am văzut, există un câmp vast de realizare a social-democrației cu Europa, în interiorul și prin intermediul ei. În tot cazul, sondajele Eurobarometrului confirmă că „europenii tind să favorizeze o abordare mai curând „socială” decât una „liberală” la soluționarea problemelor sociale și economice” (Eurobarometru 2010b: 99). Continuarea și modelarea proiectului european presupun o integrare continuă în cadrul valorilor de bază, al drepturilor fundamentale și principiilor politicii europene a democrației sociale.

„Pentru o mai multă democrație socială în Europa, este nevoie de a construi o democrație socială europeană viabilă”.

(Erhard Eppler 2010: 10)

Pentru discuții: Mai multă sau mai puțină Europă?

O controversă dintre filosoful Jürgen Habermas și sociologul Wolfgang Streeck a devenit cunoscută ca **dezbaterea Habermas-Streeck**. În 2013, doi savanți au publicat articole fundamentale despre viitorul Uniunii Europene în publicația periodică *Blätter für deutsche und internationale Politik* (File de politică germană și internațională), mesajele lor fiind diametral opuse.

Este interesant că Habermas și Streeck împărtășesc viziuni importante cu privire la Uniunea Europeană. De exemplu, ambii critică starea democrației Uniunii Europene și orientarea politicii economice actuale. Ei, de asemenea, au viziuni comune privind scopul democrației sociale în sens larg. Cu toate acestea, concluziile lor sunt diferite.

Streeck deduce din analiza sa că trebuie să existe mai puține competențe europene și mai multe naționale. El recomandă, printre altele, retragerea din zona euro. Habermas descrie aceasta ca „o opțiune nostalgică”. Statele-națiune aparte sunt expuse unei presiuni și mai mari a piețelor globalizate decât UE. El își pune speranța în reformele instituționale ale UE, în aprofundarea cooperării și, printre altele, într-un parlament european mai puternic. Habermas vede partidele social-democrate europene ca având o responsabilitate specială în a pune aceste reforme în discuție.

Multe elemente din dezbaterea „Habermas-Streeck” au fost preluate de către adepții democrației sociale. Thomas Meyer, de exemplu, ia ferm partea lui Jürgen Habermas în *Neue Gesellschaft/Frankfurter Hefte* (Caiete ale noii societăți din Frankfurt). El cheamă la „extinderea proactivă a UE pentru a deveni o uniune economică, valutară și socială democratică”.

Care este concluzia ta?

Sursele dezbaterii:

Wolfgang Streeck (2013a), *Was nun, Europa? Kapitalismus ohne Demokratie oder Demokratie ohne Kapitalismus*, în: *Blätter für deutsche und internationale Politik*, No. 4/2013, Berlin, pp. 57–68. (Și acum, *Europa? Capitalism fără democrație sau democrație fără capitalism*, în: *File de politică germană și internațională*)

Jürgen Habermas (2013), *Demokratie oder Kapitalismus? Vom Elend der nationalstaatlichen Fragmentierung in einer kapitalistisch integrierten Weltgesellschaft*, în: *Blätter für deutsche und internationale Politik*, No. 5/2013, Berlin, pp. 59–70. (*Democrație sau capitalism? De la buclucul fragmentării statelor naționale într-o societate mondială capitalist integrată*, în: *File de politică germană și internațională*)

Wolfgang Streeck (2013b), *Vom DM-Nationalismus zum Euro-Patriotismus? Eine Replik auf Jürgen Habermas*, în: *Blätter für deutsche und internationale Politik*, No. 9/2013, Berlin, pp. 75–92. (*De la naționalismul mărcii germane la patriotismul monedei euro? O replică dată lui Jürgen Habermas*, în: *File de politică germană și internațională*)

Lectură

complementară:

Thomas Meyer (2013), *Die Habermas-Streeck-Kontroverse. Zwischenruf, in: Neue Gesellschaft/Frankfurter Hefte*, 7–8/2013, Berlin, pp. 17–20. („Controversa Habermas-Streeck, replica, în publicația „Neue Gesellschaft/Frankfurter Hefte”)

Hans-Wolfgang Platzer (2014), *Rolling Back or Expanding European Integration?*, FES (ed.), IPA, Berlin. („Rostogolirea înapoi sau extinderea integrării europene?”)

3. EUROPA ASTĂZI: CUM A LUAT FIINȚĂ – CE ESTE ACEASTA

În acest capitol:

- sunt prezentate momente importante din istoria proiectului de integrare europeană;
- este descrisă dinamica proiectului european,
- este elucidată lupta constantă dintre eforturile transnaționale și puterile naționale de blocare;
- se arată cum activează UE în domenii importante; și
- sunt discutate problemele și deficiențele actuale ale UE în aceste domenii din perspectiva democrației sociale.

Europa este o entitate complexă, care s-a conturat în decursul unei jumătăți de secol.

Multe particularități ale construcției europene pot fi explicate doar în contextul apariției lor. În această bază, vă vom oferi o privire de ansamblu a celor mai importante etape ale procesului de integrare europeană.

Istoria Europei: O scurtă retrospectivă

„Noi nu facem o coalțiție dintre state, ci unim popoare.” (Jean Monnet)

Cu aceste cuvinte, Jean Monnet, unul dintre părinții fondatori ai integrării europene, a prezentat o viziune a unei Europe integrate. Prin reconcilierea statelor care fuseseră cândva la cuțite, a pus baza unei păci de durată în Europa după ororile celor două războaie mondiale. Integrarea europeană a fost, mai întâi de toate, un proiect al păcii.

Piatra de temelie în asigurarea păcii în Europa a fost Tratatul de la Paris, prin care în 1951 a fost creată Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO). Cele șase state fondatoare – Belgia, Franța,

Jean Monnet (1888-1979) a fost un politician francez, unul dintre fondatorii CECO și primul președinte al așa-numitei Înalte Autorități (1952-1954). Împreună cu Robert Schuman (vezi pag. 143), a fost unul dintre „părinții fondatori” ai integrării europene.

Lectură

complementară:

Gerhard Brunn (2008),
Kleine Geschichte der Europäischen Union. Von der Europeidee bis zur Gegenwart, Münster.
(„Scurtă istorie a Uniunii Europene. De la ideea europeană până în prezent”)

Republica Federală Germania, Italia, Luxemburg și Olanda – au convenit ca sectoarele cărbunelui și oțelului, care sunt cruciale pentru orice efort de război, să fie administrate în comun.

Această cooperare a fost neobișnuită prin faptul că instituirea așa-numitei Înaltei Autorități implica crearea unei noi autorități supraordonate cu competențe legale obligatorii în raport cu cele șase state. Astfel, cele șase state au renunțat în mod voluntar la drepturile de suveranitate națională în favoarea unui nou nivel.

Odată cu crearea Comunității Cărbunelui și Oțelului a fost pusă nu doar piatra de temelie în asigurarea păcii, ci au fost create și condiții importante pentru comunitatea economică (CEE) și piața europeană, instituite ulterior.

Conform Tratatului de la Roma din 1957, cele șase state au convenit asupra a patru principii de bază ale pieței comune. Respectiv, în cadrul pieței comune:

- mărfurile;
 - persoanele;
 - capitalul; și
 - serviciile
- puteau circula fără nicio piedică¹¹.

Definirea acestor patru libertăți a avut consecințe vaste, deoarece era nevoie de o uniune vamală ca să le realizeze. Aceasta a însemnat înlăturarea treptată a barierelor comerciale dintre state, stabilirea tarifelor externe și dezvoltarea unei politici comerciale comune. Ca rezultat, procesul de integrare europeană a înregistrat o dinamică proprie.

Această dinamică a fost influențată de trei factori. Procesul de integrare a fost mai întâi acționat de așa-numitele efecte secundare și, în a doilea rând, de inițiativa organelor nou create în cadrul integrării. Integrarea a fost împiedicată de încercările statelor-națiune de a recupera sau a păstra influența.

*Patru principii
ale pieței comune*

¹¹ Vezi capitolul 3.2.

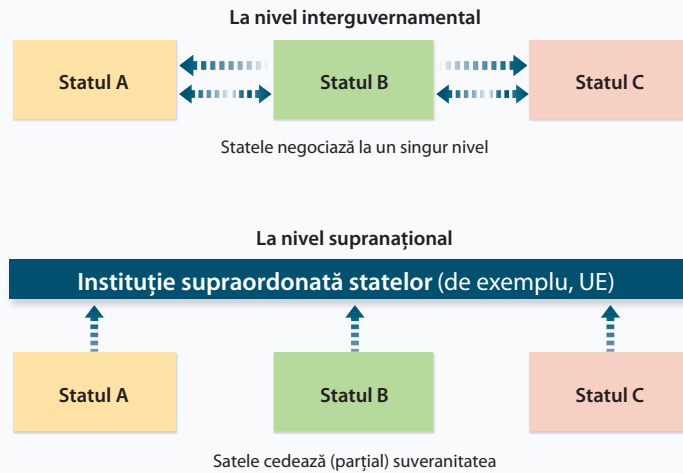

Figura 4. Compararea conceptelor „interguvernamental” și „supranațional”

Efectele secundare

Efectul secundar are loc când supranaționalizarea într-o politică conduce la o tendință de comunitizare în alte domenii. Astfel, de exemplu, principiul de bază al circulației libere a capitalului a condus la dezvoltarea politici monetare unice și, în cele din urmă, la introducerea monedei euro.

Un exemplu ilustrativ de dispută dintre statele-națiune în vederea păstrării suveranității naționale este Compromisul de la Luxemburg:

Compromisul de la Luxemburg a fost o declarație a celor șase state CEE din 1966 care a pus capăt așa-numitei crize a „scaunului gol”, declanșată când Franța, în semn de protest împotriva introducerii votului cu majoritatea calificată, începând cu mijlocul anului 1965, n-a mai luat parte la ședințele Consiliului de Miniștri al CEE, lăsându-le fără cvorum. Conform Compromisului de la Luxemburg, statele membre au convenit să încerce găsirea unei soluții de compromis în cadrul Consiliului de Miniștri în cazul în care erau afectate interesele-cheie ale statelor membre. Astfel, Franța s-a întors la masa de negocieri. Unele state membre au recurs ulterior la Compromisul de la Luxemburg, însă în anii recenti, el a căzut în desuetudine. (Europalexikon 2013:265, modificat ușor)

Importanța structurilor nou create

Un exemplu al importanței structurilor nou create, în special a Curții Europene pentru Justiție și a Comisiei Europene, este renumita decizie din Costa/ENEL 1964.

Într-o dispută despre naționalizarea companiilor electrice italiene, Curtea Europeană de Justiție a stabilit un precedent de prevalență a dreptului european asupra dreptului național.

Aprofundarea integrării europene a fost însoțită de procesul de extindere.

Începând cu 1973, anul primei sale extinderi, Comunitatea Europeană a fost extinsă la 28 de state în 2013. Rămâne de văzut câte state vor adera în viitor. Cel mai evident, dar și cel mai controversat aplicant în prezent este Turcia¹².

*Extinderea UE de la 6
la 28 de state*

Extinderea CEE/UE

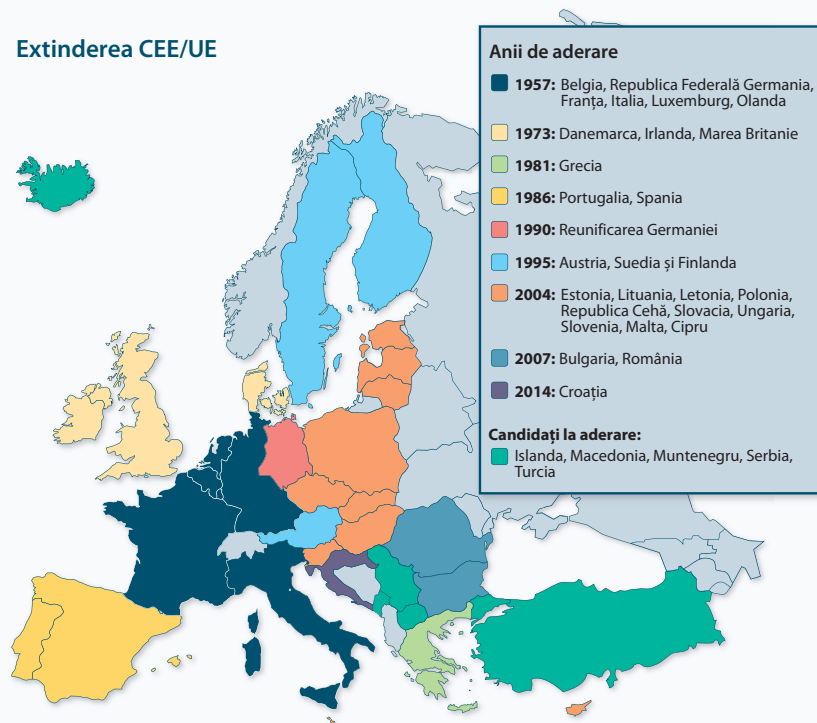

Figura 5: Privire generală asupra extinderii CEE/UE

12 Vezi capitolul 4.5.

Anii '70:
„Euroscleroză”

În anii '70 și la începutul anilor '80, procesul de integrare a cunoscut o încetinire. Întoarcerea la căutarea unor soluții naționale la criza economică din anii '70 de către statele membre a făcut acest proces inevitabil. Acești ani de blocare a procesului de integrare sunt deseori caracterizați prin termenul de „euroscleroză”.

1986:
Actul unic european

Cu toate acestea, în perioada dată au avut loc și schimbări semnificative. Acestea includ introducerea în 1979 a alegerilor directe în Parlamentul European și extinderea cooperării în alte domenii, precum politica externă și cea de mediu.

Actul unic european (1986)

- Primii pași în crearea pieței comune
- Întărirea rolului Parlamentului European
- Extinderea votului majorității calificate în Consiliu
- Extinderea cooperării în alte domenii

Maastricht 1992
și Amsterdam 1997

Adoptarea Actului unic european (AUE) în 1986 a dat un nou imbold procesului de integrare. AUE a pavat calea atât pentru integrarea politică de mai târziu, cât și pentru uniunea economică și monetară.

Tratatul de la Maastricht (1992)

- Fondarea Uniunii Europene, Acordul privind Uniunea Economică și Monetară
- Introducerea cetățeniei UE
- Protocolul privind politica socială
- Întărirea de mai departe a Parlamentului

Cele două revizuri ale Tratatului care au avut loc nu mult după aceea – la Maastricht (1992) și Amsterdam (1997) – au fost, pe de o parte, o consecință a simplificării dinamicii integrării datorite AUE. Pe de altă parte, ele au fost o expresie a unei dificultăți tot mai mari în găsirea consensului între cele 12, iar mai apoi 15 state.

Pasul decisiv spre uniunea politică a fost făcut odată cu Tratatul de la Maastricht (1992), prin care au fost create Uniunea Europeană ca organ supraordonat pentru Comunitățile Europene, Politica Externă și de Securitate Comună (PESC) și Politica Comună a Afacerilor Interne și Justiției.

Tot mai multe domenii de politici au fost incluse în procesul de integrare, votul majorității calificate intrând tot mai mult în acțiune. Pe acest fundal, au devenit evidente ideile diferite de organizare ulterioară a UE împărtășite de către state.

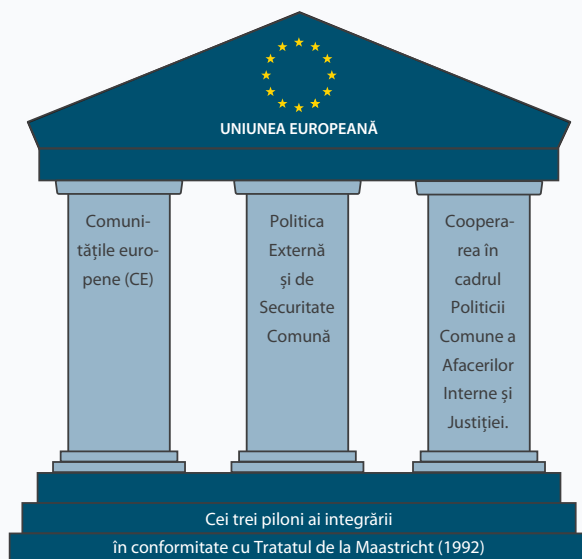

Figura 6: Construcția Uniunii Europene

Tratatul de la Amsterdam (1997)

- Aprofundarea și extinderea Politicii Comune a Afacerilor Interne și Justiției
- Extinderi semnificative ale posibilității participării parlamentare
- Posibilitatea votului majorității calificate în cadrul PESC, precum și a dreptului de veto național
- Nu s-a ajuns la un acord privind reforma instituțională în pregătirea pentru extinderea spre est

În același timp, șefii statelor și guvernelor erau conștienți de faptul că revizuirile Tratatului de până atunci (Maastricht în 1992, Amsterdam în 1997 și Nisa în 2000) nu erau suficiente pentru a asigura viabilitatea UE pe termen lung, în special în ceea ce privește aderarea noilor state în 2004.

Pentru a întări suportul popular al proiectului de integrare europeană, șefii statelor și guvernelor au convenit la Summitul de

la Laeken (2001) crearea unei convenții europene. A fost planificată elaborarea până în 2004 a unei constituții europene în calitate de fundament contractual nou al UE. Din convenție făceau parte reprezentanții guvernelor și parlamentelor statelor membre, ai statelor în curs de aderare din Europa Centrală și de Est și ai Parlamentului European și Comisiei Europene.

*Laeken 2001:
Este convenită
convenția
constituțională*

Dezvoltarea ulterioară a UE era să fie modelată în mod democratic și transparent sub forma unei convenții. În acest scop, pe de o parte, au fost implicați reprezentanți europeni și naționali aleși, iar pe de altă parte, a fost organizată o multitudine de forumuri de dezbatere publică.

Această activitate a Convenției a rezultat în Tratatul prin care a fost instituită Constituția Europei (TCE), care conținea elemente importante ale unei constituții europene. Spre deosebire de alte tratate europene, acesta trebuia să fie supus unui referendum într-o serie de state membre. Unele state au ales această opțiune în mod voluntar. Deși 18 state au ratificat tratatul, acesta din urmă a eșuat în 2005 din cauza a două referendumuri negative din Franța și Olanda.

O nouă tentativă de reformă a UE a fost Tratatul de la Lisabona (cunoscut, de asemenea, și ca Tratatul reformei). Începând cu 1 decembrie 2009, acesta reprezintă noua bază statutară a Uniunii Europene.

Schimbările importante datorate Tratatului de la Lisabona (în vigoare începând cu 1 decembrie 2009):

- Întărirea democrației și protecției drepturilor omului (creșterea rolului Parlamentului European și întărirea drepturilor de participare a parlamentelor naționale, posibilitatea inițiativelor cetățenilor europeni, introducerea obligativității legale a Cartei europene a drepturilor fundamentale)
- Anularea celor trei piloni de construcție de la Maastricht: UE dobândește o personalitate juridică unică
- Dezbaterea pe marginea proiectelor de lege trebuie să fie de acum încolo publice
- Introducerea așa-numitului vot al dublei majorități calificate în Consiliul de Miniștri începând cu 2014 (majoritatea statelor împreună cu majoritatea populației UE)
- Instituirea funcției de președinte al Consiliului UE al Consiliului de Miniștri
- Instituirea unui serviciu european diplomatic (Serviciul European de Acțiune Externă, SEAE)

Figura 7: Tratatul european de-a lungul anilor

Semnat	1948	1951	1954	1957	1965	1986
În vigoare	1948	1952	1955	1958	1967	1987
Tratat	Tratatul de la Bruxelles	Paris (PESC)	Acordurile de la Paris	Tratatele de la Roma	Tratatul de Fuziune	Actul unic european
					Comunitățile Europene	
					Comunitatea Europeană a Energiei Atomice (EURATOM)	
					Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO)	
					Comunitatea Economică Europeană (CEE)	
						Cooperarea Politică Europeană (CPE)
	Alianță militară		Uniunea Vest-Europeană (UVE)			

Europa ca proiect

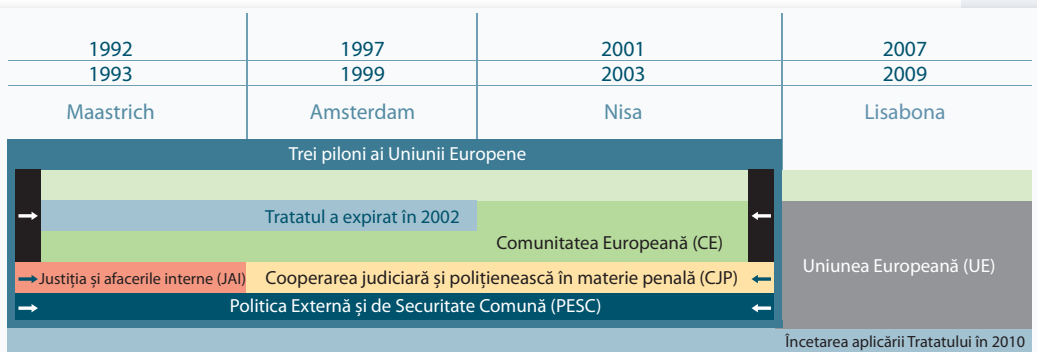
Această privire generală asupra celor mai importante etape de dezvoltare a procesului de integrare europeană ne spune că Europa rămâne un proiect fără precedent în istoria continentului, un proiect (din latinescul „projectum”, înseamnă „împins înainte”) care a dezvoltat și continuă să dezvolte un mandat politic pentru viitor. Avântul puternic pe care l-a luat Europa depășește astfel toate formele tradiționale de cooperare internațională. Și anume, specificitatea și unicitatea Europei constă în:

- interconexiunea și coexistența caracteristică formelor tradiționale de cooperare interstatală și procesul supranațional de elaborare a politicilor (Tömmel 2008);
- expansiunea rapidă a cooperării de la, mai întâi de toate, un sector la aproape toate domeniile de politici, astfel fiind însoțită de o expansiune tematică a scopurilor integrării europene;
- întinderea geografică enormă;
- dezvoltarea ei deschisă și flexibilă, care nu are loc de o manieră lineară și nu are scopuri limitate.

Un proiect are nevoie de susținători, de o dezvoltare și îmbunătățire continuă. Astfel, este necesară, mai întâi, o inventariere.

În capitolul 2 au fost elucidate 5 principii ale politicii europene a democrației sociale. Aceste cinci principii – democrația, prosperitatea, echitatea socială, sustenabilitatea și pacea – trebuie să servească drept puncte de referință în inventarierea ce urmează și pentru propunerile de reformare care vor fi discutate mai târziu.

*Europa:
un proiect unic*

3.1. Democrația: Construcția instituțională a UE

*Noianul de critici
la adresa UE...*

Succesul și unicitatea proiectului european de pace sunt indiscutabile. Cu toate acestea, UE este deseori criticată atât în mass-media, cât și în sondajele de opinie: UE este, chipurile, prea birocrată, prea nedemocrată, prea liberală, prea puternică sau prea slabă.

*... parțial ca rezultat
al succesului său?*

Noianul de critici la adresa UE poate fi, pe de o parte, considerat cauzat de succesul procesului de integrare. Pacea în Europa se consideră un lucru de la sine înțeles. În mod corespunzător, astfel de critici pot fi interpretate ca expresia așteptărilor sporite față de UE.

„Dacă i-aș spune fiicei mele: „Avem nevoie de Europa pentru a asigura pacea”, ea s-ar uita la mine și probabil mi-ar răspunde: „Eu nu aveam intenția să invadez Franța”. Cauza păcii nu mai are nicio rezonanță emoțională în rândul tinerei generații. Și aceasta este deoarece, slavă Domnului, ei au siguranța că pacea nu este în pericol.”
(Sigmar Gabriel 2010)

Pe de altă parte, criticile la adresa Europei par să se refere la deficiențele procesului de integrare europeană.

*Înstrăinarea
cetățenilor săi
de UE?*

Este uimitor că, în pofida creșterii importanței politice și a îmbunătățirii structurilor democratice, astăzi, Uniunea Europeană pare să se bucure de o mai mică susținere decât la începutul procesului de integrare.

Care pot fi motivele acestei distanțări care s-a creat între UE și cetățenii săi? Un factor ar fi complexitatea UE, iar altul, rata înaltă a schimbării.

După cum am văzut în capitolul anterior, succesiunea rapidă a tratatelor din ultimii 20 de ani a însemnat și schimbări în cadrul instituțional și în procesul de luare a deciziilor al UE. Aceasta face și mai dificil faptul de a ține piept problemei Europei.

Cât privește reproșul privind lipsa de transparență și calitatea proastă a democrației, haideți mai întâi să aruncăm o privire asupra instituțiilor europene și a proceselor, ca să le putem examina mai amănunțit.

În primul rând, spre deosebire de sistemele politice naționale, puterea între instituții individuale este distribuită destul de neobișnuit în UE (vezi Tömmel 2008). Comparația cu instituțiile politice naționale familiare simplifică astfel mult circumstanțele actuale, dar ne poate ajuta să înțelegem mai bine procesul.

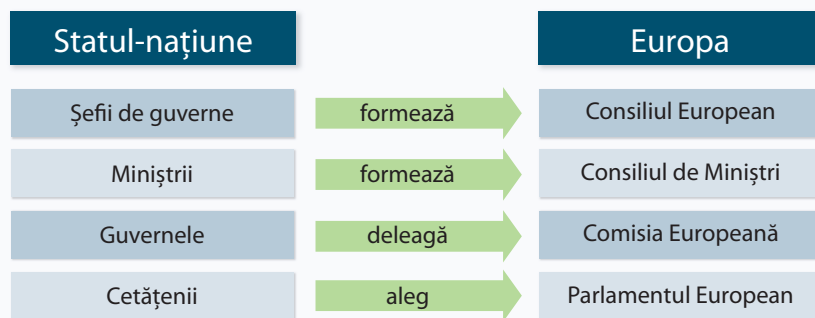

Figura 8: Conexiunile dintre instituțiile naționale și cele europene

Cele cinci instituții care joacă un rol hotărâtor în procesul de formulare a politicilor în UE sunt:

- **Consiliul European**
- **Consiliul Uniunii Europene** (cunoscut și ca **Consiliul de Miniștri**)
- **Comisia Europeană**
- **Parlamentul European**
- **Curtea Europeană de Justiție**

În total, Uniunea Europeană are șapte instituții. În timp ce Curtea Europeană de Audit joacă un rol de subordonare în procesul politic decizional, importanța Băncii Centrale Europene a crescut în ultimii ani în cadrul eforturilor de a face față crizei din zona euro.

Consiliul European este probabil cea mai cunoscută instituție la nivel european. Este format din șefii de state și de guverne ale statelor membre, președintele Comisiei și președintele Consiliului European.

Funcția de președinte al Consiliului European a fost instituită prin Tratatul de la Lisabona. Președintele este ales de către Consiliul European cu votul majorității

*Europa:
un proiect unic*

*Cele cinci
instituții ale UE*

Consiliul European

calificate pentru un termen de doi ani și jumătate și poate fi reales doar o singură dată. Sarcinile lui/ei includ prezidarea activității Consiliului European, luarea inițiativei și ajutorul în crearea unui consens necesar în cadrul Consiliului European. Pentru prima dată, în calitate de președinte al Consiliului European cu drepturi depline a fost ales belgianul Herman Van Rompuy în 2009.

Ședințele summiturilor Consiliului European, care, conform Tratatului de la Lisabona, trebuie să aibă loc cel puțin de două ori într-o perioadă de șase luni, sunt obiectul unei atenții deosebite din partea mass-mediei. Consiliul nu participă în mod direct la procesul de elaborare a politicilor, dar are funcție supraordinată. Tratatul Uniunii Europene (Tratatul UE) prevede:

„Consiliul European va oferi Uniunii stimulentele necesare pentru dezvoltarea ei și va defini direcțiile și prioritățile politice necesare. El nu va avea funcții legislative.”
(Art. 15, Tratatul UE)

Astfel, sarcina Consiliului European este de a stabili principiile directoare ale politicii europene comune, iar în cazul problemelor dificile legate de dezvoltarea fundamentală a Uniunii, de a negocia compromisuri dintre statele membre. Consiliul European ia decizii, de exemplu, ce țin de modificări la tratat sau aderarea noilor state.

Cât privește sarcina sa de stabilire a principiilor directoare pentru politica europeană, Consiliul European seamănă cu cancelarul german care are competențe de dirijare a politicilor. Însă, în timp ce cancelarul depinde de votul de încredere al Bundestagului, Consiliul European este total independent de alte instituții ale UE.

Politica de implementare a principiilor directoare stabilite de Consiliul European și astfel procesul de luare a deciziilor ca atare are loc în cadrul interacțiunii dintre Consiliul de Miniștri, Comisia Europeană și Parlamentul European.

Consiliul de Miniștri

Consiliul de Miniștri (cunoscut, de asemenea, și ca **Consiliul Uniunii Europene**) este compus din miniștri naționali relevanți. Deși se numără ca o singură instituție, de fapt, este format dintr-o multitudine de consilii sau diverse formațiuni ale consiliului. Aceasta se explică prin faptul că ministerele naționale relevante se convoacă în funcție de domeniu. În domeniul „mediului” al Consiliului, se convoacă, de exemplu, ministerele mediului din statele membre ale UE pentru a se consulta în probleme de mediu.

Consiliul de Miniștri este responsabil de implementarea concretă a principiilor directe stabilite de Consiliul European. În acest scop, el are funcții atât legislative, cât și executive, trebuind să coopereze strâns cu alte instituții (Comisia și Parlamentul).

Teoria separării puterilor a lui Charles de Montesquieu (1689-1755) distinge între trei autorități ale statului: **legislativă, executivă și judecătorească**. Ramura legislativă este, în principal, responsabilă de dezbaterea pe marginea legilor și de adoptarea lor. Ramura executivă este responsabilă de executarea legilor. Iar ramura judecătorească, în cadrul său de jurisdicție, supraveghează corespunderea cu legea și statutele.

Consiliul de Miniștri este o instituție centrală decizională și de reglementare. Cu toate acestea, Parlamentul European a putut treptat să-și lărgască drepturile sale de participare la procesul legislativ și odată cu Tratatul de la Lisabona a devenit, în sfârșit, un organ legislativ cu aproape

același statut (vezi mai jos). Numai în unele domenii de politici, așa ca politica fiscală, doar Consiliul poate lua decizii.

În cadrul arhitecturii UE luate în ansamblu, Consiliul de Miniștri reprezintă statele membre. De la intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, Consiliul de Miniștri adoptă decizii cu votul majorității calificate. Și doar în situații excepționale, deciziile trebuie să fie luate în mod unanim.

Începând cu 1 noiembrie 2014, pentru o majoritate calificată va fi nevoie de o așa-numită dublă majoritate: cel puțin 55 de procente din statele membre ale UE (ceea ce reprezintă cel puțin 15 din 28) și o populație de minimum 65 de procente din populația totală a UE. Aceasta înseamnă că deciziile general obligatorii vor putea fi luate împotriva voinței statelor individuale. Această parte a procesului de luare a deciziilor al Consiliului nu mai corespunde ideii tradiționale de negocieri dintre state, ci are un caracter supranațional. Ceea ce este diferit în cazul Consiliului Uniunii Europene (al Consiliului de Miniștri) ține de acest rol dual. Pe de o parte, el reprezintă interesele statelor-națiune, iar pe de altă parte, funcționează ca un proces decizional supranațional și ca o instituție intermediară în structura UE per ansamblu.

*Reprezentarea
statelor membre*

EUROPA					GERMANIA		
	Parla- mentul European	Consiliul de Miniștri	Curtea Europeană de Justiție	Comisia	Guvernul*	Parla- mentul	Curtea Constitu- țională Federală
Funcția legislativă	X	X		X		X	
Funcția executivă		X		X	X		
Funcția judecătorească			X				X

*Guvernele statelor federale ale Germaniei participă de asemenea la procesul legislativ prin intermediul Bundestagului.

Figura 9. Separarea și limitarea puterilor în UE și Germania

Comparațiile
sunt dificile

Este greu de a face o comparație în acest caz cu instituțiile politice germane, deoarece Consiliul Uniunii Europene îndeplinește atât funcții executive, cât și legislative. Într-o anumită măsură, este similar cu guvernul german (executiv), care este responsabil de implementarea actelor legale. Cu toate acestea, dat fiind faptul că el adoptă și legi, are și funcții legislative, pe care în Germania doar Bundestagul le deține și, cu anumite restricții, Bundesratul.

Consiliul de Miniștri poate fi cel mai bine comparat cu Bundesratul, deoarece în sistemul bicameral german el reprezintă statele federale. Prima cameră (Bundestagul în Germania) corespunde la nivel european cu Parlamentul European. Faptul că deciziile în cadrul Consiliului European pot fi în principiu luate cu majoritatea calificată facilitează progresul integrării europene. Din punctul de vedere al teoriei democrației, de altfel, poate fi criticat, de asemenea, pentru faptul că în anumite circumstanțe, cetățenii trebuie să se conformeze deciziilor luate de guvernele altor state în cadrul cărora ei nu au niciun cuvânt de spus. Aceasta este problematic îndeosebi atunci când deciziile sunt luate cu majoritatea de voturi ale Consiliului, care intră în vigoare fără acordul Parlamentului European,

deși astfel de situații se întâmplă rareori. Legitimitatea democratică a Consiliului Uniunii Europene este astfel indirectă, iar pe alocuri, neuniformă.

Până la Tratatul de la Lisabona, cetățenii nu aveau posibilitate să vadă cum votează miniștrii lor în cadrul Consiliului. Astfel, responsabilitatea pentru deciziile nepopulare putea fi pusă pe seama altora și, de regulă, pe seama „Bruxellesului”, neexistând posibilitatea de a verifica starea de fapt a lucrurilor. Sperăm că, în prezent, această practică obișnuită de a da vina pe altcineva va fi limitată odată ce procesul de votare în cadrul Consiliului a devenit public, iar rolul Parlamentului European devine tot mai proeminent.

„Cu toate acestea, Europa poate eșua dacă cei care ar trebui să cunoască mai multe vorbesc de rău și ponegresc UE. ...Iată cum funcționează jocul de-a învinuirea: tot ce este bun vine dinspre guvernele naționale și tot ce este rău – dinspre Bruxelles.”
(Martin Schulz 2013a)

Lipsa unui public european este o problemă-cheie. Cetățenii sunt dependenți de un public democrat pentru a putea participa la procesul de luare a deciziilor și a-l controla, deși acest lucru rămâne a fi încă un punct slab la nivel european.

Pentru discuții

Un public politic este un factor decisiv pentru participarea democratică a cetățenilor și controlul public al politicilor. Gândiți-vă cum ar putea arăta un asemenea public democratic în Europa. Și cum am putea obține un public european sau europenizarea publicului național.

Sarcină: Dacă ai fi redactor-șef al ziarului „Noutăți europene”, ce rubrici ar conține publicația ta?

Pentru a putea lua decizii, Consiliul de Miniștri solicită, de regulă, inițiativă legislativă de la Comisia Europeană, deoarece, spre deosebire de Bundestag sau Bundesrat, Consiliul de Miniștri nu are drept de inițiativă legislativă. La nivel european, doar **Comisia Europeană** are acest drept.

Atât Parlamentul European, cât și Consiliul de Miniștri poate solicita Comisiei Europene să introducă o inițiativă legislativă într-un anumit domeniu. Și este la discreția Comisiei dacă să răspundă sau nu la solicitare.

Lectură complementară:

Ansgar Klein et al.
(eds) (2003),
*Bürgerschaft,
Öffentlichkeit and
Demokratie in
Europa*, Opladen.
(„Cetățenii, publicul
și democrația
în Europa”)

Comisia Europeană

Odată cu Tratatul de la Lisabona, Comisia Europeană poate fi, de asemenea, obligată printr-o inițiativă a cetățenilor europeni să vină cu propuneri legislative într-o anumită problemă. Pentru aceasta, cetățenii UE trebuie să colecteze cel puțin un milion de semnături valabile într-un sfert din statele membre ale UE într-o perioadă de un an de zile.

Wilhelm Haferkamp (1923-1995) a fost sindicalist german și politician din rândurile SPD. A fost, printre altele, președintele național al DGB, iar până în 1967, director superior al departamentului pentru politică economică al comitetului executiv al DGB. În 1967, Haferkamp a fost primul sindicalist care a devenit membru al Comisiei Europene (până în 1985). În acel timp, a fost Comisar pentru Politica Energetică, Afaceri Economice, Finanțe și Buget, Relații Externe, iar din 1970, a fost, de asemenea, vicepreședinte al Comisiei.

Motorul integrării

Dreptul la inițiativă oferă Comisiei Europene un instrument de guvernanță a politicilor cu care poate avansa procesul de integrare așa cum consideră ea potrivit. În această bază, ea este deseori descrisă ca motorul integrării.

„Gardianul tratatelor”

Pe lângă dreptul său exclusiv de inițiativă în toate procedurile legislative, Comisia Europeană mai are și sarcini executive, cel puțin în domeniile de politici care au fost comunitizate. Astfel, ea controlează, de exemplu, implementarea și aplicarea actelor legale europene, sau monitorizează corespunderea cu tratatele. De aici, și calificativul de „gardian al tratatelor”.

Comisia are și funcții reprezentative, de exemplu, atunci când reprezintă Uniunea Europeană în structurile organizațiilor internaționale (de pildă, Organizația Mondială a Comerțului, OMC) sau încheie acorduri comerciale cu state terțe. În unele domenii de politici, ea are doar rol de organizare/coordonare.

28 de comisari

În prezent, Comisia Europeană are 28 de membri – un președinte și 27 de comisari (fiecare stat membru are câte un comisar), care sunt propuși de guvernele naționale. În Tratatul de la Lisabona (art. 17(5) TEU) a fost prevăzut ca, începând cu 1 noiembrie 2014, Comisia să fie compusă dintr-un număr de membri care, împreună cu Președintele și Înalțul Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate, să corespundă cu două treimi din numărul de state membre. Membrii Comisiei urmau să fie selectați printr-un sistem de rotație strict și în baza unui statut egal. Potrivit unei decizii luate de șefii statelor și guvernelor UE în mai 2013, această modificare a fost amânată pentru o perioadă nedeterminată.

Pe interior, Comisia Europeană funcționează în baza principiului răspunderii colegiale, ceea ce înseamnă că toate rezoluțiile sunt emise în comun. În cadrul instituțiilor europene, rolul lor este caracterizat atât prin putere, cât și prin dependența de Consiliul de Miniștri și Parlamentul European.

*Principiul
răspunderii
colegiale*

Pe de o parte, este o autoritate supranațională care nu este dependentă de statele membre sau controlată de Parlamentul European. Mai mult decât atât, în cadrul funcțiilor sale legislative și executive, poate avea ocazional un impact esențial al politicilor.

Cunoștințele pe care le posedă Comisia Europeană prin rețeaua sa extinsă de comitete îi oferă un avantaj enorm în ceea ce privește funcționarea sistemului UE. Acest lucru îi permite să joace un rol integrativ. Deseori, încă în etapa de demarare a inițiativelor legislative, ea implică interese diverse (de exemplu, prin intermediul consultărilor) și susține planurile sale prin expertiză tehnică (vezi Tömmel 2008).

*Avantajul Comisiei
când vine vorba
de cunoștințe*

Pe de altă parte, Comisia depinde în prezent de procesul de luare a deciziilor al Consiliului de Miniștri și Parlamentului European. Comisia depinde și de guvernele și administrațiile statelor membre în elaborarea și implementarea regulamentelor și directivelor europene.

Instituită ca organ executiv, Comisia poate fi cel mai bine comparată cu guvernul federal al Germaniei.

Cu toate acestea, Comisia are legitimitate democratică doar indirectă, deoarece membrii săi sunt desemnați de către guvernele statelor membre care trebuie să fie confirmați de Parlamentul European. În 2014, Parlamentul European va alege pentru prima dată Președintele Comisiei la propunerea Consiliului, luând în considerație rezultatele alegerilor europene.

Parlamentul European

Parlamentul European (PE) este compus din grupuri politice europene apărute în urma alegerilor organizate la nivel național. Numărul reprezentanților în PE aleși la nivel național este determinat proporțional cu numărul populației din țara dată. Țările mai mici au un avantaj în această privință, deoarece dacă ar fi

*Parlamentul
European*

aplicată proporționalitatea exactă, numărul total al reprezentanților PE ar fi mult prea mare. Tratatul de la Lisabona prevede 751 de membri pentru Parlamentul European, începând cu 2014.

Distribuirea mandatelor pe țară (conform situației din 2014)

	lanuarie 2014	După alege- rile în PE din 2014 lanuarie 2014		lanuarie 2014	După alege- rile în PE din 2014 lanuarie 2014
Austria	19	18	Letonia	9	8
Belgia	22	21	Lituania	12	11
Bulgaria	18	17	Luxemburg	6	
Republica Cehă	22	21	Malta	6	
Danemarca	13		Olanda	26	
Estonia	6		Polonia	51	
Finlanda	13		Portugalia	22	21
Franța	74		România	33	32
Germania	99	96	Suedia	20	
Grecia	22	21	Slovacia	13	
Ungaria	22	21	Slovenia	8	
Irlanda	12	11	Spania	54	
Italia	73		Marea Britanie	73	
Croația	12	11	Cipru	6	
TOTAL				766	751

În cadrul Parlamentului European, membrii aleși din diferite state membre formează grupuri în baza convingerilor politice similare. Pentru a forma un grup este nevoie de cel puțin 25 de membri ai PE din cel puțin un sfert din statele membre ale UE. Așadar, grupurile sunt transnaționale.

Un grup este format astfel din membri ai PE din diferite țări. Ca rezultat, grupurile PE sunt mult mai eterogene din punctul de vedere al convingerilor politice decât, de exemplu,

Katarina Focke (*1922 la Bonn) este politiciană germană și membră de mult timp a SPD. Din 1972 și până în 1976, a activat în calitate de ministru federal al tineretului, familiei și sănătății.

În 1979, a fost candidat în primele alegeri directe în Parlamentul European, unde a rămas până în 1989. Prioritățile sale politice erau activitatea pentru integrarea europeană și îmbunătățirea relațiilor Nord-Sud. Publicul larg o cunoștea astfel ca „Miss Europa”.

grupurile parlamentare naționale. Astfel, de exemplu, în cadrul „Alianței Progresive a Socialiștilor și Democraților”, socialiștii francezi se regăsesc alături de politicienii laburiști britanici și social-democrații germani.

Cu toate acestea, în ciuda diverselor condiții naționale, membrii PE pot în mod clar să voteze în mod independent de interesele naționale și în conformitate cu poziția grupurilor parlamentare relevante (Noury 2002).

Distribuirea mandatelor în PE în perioada legislativă 2009-2014

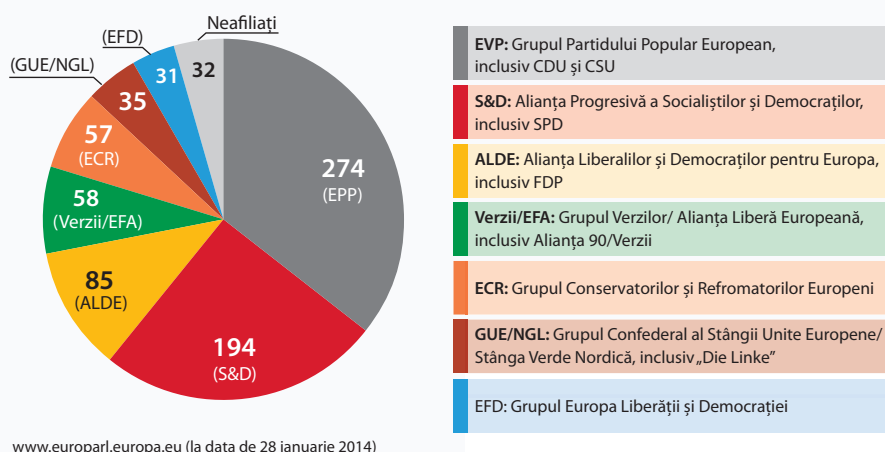

Figura 10: Distribuirea mandatelor în Parlamentul European

Parlamentul European este unica instituție a Uniunii Europene aleasă prin vot direct de către cetățenii UE. El poate fi cel mai bine comparat cu Bundestagul german – cel puțin în ceea ce ține de rolul său de „cameră a cetățenilor” – spre deosebire de camera statelor, Consiliul de Miniștri (Consiliul Uniunii Europene). Cu toate acestea, poziția Parlamentului European în cadrul instituțional al UE nu corespunde cu statutul important al Bundestagului german în cadrul sistemului politic german.

Parlamentul European a avut mult timp doar funcții consultative. Numai odată cu revizuirile Tratatului de la Maastricht (1992), a putut treptat să-și extindă competențele în cadrul procesului legislativ al UE.

Unica instituție europeană aleasă în mod direct

Odată cu Tratatul de la Lisabona, competențele legislative ale Parlamentului European au fost extinse, așa încât acum el participă la adoptarea a aproape tuturor legilor UE și decide când acestea vor intra în vigoare. Așa-numita procedură de co-decizie a fost ridicată la un alt nivel, devenind o procedură legislativă ordinară conform Tratatului de la Lisabona, fiind aplicată în mai mult de 40 de domenii adiționale (de exemplu, în politica energetică și problemele de imigrare). Aceasta înseamnă că, în prezent, Parlamentul European poate lua decizii vizavi de propunerile legislative în majoritatea domeniilor de politici care vin din partea Comisiei Europene, pe picior de egalitate cu Consiliul de Miniștri.

Pentru a se putea afirma în procedurile legislative în raport cu Consiliul, Parlamentul European trebuie să obțină o majoritate simplă sau absolută. În termeni practici, aceasta înseamnă că cele două grupuri politice majoritare deseori votează sau trebuie să voteze împreună.

Parlamentul European nu face distincție între guvern și opoziție. În cele din urmă, Parlamentul nu reprezintă un guvern european.

Din punct de vedere democratic, este o problemă faptul că partidele europene au un profil neînsemnat în rândul cetățenilor. Un motiv ar fi că alegerile au loc la nivel național, cetățenii alegând reprezentanți ai partidelor lor naționale. Astfel, nu este prea evident faptul că grupurile europene sunt, de fapt, alese.

În afară de funcția sa legislativă, Parlamentul European mai are și o funcție importantă de control în raport cu alte instituții ale UE, în special cu Comisia Europeană. Astfel, Parlamentul European poate adresa întrebări Comisiei și Consiliului UE, institui comisii de anchetă și chiar forța întreaga Comisie să demisioneze acordându-i vot de neîncredere.

Mai mult ca atât, Parlamentul European are sarcina importantă de adoptare a bugetului UE pe picior de egalitate cu Consiliul de Miniștri și de control al modului în care sunt cheltuite resursele bugetare.

Curtea Europeană de Justiție

În sfârșit, există **Curtea Europeană de Justiție** (CEJ). Ea nu participă direct la procesul legislativ european. Cu toate acestea, ea joacă un rol-cheie în procesul de integrare.

Curtea de Justiție a UE a fost creată după modelul Curții Constituționale germane, ca organ independent și detașat de interesele naționale. Este astfel alături de Comisie, cea de-a doua instituție supranațională din sistemul politic european.

În calitate de organ independent al UE, CEJ veghează asupra legalității acțiunilor Uniunii și asigură interpretarea și implementarea uniformă a legislației Uniunii. Cu toate acestea, nu poate acționa de drept, trebuind să i se ceară să acționeze printr-un proces sau solicitare.

Rolul CEJ în procesul de integrare nu este limitat la supravegherea legală. Ea a influențat și a promovat mereu procesul de integrare.

Un exemplu în acest sens a fost implementarea principiului efectului direct al dreptului UE. Aceasta înseamnă că legislația europeană se aplică fiecăruia cetățean fără interpunerea statelor membre și că legislația comunitară¹³ prevalează asupra celei naționale.

Prin principiul recunoașterii mutuale a standardelor naționale, CEJ a stabilit o condiție decisivă a proiectului pieței unice. Cu toate acestea, interpretarea sa a tratatelor europene a promovat în ultimii ani orientarea economică liberală a procesului de integrare.

Odată cu Tratatul de la Lisabona, Carta drepturilor fundamentale a UE a devenit obligatorie pentru UE din punct de vedere juridic. Aceasta înseamnă că, în prezent, CEJ poate invoca Carta cu o forță mai mare, drepturile fundamentale în procesul de integrare dobândind o semnificație mai mare.

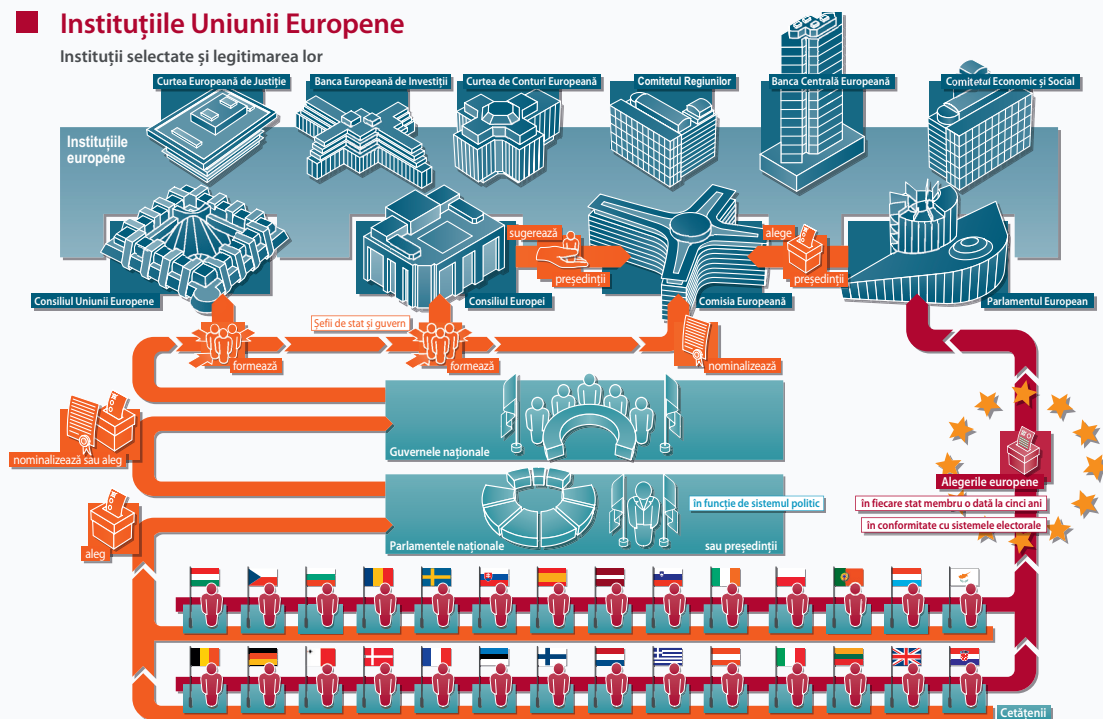
CEJ a contribuit în mod decisiv la supranaționalizarea procesului de integrare. Rolul important al CEJ nu este lipsit de probleme din punctul de vedere al teoriei democrației.

Pe de o parte, jurisdicția supranațională vine în contradicție cu curțile supreme de justiție naționale în ceea ce privește competențele sale. Un reproș asemănător vine și din partea politicienilor și judecătorilor naționali, precum că CEJ practică „guvernarea de către judecători”, astfel depășindu-și competențele (Schmidt/Schünemann 2009: 119).

13 Astăzi vorbim de „legislația Uniunii”, deoarece Uniunea Europeană (UE) este succesorul de drept al Comunităților Europene (CE).

Instituțiile Uniunii Europene

Instituții selectate și legitimarea lor

Bundeszentrale für politische Bildung, 2010, www.bpb.de
(s-a adăugat Croația)

Lizenz: Creative Commons by-nc-nd/3.0/de

CC BY-NC-ND

Figura 11: Instituțiile Uniunii Europene

În linii mari, Uniunea Europeană reprezintă un sistem politic complex. În literatură este descrisă ca un „sistem dinamic multinivel” (Jachtenfuchs/Kohler-Koch 1996). Aceasta se datorează împletirii nivelelor regional, național și european. Mai mult decât atât, denumirea permite de a ocoli dificultatea definirii UE în mod precis.

Natura specifică a UE poate fi urmărită din istoria apariției sale, în special diversele interese care au jucat un rol în aceasta. Procesul de integrare europeană se distinge, după cum am văzut, prin tensiuni dintre actorii săi.

Pe de o parte, guvernele naționale erau gata să cedeze puterea nivelului european, iar pe de altă parte, n-a vrut ca noul nivel să devină prea puternic, încercând să-și mențină influența sa politică. Din această dinamică a eforturilor organizaționale supranaționale și preservării intereselor naționale, s-a format acest sistem multinivel.

Deoarece puterea economică și politică a UE a crescut continuu de la formarea sa de după cel de la Doilea Război Mondial, este extrem de important de a soluționa problemele ei de legitimitate. După cum am văzut, din construcția și funcționarea instituțiilor se formează o anumită lipsă de responsabilitate democratică.

Ce înseamnă aceasta pentru democrația socială:

Structura actuală a UE îndeplinește doar parțial cerințele democratice ale democrației sociale formulate în capitulul 2. Aceasta a devenit evident în mod special, în raport cu:

- poziția slabă a Parlamentului European în sistemul UE și alegerile europene care au loc la nivel național;
- delimitarea obscură într-o anumită măsură a funcțiilor executive și legislative ale instituțiilor;
- partidele slab dezvoltate de la nivel european;
- legitimarea doar indirectă a Consiliului de Miniștri și a Comisiei;
- lipsa unui public european în calitate de control și contraechilibru ale Consiliului de Miniștri și Comisiei.

3.2. Prosperitatea: Piața unică europeană

„Comunitatea va avea drept sarcină, prin crearea unei piețe comune și aproximarea în mod progresiv a politicilor economice ale statelor membre, să promoveze prin intermediul Comunității o dezvoltare armonioasă a activităților economice, o extindere continuă și echilibrată, o creștere a stabilității, o ridicare accelerată a standardelor de trai și relații mai strânse dintre statele care fac parte din ea.”
(Tratatul CEE 1957: art.2)

*Scopul CEE (1957):
beneficii
de prosperitate*

Sporirea prosperității a fost un motiv central al instituirii Comunității Economice Europene în 1957. După eșecul creării unei uniuni europene de apărare în 1954, dimensiunea economică urma să devină forța motrice a unificării europene în deceniile care aveau să urmeze.

Scopul de creare a pieței comune a fost, fără îndoială, unul ambițios. Mărfuri, persoane, capital și servicii – în toate aceste domenii existau bariere comerciale, în special vamale, dintre statele membre fondatoare ale CEE, printre care Franța, Germania, Italia și țările Benelux.

Uniunea vamală, zona economică liberă și piața internă de mărfuri

Uniunea vamală a fost primul pas făcut de cele șase țări europene pe calea unei piețe comune. Începând cu 1959, punctele vamale au fost treptat reduse și ajustate între ele. În 1968, în sfârșit, a fost creată uniunea vamală: nu se mai percepeau taxe vamale de la membri, iar pentru bunurile din exterior (statele non-membre) au fost stabilite tarife uniforme. Marea Britanie, Irlanda și Danemarca au aderat la piața comună în 1973.

Deși acum exista formal o piață comună, în practică mai existau multe diferențe juridice și tehnice dintre țări în ceea ce privește autorizația, certificarea, normele și standardele pentru produse. Era dificil de a ajusta prevederile legale relevante, deoarece, conform tratatelor, era nevoie de unanimitate în Consiliu.

Integrarea negativă

Uniunea vamală este un exemplu clar al anulării regulamentelor naționale în favoarea unei soluții europene comune. Deoarece aceasta implică **anularea** multor și diferitor norme naționale și înlocuirea lor cu un regulament european unic, forma dată de integrare este cunoscută ca **integrare negativă**. Această formă de integrare este caracteristică procesului de unificare economică a UE (vezi Scharpf 1999)¹⁴.

*Primul pas:
uniunea vamală*

¹⁴ Despre integrarea pozitivă vezi capitolul 3.3.

Astfel, în 1986 a fost adoptat Actul unic european, a cărui preocupare era realizarea pieței interne în locul pieței comune. Pentru a realiza aceasta, Actul prevedea o sporire în cazurile în care deciziile puteau fi luate printr-o majoritate calificată. Ca rezultat, țările separate nu mai puteau bloca inițiative.

În 1992, a fost anunțată definitivarea pieței interne. Deși astăzi mai sunt încă prevederi diferite cu privire la mărfuri și produse, majoritatea normelor europene au fost adoptate de către statele membre, aplicându-se pretutindeni în Europa.

Moneda unică

Noțiunea de piață comună sugerează introducerea unei valute comune. Cu toate acestea, în același timp, banii sunt un simbol puternic al identității naționale și un instrument important al politicii economice naționale, astfel că desființarea valutelor naționale a cunoscut o rezistență considerabilă. Sistemul monetar global s-a aflat în criză la sfârșitul anilor '60, începutul anilor '70, culminând în 1973 cu colapsul sistemului Bretton Woods.

Sistemul Bretton-Woods: În 1944, la sanatoriul din orașul american Bretton Woods, s-a convenit asupra arhitecturii financiare din perioada de după război. La baza ei sta un sistem monetar internațional în cadrul căruia fluctuațiile cursurilor de schimb valutar erau constrânse de dolarul american ca monedă de referință. Fondul Monetar Internațional (FMI) și Banca Mondială au fost create ca instituții pentru împrumuturi internaționale și de reglementare a pieței financiare. Sistemul Bretton Woods a funcționat până în 1973. După turbulențele de pe piețele financiare, dolarul a încetat să mai fie monedă de referință.

Ratele de schimb fluctuau dramatic. Comerțul a fost afectat, iar stabilitatea pusă în pericol. Atunci a apărut ideea șarpelui monetar european (cunoscută și ca „șarpele în tunel”).

Ratele de schimb dintre valuta națională și dolarul american trebuiau să se miște către o rată centrală convenită. Acest sistem, care a intrat în vigoare în 1972, nu putea fi menținut din cauza evoluțiilor

foarte diferite din cadrul statelor membre și a devalorizării dolarului american. Statele membre europene ale șarpelui monetar au decis să limiteze fluctuațiile cel puțin în cadrul unui coridor îngust.

Dezvoltând acest sistem, în 1979 a fost luată hotărârea de a introduce Sistemul Monetar European (SME) în calitate de succesor. Introducerea SME își are origi-

nea în inițiativa cancelarului german de atunci, Helmut Schmidt, a președintelui francez Valéry Giscard d'Estaing și a președintelui Comisiei Roy Jenkins (britanic).

Odată cu SME, a fost introdusă prima valută comună: ECU (Unitatea monetară europeană). Aceasta însă a fost doar o valută contabilă. Nu au existat monede sau bancnote, era doar o unitate contabilă¹⁵.

*1999: Apariția
monedei euro*

Această valută exista înainte de introducerea monedei euro pe 1 ianuarie 1999. Și moneda euro a fost la început doar o valută contabilă. În 1988, sub conducerea șefului Comisiei Europene de atunci, Jacques Delors, a fost realizat așa-numitul Raport Delors. Raportul stabilea în trei pași crearea Uniunii Economice și Monetare Europene, cea de-a treia etapă fiind introducerea ei ca mijloc de plată oficial. Pe 1 ianuarie 2002, așa cum fusese planificat, a fost introdusă moneda euro.

Jacques Delors (*1925) este politician francez și membru al Partidului Socialist francez (Parti Socialiste). Din 1979 și până în 1981, el a reprezentat PS în primul Parlament European ales prin vot direct. În perioada 1981-1984, a fost ministru al economiei și afacerilor financiare al Franței. În 1985, Delors a devenit președinte al Comisiei Europene. În timpul mandatului său, a obținut realizarea unei serii de reforme europene importante, printre care și Actul unic european din 1987. Raportul Delors (1989) a fost numit în cinstea lui și prevedea realizarea Uniunii Economice și Monetare în trei etape.

*Pactul de stabilitate
și creștere*

Politica monetară este controlată de către Banca Centrală Europeană începând cu 1999. Pentru a asigura o valută stabilă, membrii uniunii monetare sunt obligați să adere la așa-numitele criterii Maastricht, potrivit cărora deficitele bugetelor anuale nu trebuie să depășească 3 la sută din PIB, iar datoria externă să nu fie mai mare de 60 de procente din PIB.

Pactul de stabilitate și creștere a fost adoptat în 1997, deși unele partide social-democrate – în special socialiștii francezi și SPD-ul german –, pe de o parte, îl considerau inflexibil, iar, pe de altă parte, chemau ca acesta să fie suplimentat de coordonarea economică politică (sau guvernele economice). Pactul de stabilitate a fost reformat în 2005 cu referire la anumite aspecte. În cazuri speciale, sunt admise chiar și unele încălcări ale criteriilor de la Maastricht pentru a evita impunerea procedurii de deficit. Aceasta este posibil, de exemplu, în perioadele mai îndelungate de recesiune economică sau creștere redusă și în cazul unor cheltuieli specifice în domeniul educației și cercetării sau în domeniul reformei sistemului de securitate socială.

¹⁵ Au fost bătute câteva monede ECU. Cu toate acestea, ele nu au fost mijloc de plată oficial.

Pe lângă deficitul anual bugetar, o mai mare atenție trebuia să fie acordată „deficitului structural anual fără a ține seama de ciclul economic”. Spre deosebire de deficitul obișnuit, această valoare ia în calcul dacă deficitul este deosebit de mare sau mic doar temporar, cauzat de avânt economic sau recesiune. Statele din zona euro au decis că acest deficit nu trebuie să depășească 0.5 procente din PIB.

Din 2010 încoace, după așa-numita criză euro, Pactul de stabilitate și creștere a fost consolidat și extins printr-o serie de măsuri. Acum există prevederi detaliate privind reducerea datoriei publice. Consiliul a adoptat deja o procedură de deficit și sancțiuni financiare împotriva statelor membre, numai dacă acestora nu se va opune printr-o majoritate calificată. O chestie absolut nouă este sistemul de prevenire timpurie pentru a para dezechilibrele macroeconomice: acestea sunt dezechilibrele care apar între state atunci când ele exportă considerabil

Semestrul european este un proces care are loc în primele șase luni ale fiecărui an. În timpul semestrului european, statele membre ale UE își aliniază politicile din anumite domenii la normele și obiectivele convenite la nivelul UE. Astfel, de exemplu, statele membre sunt obligate să prezinte proiectele lor de buget Comisiei Europene pentru examinare înainte de a fi adoptate de parlamentul național.

Frâna datoriilor este un instrument prin intermediul căruia statul – deseori în conformitate cu constituția – se obligă să atingă un anumit nivel al economiilor. Adepții acestui instrument îl consideră eficient în comprimarea datoriei publice pe termen lung. Criticii lui se tem că investițiile necesare în viitor – de exemplu, în educație și infrastructură – pot fi împiedicate de frâna datoriilor, cel puțin dacă sunt luate în considerare doar cheltuielile, fără a se face vreun efort de creștere a veniturilor.

mai mult decât importă și vice-versa. Pactul de stabilitate a fost inserat în semestrul european. Prin intermediul unui alt pact – Pactul Fiscal – statele membre din zona euro au ajuns la un acord obligatoriu privind introducerea limitărilor gradului de îndatorare națională.

Circulația liberă a persoanelor

Scopul politicii economice a Acordului Schengen a fost libera circulație a muncitorilor. Mai important pentru mulți cetățeni este însă eliminarea controalelor la frontieră pentru turiști începând cu 26 martie 2006.

Pe 14 iunie 1985, cinci dintre cele zece state membre ale CE – Belgia,

Franța, Germania, Luxemburgul și Olanda – au adoptat într-un local în apropierea orașului Schengen din Luxemburg, așa-numitul Acord Schengen. În 1990, au fost formulate alte detalii privind abolirea controalelor la frontieră ale persoanelor ancorate în legislația UE începând cu 1997 și odată cu Tratatul de la Amsterdam.

Acordul Schengen

Odată cu intrarea în vigoare în 2009 a Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, dreptul la libera circulație și ședere a devenit un drept european fundamental.

Odată cu ancorarea liberei circulații pentru muncitori, fiecare cetățean al UE a obținut dreptul de a lucra în orice țară a Comunității: fie temporar, pentru a presta anumite servicii (vezi mai jos capitolul despre libertatea de a presta servicii); fie permanent, găsind un angajator fix și un loc de reședință nou într-o altă țară.

Cu toate acestea, în realitate, există o problemă legată de faptul că uneori țările au prevederi foarte diferite cu referire la educație și instruire, standarde și certificări. Începând cu sfârșitul anilor '80, țările au început să recunoască tot mai des calificările altor țări. Deși transferul drepturilor securității sociale – de exemplu, dreptul la pensie – este garantat, se aplică prevederi multiple și complexe. De pildă, deși în UE este garantat dreptul fundamental la libera circulație, mobilitatea muncitorilor este comparativ mică.

În multe țări ale UE, odată cu extinderea UE, au apărut temeri legate de influxurile incontroabile de muncitori din noile state membre, inclusiv din țările Europei Centrale și de Est. Exista teama că ei vor lucra cu salarii mai mici, astfel împingând angajații din țara-gazdă spre șomaj. Renumitul „instalator polonez” a devenit un simbol al acestor temeri, de exemplu, în Franța, Germania și Marea Britanie.

Din aceste motive, a fost introdus un regulament care permite statelor membre ale UE mai „vechi” să-și protejeze piețele de muncă de muncitorii din statele membre noi pe o perioadă de tranziție de până la șapte ani.

Austria și Germania au introdus acest regulament în toate ramurile. În Belgia, Danemarca, Franța, Luxemburg și Olanda, acest regulament a fost aplicat doar în unele ramuri, nefăcându-se uz de perioada de tranziție maximă. Celelalte țări ale UE nu au introdus restricții. În 2011, a intrat în vigoare dreptul la libera circulație a muncitorilor din zece state care au aderat la UE în 2004. Începând cu 2014, aceste prevederi vor fi aplicate Bulgariei și României, care au aderat la UE în 2007.

Libertatea de circulație a serviciilor

Odată cu libera ședere, apare problema diferitelor certificări și cerințe pentru educație și instruire. În ceea ce privește serviciile oferite doar temporar în alte țări europene, problemele sunt și mai mari: ale cui contracte colective de salarizare vor fi aplicate? Ce perioade de concediu și ce drepturi la vacanță sau standarde de siguranță și îngrijire medicală trebuie să fie respectate? Vor fi acestea prevederile țării de origine a prestatorilor de servicii (cu alte cuvinte, va fi aplicat principiul țării de origine) sau ale țării în care sunt prestate serviciile (țara de destinație)?

Pe o perioadă îndelungată a fost aplicat principiul țării de destinație. În 2004, Comisia Europeană a încercat cu așa-numita directivă Bolkenstein să treacă la principiul țării de origine. În special în țările cu salarii comparativ înalte și cu standarde sociale extensive, se temeau de creșterea concurenței în sectorul de servicii, care, în funcție de caracteristici, antrena până la 70 de procente din numărul angajaților. Din acest motiv, directiva serviciilor care a intrat în vigoare în decembrie 2006 a înlăturat încă o dată principiul țării de origine.

Libera circulație a capitalului

Ideea pieței comune cuprindea, în afară de mărfuri, servicii și muncitori, libera circulație a capitalului în cadrul Uniunii Europene. Aceasta include tranzacțiile financiare (de exemplu, transferurile), precum și procurarea de pământ, companii, acțiuni și multe altele. Capitalul era gândit să poată merge oriunde putea fi investit în modul cel mai productiv.

În 1988, aceasta s-a finalizat cu o directivă prin care se liberaliza circulația capitalului în EU. Prevederile legislației cu privire la taxe au fost excluse¹⁶.

Probleme și deficiențe ale Pieței interne

Cele patru libertăți ale Pieței Interne europene descrise aici și care acum au caracter de drepturi fundamentale, ca și moneda unică, au adus cu sine, indubitabil, prosperitate economică în multe domenii. Ele au adus cetățenii Uniunii Europene mai aproape unii de alții, iar în unele domenii au sporit libertatea. Odată cu introducerea Pieței interne însă, au apărut și probleme, unele dintre ele rămânând încă a fi soluționate.

*Libertatea de prestare
a serviciilor*

Directiva Bolkenstein

*Libera circulație
a capitalului*

16 În Republica Cehă, Estonia, Ungaria, Lituania, Letonia și Slovacia a existat și o perioadă de tranziție în cazul procurării de pământ și păduri până în 2011, iar în Polonia, până în 2016.

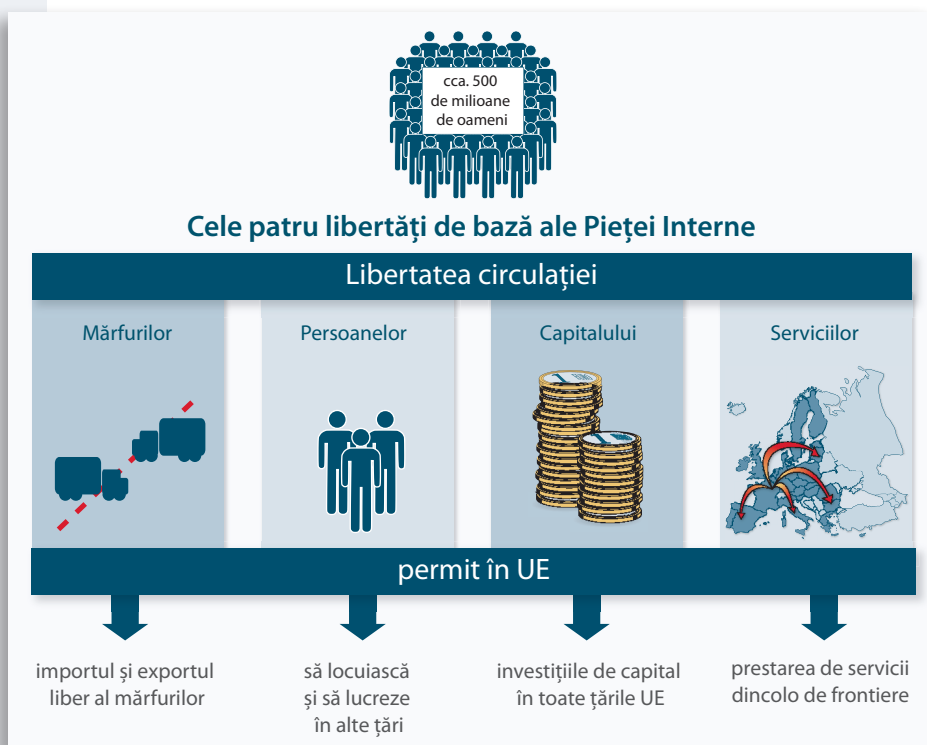

Figura 12: Cele patru libertăți de bază ale Pieței interne

Cazul Laval

Libertatea prestării de servicii, de exemplu, a rezultat într-o serie de dispute care au fost aduse în fața Curții Europene de Justiție. Spre exemplu, în orașul suedez Vaxholm a fost construită o școală. Contractul a fost câștigat de compania letonă „Laval”, care a plasat muncitori unei companii suedeze afiliate.

Sindicatele suedeze din domeniul construcțiilor voiau să obțină ca muncitorii letoni să fie plătiți în Suedia în conformitate cu contractul colectiv suedez prevalent, organizând o grevă în acest scop. „Laval” a considerat aceste acțiuni ca fiind ilegale și a adresat o plângere în baza libertății de prestare a serviciilor, consacrată în tratatele europene. Scopul companiei „Laval” era de a evita prevederile suedeze stricte privind salarizarea și angajarea.

În hotărârea sa din 18 decembrie 2007, CEJ s-a pronunțat că greva a fost ilegală și că companiile străine nu trebuie să fie obligate să semneze sau să recunoască acordurile colective pe motiv că aceasta contravine libertății prestării de servicii.

Ca rezultat, politica socială și prevederile legislației muncii naționale pot fi ocolite. Astfel, dimensiunea politicii economice – în mod problematic din perspectiva democrației sociale- prevalează asupra dimensiunii sociale. CEJ a emis o hotărâre similară și în cazurile Viking, Ruffert și Luxemburg (cele patru cazuri împreună sunt cunoscute ca „cvartetul Laval”) care a provocat dezbateri continue pe marginea poziției pieței interne europene în raport cu legislația națională în domeniile muncii și social.

Au existat contradicții între prevederile naționale și cele europene și în ceea ce ține de libertatea de circulație a capitalului. În mod special, în Germania, așa-numita lege WV a stârnit mari controverse. Legea în cauză acordă landului Saxoniei de Jos dreptul de veto în toate deciziile importante referitoare la această companie, chiar dacă el deține doar 20.2 la sută din acțiuni.

Mai mult ca atât, angajații pot influența în mod decisiv procesul decizional la nivel de întreprindere. Baza acestor drepturi speciale o constituie faptul că o parte mare a uzinei din Wolfsburg a fost construită din averea sindicatelor expropriată de naștiți, iar după cel de al Doilea Război Mondial, a fost reconstruită de muncitori fără capital extern.

Versiunea mai veche a legii VM prevedea dreptul de a desemna membri în consiliul de supraveghere din partea guvernului federal și a landului Saxoniei de Jos, reprezentanții muncitorilor în consiliul de supraveghere având un cuvânt greu de spus în problema relocării producției. În conformitate cu CEJ, de altfel, prevederile legii VW încalcă libertatea de circulație a capitalului și împiedică investitorii să investească în VW. Deși guvernul german a operat schimbări la lege în 2008, Comisia Europeană mai consideră aceasta ca venind în contradicție cu legea europeană. Legea modificată a fost confirmată doar după încă o examinare ulterioară de către CEJ.

Probleme și deficiențe ale UEM

Sub umbrela valutei comune, anumite evoluții din unele state membre au condus în final la probleme. Uniunea monetară a privat țările din zona euro de instrumentul de devalorizare. Aceasta înseamnă că există stimulente pentru țări de a concura în ceea ce privește salariul și politica de amplasare a producției. Germania și-a îmbunătățit competitivitatea în raport cu alte țări europene grație contractelor salariale joase. Cu alte cuvinte, câștigurile sale în productivitate au adus cu sine pierderi de producție.

Lectură

complementară:

Sebastian Dullien (2010), *Ungleichgewichte im Euro-Raum, akuter Handlungsbedarf auch für Deutschland*, FES (ed.), WISO Diskurs, Bonn. („Dezechilibre în zona euro, nevoie acută de acțiune și din partea Germaniei”)

Bundeszentrale für politische Bildung (2012), *Europäische Union, Informationen zur politischen Bildung, Issue 279*, Bonn, pp. 16–32. FES (ed.) (2010a), („Agenția Federală pentru Educația Civică (2012), *Uniunea Europeană, Informații de Educație Politică, problema 279*”),

Klaus Busch (2012), *Is the Euro failing? Structural problems and policy failures bringing Europe to the brink*, FES (ed.), IPA, Berlin. („Eșuează euro? Problemele structurale și eșecurile de politici aduc Europa la marginea prăpastiei”)

Criza monedei euro își are originea în criza bancară din 2007. După falimentul băncii americane Lehman Brothers, convingerea precum că e bine de a salva băncile mari printr-un „sprijin financiar”, pentru a nu avea aceeași soartă, a prins rădăcini pe arena politică. Consecințele pentru economia reală dacă aceasta nu s-ar face erau evaluate ca fiind foarte grave. Deoarece acest „sprijin financiar” putea fi realizat doar cu banii contribuabililor, problemele financiare ale băncilor au fost puse în grija statelor. În rezultat, ponderea datoriei lor a crescut vertiginos.

După o anumită ezitare din partea CDU/FDP, în UE, a fost, în cele din urmă, încheiat un acord guvernamental privind pachetul de salvare de 110 miliarde de euro. Între timp, economiile portugheze și spaniole au nimerit și ele sub presiuni sporite ale piețelor financiare. Datoria lor a crescut atât de mult în comparație cu performanța lor economică, încât creditorii internaționali au început să solicite tot mai multe și mai multe garanții sub formă de dobânzi mai mari, deoarece nu mai aveau certitudinea că vor primi plățile în întregime și la timp.

Expansiunea crizei de refinanțare – adică, capacitatea statelor aflate în criză de a obține împrumuturi – a condus la introducerea altor instrumente menite să soluționeze această problemă. În mai 2010, a fost creat un mecanism temporar de salvare sub forma Facilității europene de stabilitate financiară (EFSF). În toamna anului 2012, a intrat în vigoare Mecanismul european de stabilitate (MES). În acest scop, statele din zona euro au oferit garanții pentru împrumuturi în sumă de până la 700 de miliarde de euro.

În cadrul primei scheme, Grecia, Irlanda și Portugalia au primit ajutor sub formă de împrumuturi în sumă de 200 de miliarde de euro. În schimb, ele au trebuit să se conformeze unor măsuri de politici financiare și economice, stabilite de așa-numita „troika”, compusă din Comisia Europeană, BCE și FMI. Spania și Cipru au beneficiat de al doilea mecanism. Și ele trebuie să îndeplinească condiționalități stricte. Politica de reduceri care merge mână în mână cu aceste condiționalități a devenit cunoscută ca politica de „austeritate”, de la latinescul „austeritas” (strict, sever, dar și dur, acid și amar).

Reducerile de salarii și plăți sociale de până la 20 de puncte procentuale constituie esența politicii de austeritate a țărilor aflate în criză. Consecințele s-au manifestat sub forma unei crize de amploare a consumului, care la rândul său a provocat o criză economică profundă, caracterizată prin creșterea vertiginosă a șomajului. Subminarea acordurilor colective, anularea protecției angajaților și privatizarea multor întreprinderi de stat au împiedicat în continuare creșterea economică. În Grecia și Spania, rata șomajului a crescut cu peste 50 la sută în rândul persoanelor cu vârsta cuprinsă între 15-24 de ani.

Speranța că statele aflate în criză vor putea rapid împrumuta din nou s-a dovedit a fi nefondată. De fapt, politica de austeritate a făcut datoria publică să crească și mai mult din cauza mecanismului „lipsa unei cereri interne conduce la o dezvoltare economică mai lentă, care la rândul său conduce la diminuarea veniturilor fiscale”.

Referindu-ne în mod special la Grecia, în 2011, față de aceasta au fost înaintate noi cerințe în UE. Grecia a ajuns la o înțelegere cu majoritatea creditorilor privați în privința așa-numitei „debt haircut” (reducerea datoriilor), ceea ce presupunea că investitorii trebuiau să renunțe la peste 50 de procente din capitalul împrumutat Greciei.

„Debt haircut” a trezit temeri în legătură cu criza continuă și aparent insurmontabilă, că s-ar putea „molipsi” și alte țări. Astfel pierderile lor de capital în Grecia au influențat negativ sentimentul în rândul investitorilor financiari privind solvabilitatea altor țări, astfel accentuând și mai mult criza. Ca rezultat, BCE a pus la dispoziție în mod repetat credite la condiții foarte avantajoase. În sfârșit, în toamna lui 2012, BCE a declarat că va achiziționa fără limite de la creditori obligațiunile guvernelor țărilor aflate în criză. Ideea președintelui BCE, Mario Draghi, era de a preîntâmpina prăbușirea zonei euro, de exemplu, ca rezultat al defaultului de plată al unui stat și efectului de domino plauzibil.

Măsura a funcționat și în acest fel zona euro a fost salvată. Cu toate acestea, efectele colaterale ale managementului crizei au fost enorme. Pe de o parte, rămâne pericolul că falimentarea unei bănci sau chiar a unui stat ar putea conduce la o reacție în lanț, deoarece datoriile neachitate ale unui stat irosesc activele altuia. Pe de o parte, criza economică severă continuă în multe țări din zona euro, riscul sărăciei crescând în Cipru, Grecia, Irlanda, Italia, Portugalia și Spania. Protestele sociale și instabilitatea politică sunt în creștere.

În paralel cu programele de salvare, au început negocieri privind instituirea unui guvern economic, propus de Franța încă în 1996, dar criticat de guvernul german (vezi capitolul 4.2). Coordonarea obligatorie a politicilor economice cu zona euro și introducerea noilor instrumente și mecanisme comune este un subiect controversat în rândurile statelor. Proiectul uniunii bancare europene a înregistrat un progres considerabil până în prezent și este planificat să fie lansat în 2014 cu o autoritate de supraveghere unică sub umbrela BCE.

Una din cauzele crizei au fost piețele financiare nereglementate. Încercări de re-reglementare și guvernare a piețelor financiare au fost făcute încă în primii ani de criză, dar fără rezultate.

Cu toate acestea, în iunie 2010, șefi de guverne UE au convenit cel puțin asupra unui set de impozite și taxe bancare în sectorul financiar. Reglementările mai stricte au eșuat din cauza dreptului de veto al Marii Britanii. În 2012, unsprezece state UE au convenit să introducă într-un cerc restrâns un impozit pe tranzacțiile financiare, stabilit de comun acord, pentru a nu se ciocni în continuare de rezistența celorlalte state membre.

Lectură

complementară:

FES (ed.) (2013),

Future scenarios for the eurozone: 15

perspectives on the euro crisis, IPA, Berlin.

(„Scenarii de viitor pentru zona euro: 15 perspective ale crizei euro”)

Cerstin Gammelin and Raimund Löw (2014),

Europas Strippenzieher.

Wer in Europa wirklich regiert, Berlin.

(„Manipulatorii Europei.

Cine guvernează cu adevărat în Europa?”)

Film: What's next in the euro crisis? Four

scenarios, FES

(„Ce urmează în criza euro? Patru scenarii”)

► www.youtube.com/fesonline

Astfel, politica monetară comună a zonei euro nu este suficientă pentru a face față dezechilibrelor economice ale statelor membre. Rata de bază a BCE este întotdeauna prea înaltă pentru unele țări și prea joasă pentru altele. În cele din urmă, în linii mari, dobânzile mici în țările aflate în criză au condus la un salt al cererii de credite, formându-se astfel un balon speculativ care s-a spart în 2007 și a provocat o criză a pieței financiare globale. Atunci când cheltuielile publice au fost limitate prin Pactul de Stabilitate, gospodăriile și afacerile s-au împotmolit în datorii, iar când balonul speculativ s-a spart, băncile s-au pomenit sub presiune. Pentru a nu permite ca datoriile lor să provoace un default extins în Europa și pentru a preîntâmpina consecințele lui fatale, statele și-au asumat plata facturii.

Lipsa de coordonare

Lipsa unei coordonări a politicilor economice între țările din zona euro pune în pericol, astfel, solidaritatea europeană internă, iar în cazul țărilor aparte, aceasta poate conduce la probleme de politici economice și bugetare majore. Pe lângă cauzele interne – deficite structurale, evaziuni fiscale mari, irosirea banilor publici, corupția –, ea este unul din motivele crizei actuale din Grecia și alte state din zona euro (vezi capitolul 4.2).

Chiar dacă valuta comună și cele patru libertăți economice au obținut rezultate considerabile, dispozițiile și interpretările specifice au avut implicații grave. Corectarea dezechilibrelor ce favorizează integrarea negativă în detrimentul integrării pozitive este una dintre cele mai mari provocări ale UE în următorii ani.

Ce înseamnă aceasta pentru democrația socială:

- Referitor la cele trei condiții ale Europei legate de prosperitate, este clar că, pe de o parte, integrarea europeană a contribuit în ultimele decenii în mod esențial la prosperitate și creștere.
- Pe de altă parte, mai cu seamă în ultimii ani, se pare că uneori creșterea a fost percepută ca un scop în sine. Nu se pune suficient de des întrebarea dacă calitatea vieții oamenilor s-a îmbunătățit de la aceasta.
- În viitor, integrarea economică și creșterea economică trebuie să fie puse în serviciul cetățenilor în baza concepției de creștere calitativă.

3.3. Echitatea socială: Politica socială europeană

Există numeroase cereri și încercări de a echilibra integrarea negativă (economică) cu măsuri de integrare pozitivă. Cu toate acestea, este tot mai dificil de a obține un acord în privința problemelor sociale. Evoluția graduală a unei dimensiuni sociale este astfel o altă călătorie care trebuie finalizată.

Piața internă europeană și politica socială națională

În tratatele fondatoare de la Roma (1957) implementarea celor patru libertăți de bază (vezi mai sus) și astfel baza integrării economice a fost pusă prin lege. Politica socială europeană în sine nu era considerată importantă. Într-adevăr, a fost mult timp privită doar ca un apendice al dimensiunii economice.

Motivul reticenței statelor fondatoare față de politica socială a fost, în primul rând, împletirea sa cu legitimitatea și identitatea, la care se adaugă statutul tradițional al politicii sociale ca ținând de competența statului-națiune.¹⁷

Integrarea pozitivă

Spre deosebire de **integrarea negativă**, care este orientată doar spre înlăturarea barierelor comerciale, noțiunea de integrare pozitivă cuprinde măsurile și procesul de luare a deciziilor orientate spre stabilirea de noi domenii de politici și instituții. Un exemplu de **integrare pozitivă** la nivel european sunt reglementările în domeniul legislației muncii (vezi Scharpf 1999).¹⁷

Ideea că statul-națiune și statul bunăstării sociale se suprapun vine din perioada când piețele mai erau încă delimitate de frontiere naționale. Combaterea inechităților sociale era o sarcină-cheie a politicii naționale. Datorită integrării economice continue, ideea că politica

socială națională ar putea fi complementată cu o politică socială europeană în procesul de sprijinire a proiectului pieței interne a devenit tot mai prezentă în rândul statelor membre. În definitiv, piața europeană, ca și celelalte piețe, a produs și ea inechitate socială (Schünemann/Schmidt 2009: 274 f).

Politica socială europeană s-a dezvoltat destul de lent pe motiv că era dificil de a obține un acord al statelor membre asupra problemelor politicii sociale. Aceasta s-a datorat în mare parte faptului că, până la adoptarea Actului unic european (1986), toate problemele de politică socială erau supuse principiului unanimității.

Politica socială este de mai mult timp doar un apendice

¹⁷ Referitor la integrarea negativă, vezi capitolul 3.2

O altă dificultate ține de deosebirile dintre modelele naționale ale statului bunăstării sociale. Fiecare rundă de extindere a sporit numărul diferitelor modele ale statului bunăstării. În afară de diferitele tradiții ale politicilor sociale și structurilor instituționale, existau și mari diferențe între interesele statelor membre respective. Pe lângă deosebirile naționale, majoritățile parlamentare care s-au format în state au fost cele care au hotărât dacă integrarea politicii sociale să fie susținută sau respinsă.

Antidiscriminarea

Unul din primele domenii ale politicii sociale în care au existat angajamente la nivel european a fost drepturile egale pentru bărbați și femei în viața profesională. În 1972, Consiliul European a pus în sarcina Comisiei elaborarea unui program de acțiuni în domeniul politicilor sociale. În anii ce au urmat, au fost adoptate câteva directive privind tratamentul egal.

Expresia ei cea mai explicită a fost combaterea discriminării la nivel european prin directiva din 2000 cu privire la tratamentul egal, care în Germania a condus la elaborarea Actului general privind tratamentul egal.

Legislația muncii

Stabilirea standardelor minime în legislația muncii este un al doilea domeniu al politicilor sociale europene. La început, principiul unanimității era o cerință în cazul politicii sociale, însă odată cu Actul unic european (1986), votul majorității a fost introdus într-o serie de domenii. Prin interpretarea largă a conceptului mediului de lucru (art. 118a) au fost adoptate o serie de directive europene, precum concediul de maternitate, protecția tinerilor la locul de muncă și timpul de lucru. Plângerea Marii Britanii împotriva interpretării respective a fost respinsă de către CEJ.

Tratatul de la Maastricht 1992 a constituit un salt calitativ în extinderea politicii sociale europene. El a introdus noi competențe la nivel european în domenii extinse ale legislației muncii (condiții de lucru, protecția angajaților, informarea și consultarea lucrătorilor, codeterminarea întreprinderilor) și anumite componente ale securității sociale.

În anii '90, au fost adoptate o serie de directive în această nouă bază, inclusiv directiva privind comitetele de întreprindere europene (1994) și directiva privind detașarea lucrătorilor (1996). Din competența Comunității au fost excluse în mod expres însă dreptul de a organiza greve, chestiunile legate de salarii și politica de blocare.

Și dialogul social ca instrument al politicii sociale europene a fost ridicat la un nivel mai înalt prin Tratatul de la Maastricht. Organelor-umbrelă ale organizațiilor sindicale și patronale li s-a permis să negocieze acorduri colective. Acestea pot fi transformate mai apoi de către Consiliu în norme juridice obligatorii.

„Termenul de **dialog social** reprezintă, pe de o parte, dialogul social dintre organizațiile patronale și sindicale europene, iar pe de altă parte, dialogul tripartit dintre acești parteneri sociali și organele UE. Consultările au fost instituționalizate, în special, prin intermediul Comitetului Economic și Social European și al Summitului Social European.

... Partenerii sociali pot, de asemenea, încheia acorduri-cadru. Implementarea acordurilor-cadru este realizată de către Consiliu la propunerea Comisiei Europene.” (Europalexikon 2013: 343, prescurtat)

Prima directivă care s-a materializat în acest mod a fost directiva privind concediul parental din 1996, care stipula, printre altele, dreptul la un concediu parental de minimum trei luni. Un exemplu mai recent de directivă adoptată în baza dialogului social este directiva privind agențiile de muncă temporară din 2008, care prevede că lucrătorii angajați prin intermediul agențiilor trebuie să se bucure de aceleași condiții de angajare și de lucru ca și lucrătorii angajați direct.

Aducerea politicii sociale europene la un nou nivel prin Tratatul de la Maastricht a fost posibilă datorită unei manevre tactice. Germania, Italia, Franța, Belgia și Danemarca pledau pentru o componentă socială a Uniunii Economice și Monetare, care să fie adoptată cu votul majorității calificate, pe când Marea Britanie a exclus aceasta în mod categoric. În cele din urmă, statele au convenit ca inovațiile sus-menționate să fie formulate într-un „acord separat privind politica socială” ca anexă la Tratat.

Astfel, acordul a devenit obligatoriu doar pentru statele semnatare, nu și pentru Marea Britanie. Cu toate acestea, statele membre au putut utiliza instituțiile și instrumentele Tratatului în scopul politicii sociale.

Numai după schimbarea guvernului Marii Britanii în 1997, când Tony Blair a fost ales prim-ministru, a fost posibilă incorporarea acordului social în noul Tratat de la Amsterdam (tot în 1997).

Drepturile fundamentale europene

CE și, mai târziu, UE erau preocupate de drepturile fundamentale încă din primii ani de viață. Un prim document important a fost Carta drepturilor sociale fundamentale ale lucrătorilor (Carta socială) din 1989.

Carta socială nu a stabilit norme obligatorii, însă poate fi considerată drept un semnal și punct de referință important în cadrul aspectelor sociale ale programului pieței interne.

Prin adoptarea ei, statele membre s-au angajat să implementeze drepturile sociale fundamentale la nivelul statelor membre sau la nivel de Comunitate. A fost, așadar, un fel de angajament moral. Marea Britanie a acceptat Carta socială doar în 1998.

Părți ale Cartei sociale au fost transpuse în Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene (Carta drepturilor fundamentale) din 2000. Cu toate acestea, ea a devenit obligatorie din punct de vedere juridic doar odată cu adoptarea Tratatului de la Lisabona (1 decembrie 2009)¹⁸.

În șase capitole (demnitate, libertate, egalitate, solidaritate, cetățenie și justiție), Carta formulează drepturile clasice civile ale omului. Carta oferă o imagine de ansamblu a angajamentelor față de valorile UE.

Deși Carta formulează drepturi legale pentru toate persoanele, aplicarea ei este limitată la instituțiile UE, în conformitate cu principiul subsidiarității.

Aceasta înseamnă că cetățenii nu-și pot pur și simplu revendica drepturile lor fundamentale în fața CEJ, ele în asemenea cazuri ținând de competența judecătoriilor naționale. Pe de altă parte, CEJ poate apela la Cartă atunci când emite hotărâri.

Securitatea de angajare și socială

Tratatul de la Amsterdam din 1997 a incorporat inovații substanțiale de politici sociale, și anume un nou capitol privind ocuparea forței de muncă.

Extinderea cooperării în domeniul ocupării este un exemplu bun al felului în care cooperarea dintre statele membre în întreaga Europă are mai mult sens decât măsurile sporadice ale statelor membre.

18 Cu toate acestea, Marea Britanie, Polonia și Republica Cehă sunt scutite.

În a doua jumătate a anilor '90, creșterea șomajului a fost definită ca una din provocările principale ale UE. Cu toate acestea, statele membre se țineau strâns de competențele lor privind politicile pieței muncii.

Această dilemă a dat naștere unei noi forme de cooperare europeană – așa-numitei metode deschise de cooperare (MDC). MDC reprezintă un nou instrument de politici UE. Cu toate acestea, la început, era aplicat doar în domeniul ocupării forței de muncă.

Statele membre îl folosesc pentru a formula scopuri și obiective comune pe care vor să le atingă la nivel național, pe cont propriu. Comisia Europeană are sarcina de a evalua și a coordona măsurile de reformă naționale. În cadrul întâlnirilor regulate, țările fac schimb de păreri și experiență referitoare la măsurile de reformă pentru a învăța unele de la altele.

Spre deosebire de legislația supranațională, MDC este astfel o formă de guvernare care nu are caracter obligatoriu și fără opțiunea sancțiunilor în cazul încălcărilor. Cu toate acestea, poate fi exercitată presiune morală prin intermediul așa-numitelor rapoarte de progres ale Comisiei în care sunt comparate eforturile de reformă ale statelor naționale.

În anii care au urmat, MDC a fost extinsă și la alte domenii de politici. În prezent, este aplicată la modernizarea securității sociale, lupta cu sărăcia și excluziunea socială, precum și la pensii și politici de sănătate.

Caracterul său voluntar nonobligatoriu permite MDC să stimuleze cooperarea dintre statele membre în domenii de sensibilitate sporită. Totuși, caracterul voluntar indică faptul că implementarea de fond a programelor naționale nu poate fi garantată.

Coordonarea ocupării și politicilor sociale are loc actualmente în cadrul Strategiei Europa 2020 (vezi capitolul 4.2). Scopurile sale supraordonate includ ridicarea ratei ocupării și reducerea riscului sărăciei.

Fondul social european/Fondul pentru globalizare/

Inițiativa pentru ocupare a tinerilor

Alte instrumente ale politicii sociale europene includ Fondul social european (FSE) și relativ noul Fond european de ajustare la globalizare (FEG). Spre deosebire de activitățile politicii sociale „regulatorii” menționate mai sus, cele două fonduri sunt programe de suport financiar.

Un nou instrument:

MDC

Suport financiar

FSE a fost creat odată cu Tratatul CEE din 1957 și susține măsurile de angajare în statele membre, promovând coeziunea socială.

De exemplu, sunt promovate măsuri de instruire și instruire continuă a șomerilor și de suport al mobilității lucrătorilor. Mai mult decât atât, regiunile slab dezvoltate din punct de vedere economic pot aplica la resurse din aceste fonduri.

Un instrument financiar suplimentar a fost adăugat în 2006 sub forma Fondului european de ajustare la globalizare (FEG). Anual, sunt alocate 500 de milioane de euro pentru a atenua rapid consecințele negative ale globalizării pentru o perioadă limitată de timp. Resursele sunt utilizate, de exemplu, pentru reintegrarea lucrătorilor care și-au pierdut locul de lucru în urma globalizării, a relocării companiilor lor.

Germania a aplicat pentru prima dată la resursele UE din FEG în 2007, în legătură cu muncitorii afectați de insolvabilitatea companiei BenQ. UE a pus atunci la dispoziția Germaniei prin intermediul fondului circa 12.7 milioane de euro.

Inițiativa pentru ocuparea tinerilor la nivel european a fost elaborată în 2013 ca răspuns la ratele de șomaj înalte în rândul tinerilor din multe state europene afectate de criză. Regiunile cele mai afectate din UE sunt finanțate cu 6 miliarde de euro, bani realocați din contul bugetelor altor programe UE. Scopul este de a ajuta tinerii să-și găsească un loc de muncă.

Deficitul politicilor sociale în UE

În pofida numeroaselor măsuri existente momentan la nivel european, competențele de politici sociale ale UE rămân slabe în comparație cu câmpul său de acțiune în domeniul economic. Mai mult ca atât, este clar că până în prezent politica europeană socială a deservit, în primul rând, piața internă.

Importanța majoră a măsurilor politicii de angajare și concentrarea pe drepturile angajaților sunt grăitoare în acest sens. În alte domenii ale politicilor sociale – securitatea socială, pensii, sănătate – UE are doar funcții de coordonare.

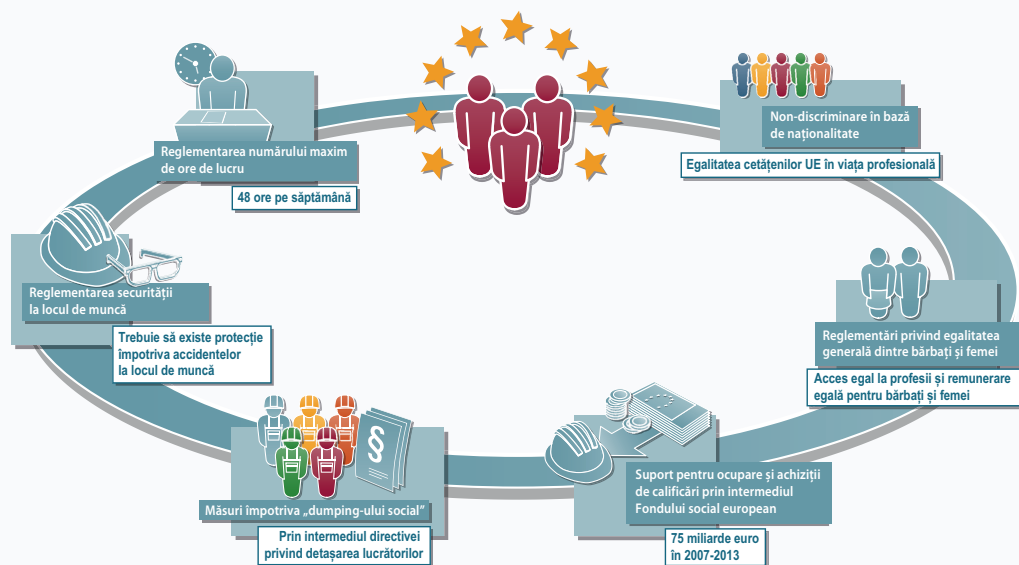
UE nu este un stat în sens tradițional și există puține solicitări pentru un stat european al bunăstării sociale după modelul celor de la nivel național.

*Politica socială:
încă în mare parte
națională*

Politica socială în UE

Dimensiunea socială a pieței interne

Bundeszentrale für politische Bildung, 2009, www.bpb.de

Lizenz: Creative Commons by-nc-nd/3.0/de

Figura 13. Politica socială în UE

Deosebirile principale dintre statele UE, atât în plan economic, cât și din punctul de vedere al politicii sociale, împiedică de cele mai mult ori realizarea proiectelor de integrare pozitivă. Politicile sociale rămân preponderent în mâinile statelor-națiune.

Acest lucru nu este lipsit de probleme. Integrarea negativă sub formă de cele patru libertăți de piață a intensificat competiția în ceea ce privește costurile salariale, sistemele de securitate socială și standardele sociale, precum și impozitul pe profit. Mai mult decât atât, spațiul de manevră național cu referire la politica financiară a fost restricționat de criteriile de convergență ale Tratatului de la Maastricht descrise mai sus. Pe fondul crizei euro, supravegherea și controlul centralizat al bugetelor statelor ca urmare a realizării reformelor Pactului de stabilitate și în baza Pactului fiscal au fost intensificate. O politică socială de contrapondere la nivel european nu a fost încă creată.

Pagina web
a Partidului Socialiștilor
Europeni privind
garanția de angajare
a tinerilor
(în engleză):
► <http://www.youth-guarantee.eu>

Cu toate acestea, rămâne deschisă problema dacă aceasta va rezulta în incapacitatea statelor bunăstării sociale dezvoltate de a-și păstra standardele. Acest lucru depinde de evoluțiile ulterioare în acest domeniu și, în mod special, de procesul decizional și majoritățile politice.

Pentru reflecții ulterioare

Deși UE este deja activă în unele domenii ale politicii sociale precum legislația muncii și protecția drepturilor fundamentale, domeniile-cheie ale responsabilității politice sociale – așa ca asigurările de pensii și cele împotriva șomajului, sprijinul veniturilor, alocațiile pentru copii, asigurarea medicală – mai sunt încă organizate de statele-națiune.

Sarcină: Care politici sociale, în opina dvs., trebuie să fie în continuare reglementate la nivel național și care la nivel european? Ce motive favorizează soluțiile naționale în aceste domenii și ce motive le favorizează pe cele europene?

Lectură

complementară:

Sonja Blum et al. (2010),

Politisch limitierter

Pluralismus: die

Wohlfahrtssysteme der

27 Mitgliedsländer der

Europäischen Union,

FES (ed.), IPA, Berlin.

(„Pluralism limitat din

punct de vedere politic:

sistemul de bunăstare

socială al celor 27 de

state membre ale UE”)

Andrej Stuchlík (2008),

Europe on the way to a

social union? The EU

social agenda in the

context of european

welfarism, FES (ed.),

IPA, Berlin.

(„Europa pe calea spre o

uniune socială? Agenda

socială a UE în contextul

statului social”)

Perspectivă de ansamblu: Instrumentele politicii sociale a UE

INSTRUMENT	CE?	EFECTE?
Directive	• Directivele pieței muncii • Directiva antidiscriminare	• Legislația: directivele trebuie să fie transpuse în legislația națională
Coordonare	• Coordonarea sistemelor naționale de securitate socială cu privire la șomaj, sănătate și asigurări de pensii • Metoda deschisă de coordonare (MDC) în cadrul strategiilor de ocupare de la Lisabona și europene al strategiei de dezvoltare Europa 2020	• Fără armonizări ale prevederilor legale ale statelor membre, dar este asigurat faptul că cetățenii UE nu sunt dezavantajați în cadrul circulației libere a persoanelor. • Angajamente ale statelor membre de a întreprinde măsuri de reformare; învățare reciprocă prin compararea celor mai bune practici naționale; nu există legislație

INSTRUMENT	CE?	EFECTE?
Suport financiar	- Fondul social european (FSE) pentru reintegrarea activă a șomerilor - Fondul european de ajustare la globalizare (FEG) atenuează consecințele globalizării (de exemplu, relocări de companii) - Inițiativa de ocupare a tinerilor oprește șomajul în rândul tinerilor în regiunile cele mai afectate de criză	Redistribuirea între state

Ce înseamnă aceasta pentru democrația socială:

- Cu referire la cerințele privind Europa formulate în capitolul 2 se pare că există o necesitate și mai mare de acțiune pe dimensiunea „echității sociale”.
- Uniunea socială nu este momentan o componentă a integrării europene cu același statut ca și Uniunea economică și monetară. Mai mult decât atât, deocamdată există doar noțiuni de standarde comune obligatorii de echitate socială în întreaga Europă.
- Întărirea dimensiunii sociale rămâne astfel, din punctul de vedere al democrației sociale, un domeniu-cheie al eforturilor de reforme europene în viitor.

Lectură

complementară:

Klaus Busch et al. (2013), *Euro crisis, austerity policy and the European social model: how crisis policies in Southern Europe threaten the EU's social dimension*, FES (ed.), IPA, Berlin.
 („Criza euro, politica de austeritate și modelul social european: cum pun în pericol politicile de combatere a crizei din Europa de Sud dimensiunea socială a UE”)

3.4. Sustenabilitatea: De la legislația de mediu la dezvoltarea durabilă

*Angajamentul
mai vechi al UE*

Încă în anii '70, când problemele de mediu erau subiect de discuții publice, a fost formulat primul program de acțiuni în domeniul politicilor de mediu la nivel european. În paralel cu crearea pieței comune, a urmat o serie de directive în domeniul poluării aerului și a apei, al eliminării deșeurilor și conservării naturii. Cu toate acestea, UE urmărea, de asemenea, de mai mult timp scopuri ecologice specifice. Astfel, prima directivă în domeniul mediului a abordat problema clasificării, ambalării și etichetării substanțelor periculoase (1967). Directivele care au urmat au reglementat problema poluării aerului prin emisii de gaze de eșapamente (1970) și a protecției păsărilor și habitatelor lor (1979). Prin „Natura 2000”, de exemplu, UE a stabilit o rețea a regiunilor de conservare a naturii, care în prezent cuprinde peste 26 000 de regiuni în întreaga Europă.

*Scopurile Actului
unic european (1986)*

Actul unic european a formulat în 1986 patru scopuri ale politicii de mediu:¹⁹

1. A conserva, a proteja și a îmbunătăți calitatea mediului înconjurător;
2. A contribui la protecția sănătății umane;
3. A asigura o utilizare rațională și prudentă a resurselor naturale;
4. A promova măsurile internaționale care abordează problemele de mediu regionale și globale.

Politica europeană de mediu a fost îmbunătățită treptat prin tratatele de la Maastricht (1992) și Amsterdam (1997). De atunci, protecția mediului a fost definită ca fiind o sarcină obligatorie în Europa:

„Cerințele față de protecția mediului trebuie să fie integrate în formularea și implementarea politicilor comunitare care se conțin în art. 3, în scopul promovării dezvoltării durabile.”

(Tratatul de la Amsterdam 1997: art. 6)

Scopurile politicii de mediu sunt în prezent consacrate în Carta europeană pentru drepturile fundamentale. Mai mult decât atât, principiul dezvoltării durabile este inclus și în art. 37:

¹⁹ Scopurile conform Actului unic european în Jurnalul oficial al Uniunii Europene (L nr. 169/12) din 29 iunie 1987, pag. 10.

„Politicile Uniunii trebuie să conțină un nivel înalt de protecție a mediului și de îmbunătățire a calității acestuia, care să fie asigurate în conformitate cu principiul dezvoltării durabile.”

Legislația europeană în domeniul mediului este în acest moment suprasaturată cu standarde de calitate obligatorii. De exemplu, prin stabilirea limitelor superioare pentru substanțele periculoase, scopul a fost de a reduce povara asupra mediului înconjurător în întreaga UE.

Directivele adoptate la nivel european trebuie să fie transpuse în legislația națională de către statele membre într-o anumită perioadă de timp. În caz contrar, li se pot aplica sancțiuni sub formă de amenzi.

Politica europeană privind schimbările climatice

În ultimii ani, schimbările climatice au devenit una din problemele cele mai importante ale politicii de mediu în UE. Uniunea Europeană s-a angajat atât pe plan internațional, cât și european, să reducă emisiile de gaze cu efect de seră. În acest scop, UE a stabilit un sistem de comercializare a emisiilor. Spre deosebire de comercializarea emisiilor conform Protocolului de la Kyoto din 1997, în cadrul căruia statele comercializează certificate/drepturi de emisii, în UE, companiile sunt cele care fac acest lucru (vezi capitolul 4.4). Suportul pentru adaptarea la efectele de neevitat ale schimbărilor climatice a devenit, de asemenea, o componentă-cheie a politicii europene privind schimbările climatice.

Problema schimbărilor climatice a fost pentru prima dată menționată în mod explicit în Tratatul de la Lisabona. O mai mare importanță politicii climatice europene i-a fost atribuită prin crearea unui DG special al Comisiei Europene și desemnarea unui comisar în domeniul politicii climatice.

Dezvoltarea durabilă

Conceptul dezvoltării durabile a fost formulat în Tratatul de la Amsterdam (1997) ca un obiectiv primordial al politicii europene.

În strategia europeană pentru dezvoltarea durabilă din 2006, UE a urmărit un concept comprehensiv al dezvoltării durabile, conform căruia trebuie să se facă eforturi de îmbunătățire în șapte domenii-cheie, fiind prevăzute interacțiuni dintre diferite domenii de politici.

*Comercializarea
europeană
a emisiilor*

Acestea includ:

1. schimbările climatice și energia ecologică
2. dezvoltarea transportului durabil
3. producția și consumul durabil
4. conservarea resurselor naturale
5. îmbunătățirea calității aerului întru protejarea sănătății
6. combaterea excluziunii sociale
7. implementarea dezvoltării durabile și combaterea sărăciei în lume.

Strategia de la Lisabona a fost adoptată de către șefii de state și guverne la summitul de la Lisabona din martie 2000. Scopul ei a fost de a face UE cea mai competitivă și mai dinamică zonă de dezvoltare bazată pe cunoaștere din lume până în 2010. Cu ajutorul reformelor la nivel european, economiile naționale urmau să fie transformate în economii bazate pe cunoaștere, iar statele bunăstării sociale europene urmau să fi modernizate după modelul așa-numitului „stat al bunăstării sociale activ”. Strategia de la Lisabona era, astfel, una controversată. Un raport interimar critic (Raportul Kok din 2005) privind progresul reformei în statele membre a contribuit la reorientarea spre creștere și ocupare. Totodată, se susținea că era prea în spiritul vremurilor economic-liberale. Succesorul Strategiei de la Lisabona este programul Europa 2020, care formulează „dezvoltarea durabilă” ca unul din scopurile sale (vezi capitolul 4.2).

Strategia europeană pentru dezvoltarea durabilă a fost considerată ca fiind complementară Strategiei de la Lisabona, având drept scop întărirea dimensiunii ecologice în procesul de integrare. Strategia pentru dezvoltarea durabilă este implementată prin intermediul mecanismului MDC (vezi capitolul 3.3).

Probleme ale durabilității europene

Politica europeană privind protecția mediului și dezvoltarea durabilă se confruntă în mod special cu două probleme. În pofida mai multor succese, de exemplu, în cazul „ploilor acide” și al poluării râurilor apar dificultăți legate de cauză și efect în diferite locuri. Unele obiective ale politicii de mediu, precum limitarea încălzirii globale, pot fi atinse doar la nivel global.

UE își poate stabili scopuri ambițioase și într-o măsură oarecare a dat un exemplu bun în ceea ce privește politica de mediu și climatică. Dacă însă acest exemplu nu va fi urmat de state foarte importante, precum Statele Unite și China, eficiența măsurilor relevante va fi limitată.

O altă problemă cu care se confruntă politica europeană pentru dezvoltarea durabilă este în mare măsură una internă și se referă în primul rând, la implementarea scopurilor deseori ambițioase în cadrul strategiei pentru dezvoltarea durabilă. Lipsa voinței politice în statele membre de a urma strategiile lor naționale cu privire la durabilitate joacă un rol decisiv în acest context.

Ce înseamnă aceasta pentru democrația socială:

- Pe de o parte, angajamentul UE privind conservarea mediului și speciilor este remarcabil. Pe de altă parte, însă, nu a putut integra și coordona în egală măsură în politicile sale cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile: socială, economică și de mediu.
- Reformele de promovare a dezvoltării durabile trebuie să urmărească abordarea a un nivel superior a dimensiunilor de mediu și sociale în raport cu dimensiunea economică, astfel încât pe termen lung, cele trei dimensiuni să fie pe picior de egalitate în toate activitățile de politici.

3.5. Pacea: Politica externă și de securitate europeană

După cele două războaie mondiale teribile într-o perioadă de doar 30 de ani, scopul păcii durabile pe continentul european a constituit forța motrice a integrării europene.

În această privință, unificarea europeană reprezintă în ziua de azi un succes fără seamăn. A fost pace între statele membre pentru o perioadă de mai bine de 65 de ani, conflictele militare fiind excluse în mod fundamental datorită integrării economice și politice strânse.

Relațiile externe dificile ale națiunilor europene au fost transformate în relații interne care, deși nefiind lipsite în totalitate de conflicte de interese, sunt caracterizate prin negocieri ale diferențelor sub acoperiș comun, în vederea atingerii unui consens.

Problema care apare momentan este cea a relațiilor externe „noi” ale Comunității. Ce poziție și ce rol trebuie să aibă noile instituții în chestiunile de politică externă?

Politica externă și de securitate reprezintă domenii tradițional importante pentru statele-națiune. Acestea se regăsesc printre sarcinile clasice ale statului. Statul este cel care asigură securitatea populației și îi reprezintă interesele peste hotare.

Conform teoriei democrației, aceasta este o condiție-cheie a persoanelor care se supun monopolului violenței statului. Și politica externă are un impact puternic și deseori pozitiv asupra publicului.

Politica comercială externă europeană

Există un domeniu al politicii externe care ține de competența politicii comunitare din cauza Pieței interne – relațiile comerciale externe europene.

Comerțul extern-supranațional

UE poate urmări o politică comercială autonomă în relațiile economice cu țările terțe. De exemplu, aceasta include stabilirea tarifelor externe la mărfurile din țările terțe sau măsuri de protecție a pieței europene (de exemplu, măsuri anti-dumping, import sau restricții cantitative, suspendarea concesiilor comerciale și altele). De regulă, Comisia Europeană poate implementa astfel de măsuri pe cont propriu.

Relațiile comerciale de bază ale UE sunt stabilite în Acordul OMC. În afară de aceasta, UE negociază și încheie acorduri bilaterale de comerț liber cu state individuale sau grupuri de state (de exemplu, Acorduri de parteneriat economic cu ACP [statele din Africa, Caraibe și Pacific]) sau în acest moment, Parteneriatul comercial și investițional transatlantic (TTIP) cu Statele Unite.

Comerțul extern-interguvernamental

Spre deosebire de relațiile comerciale externe, care au fost supranaționalizate odată cu crearea Pieței interne, relațiile politicii externe europene sunt organizate între state (la nivel interguvernamental).

Cooperarea politică europeană

Perspectivile statelor fondatoare europene – țările Benelux, Franța, Germania și Italia – care cooperau strâns în domeniile politic și economic, nu arătau la început bine. Primele eforturi de stabilire a unei comunități europene de apărare și a unei comunități politice europene în anii '50 și '60 au eșuat.

Așa-numita Cooperare politică europeană (CPE) a fost o nouă încercare de cooperare politică. La baza CPE a stat așa-numitul Raport Davignon din 1970 (după diplomatul belgian Étienne Davignon).

Scopul lui expres era de a ajunge la o armonizare a pozițiilor politicii externe ale celor șase state membre și, dacă va fi cazul, de a conveni asupra unei abordări comune. CPE a fost organizată doar la nivel interguvernamental, nefiind prevăzută în tratate. Așadar, la început, nu exista un acord obligatoriu din punct de vedere legal între cele șase state.

Odată cu Actul unic european (AUE) din 1986, guvernele au declarat pentru prima dată că sunt gata să elaboreze o politică externă comună. Scopul era de a întări relațiile internaționale ale Comunității, care momentan crescuse și includea 12 state.

Politica externă și de securitate comună

Crearea Uniunii Europene odată cu Tratatul de la Maastricht (1992) a deschis, în sfârșit, calea spre crearea unei politici externe și de securitate comune (PESC). Posibilitatea unei politici comune de apărare a fost stabilită atunci ca un scop pe termen lung.

În structura „templu”²⁰ creată de Tratatul de la Maastricht, PESC forma al doilea pilon. Primul pilon organizat la nivel supranațional includea politicile comunitare ale CE (ECC de odinioară), iar pilonul al treilea era dedicat cooperării polițienești și judiciare (CPJ). Atât PESC, cât și CPJ, în continuare la CPE, erau organizate exclusiv la nivel interguvernamental.

Statele membre, așadar, nu au cedat din suveranitate, ci doar au creat un cadru instituțional pentru consultări și discuții privind măsurile comune în chestiuni de politică externă.

1970: primii pași-CPE

*1992: Cooperarea
în cadrul PESC*

²⁰ Vezi figura 7.

Toate acțiunile și pozițiile comune de politică externă în cadrul PESC au fost întreprinse și luate în baza principiului unanimității. Nici Comisia și nici CEJ nu aveau vreo influență. Acest lucru arată din nou, la fel ca și în cazul domeniului politicilor sociale, că, deși statele membre recunoșteau necesitatea acțiunilor comune de principiu, nu erau gata să cedeze din suveranitate la nivel european.

În cadrul procesului de restructurare a sistemului politic internațional după sfârșitul războiului rece (1989/1990), UE și-a (re)definit rolul în calitate de actor al politicii externe. „Aserțiunea identității sale la nivel internațional” a devenit scopul ei declarat²¹.

Crearea oficiului Înaltului Reprezentant și „înmuiera” precaută a principiului unanimității sub formă de abțineri constructive pot fi folosite pentru a exemplifica dezvoltarea ulterioară a PESC în anii următori.

Cea din urmă a permis unui grup de state membre să-și aprofundeze cooperarea fără ca statele membre individuale să o poată bloca prin abținere. PESC a fost extinsă prin Tratatul de la Nisa (2000), fiind identificată ca sarcină de bază alături de promovarea securității și păcii, democrației, drepturilor omului și statului de drept.

Politica europeană de securitate și apărare

În timp ce în cadrul PESC, UE s-a concentrat în principal pe politica externă, Politica europeană de securitate și apărare a adăugat și o componentă militară.

Un stimul crucial de intensificare a eforturilor întru stabilirea unei politici comune de apărare și securitate a fost experiența impotenței europene în conflictul din Balcani. Conflictul din Kosovo din 1999 a accentuat în mod special incapacitatea UE de a veni cu o soluție politică. Diferențele de opinii dintre statele membre nu au permis formularea la începutul conflictului a unei abordări UE clare și unanime. Situația dată a oferit un motiv în plus de a aduce în mod repetat aceleași scuze precum că UE este un gigant economic, dar un pitic în materie de politică externă. Deoarece UE nu avea capacități militare pentru a le mobiliza în zona de conflict, unica opțiune au fost trupele NATO.

*Securitate
și apărare: PESA*

*Stimul: conflictul
din Balcani*

21 Versiunea consolidată a Tratatului de la Maastricht, art. B. (<http://eurlex.europa.eu/en/treaties/>).

Pe acest fundal, la ședința Consiliului de la Cologne din 1999, șefii de state și de guverne UE au decis să abiliteze UE să întreprindă operațiuni internaționale de gestionare a crizelor. Statele membre s-au angajat să creeze structuri și capacități civile și militare necesare.

Termenul de „**soft power**” descrie un anumit mod de exercitare a puterii de către stat și actorii politici asupra altor state și societăți. Această putere nu constă în resurse militare („hard power”). Resursele „soft power” includ acționarea în calitate de model de urmat, atractivitatea și adoptarea normelor și valorilor proprii... Termenul a fost inventat de către savantul în științe politice Joseph S. Nye. UE este descrisă frecvent ca un exemplu de soft power, deoarece, pe de o parte, nu dispune de resurse comparabile cu cele ale SUA, însă pe de altă parte, se instituie ca o „putere civilă” în lume” (Europalexikon 2013: 340).

În Tratatul de la Amsterdam, care a intrat în vigoare pe 1 mai 1999, ele deja adăugaseră la spectrul PESA așa-numitele „Sarcini Petersberg”. Potrivit acestora, UE urma să poată întreprinde misiuni umanitare și de salvare; să trimită misiuni de menținere a păcii și să desfășoare acțiuni militare în cadrul operațiunilor de gestionare a crizelor. Spre deosebire de SUA, UE nu se bazează exclusiv pe puterea militară, ci și pe „**soft power**”.

În perioada 2000 și 2003, au fost stabilite condițiile esențiale necesare pentru desfășurarea misiunilor civile și militare prin crearea de instituții și structuri – Comitetul politic și de securitate, personalul militar al UE și Comitetul pentru aspecte civile ale gestionării crizelor – și adoptarea așa-numitei liste de competențe pentru elaborarea competențelor civile și militare. În 2003, statele membre ale UE au declarat că PESA era operațională. De atunci, statele UE au capacitatea de a disloca forțe militare sau polițienești în zonele de criză. Statele membre au desfășurat în ultimii zece ani și mai desfășoară încă în cadrul PESA un total de 30 de misiuni și operațiuni, uneori destul de complicate.

Ca parte a PESK, PESA este și ea organizată în bază interguvernamentală și necesită luarea deciziilor în cadrul Consiliului conform principiului unanimității.

Dezvoltarea ulterioară a Politicii externe și de securitate în Tratatul de la Lisabona (2009)

Politica externă și de securitate a UE a făcut un pas înainte odată cu Tratatul de la Lisabona. Scopul schimbărilor era de a face UE mai vizibilă și mai eficientă în calitate de actor politic global și de a crea o identitate a politicii externe europene.

*Îmbunătățiri
la Tratatul
de la Lisabona*

În acest scop, Tratatul a instituit oficiul Înaltului Reprezentant al Uniunii pentru politica externă și de securitate. În noiembrie 2009, statele membre au desemnat-o Înalt Reprezentant pe baronesa Catherine Ashton, ex-comisar al UE pentru comerț.

Spre deosebire de oficiul Înaltului Reprezentant pentru politica externă și de securitate comună instituit în 1999, noul Înalt Reprezentant prezidează Consiliul pentru Afaceri Externe în cadrul căruia se convoacă cei 28 de miniștri de externe ai UE. De asemenea, ea este membru al Comisiei Europene în calitate de vicepreședinte, având responsabilități în domeniul relațiilor externe și de coordonare a altor aspecte de acțiune externă. Purtând aceste două pălării, Înaltul Reprezentant trebuie să asigure consecvența și eficiența politicii externe. Un obiectiv-cheie este de a integra PESC mai strâns cu competențele Comisiei în domeniul politicii de extindere și vecinătate, politicile democratice și ajutorul umanitar.

Înaltul Reprezentant este sprijinit în activitățile sale de Serviciul European de Acțiune Externă (SEAE). SEAE, care completează serviciile diplomatice ale statelor membre, constă din angajați ai Comisiei Europene, secretariatului Consiliului și statelor membre. Sediul central se află la Bruxelles și are 140 de delegații UE („ambasade UE”) în țări terțe și în cadrul organizațiilor internaționale.

„Componenta politicii de securitate” a PESC, PESA, a fost și ea dezvoltată, iar misiunea ei, întărită. Pe de o parte, PESA a fost redenumită în Politica de securitate și apărare comună (PESAC) și definită ca o componentă esențială a PESC (art. 46, Tratatul UE), care rămâne a fi guvernată de principiul unanimității. Mai mult, Tratatul de la Lisabona consfințește fără echivoc crearea politicii de apărare europene. Instrumentul-cheie al acesteia este „cooperarea structurată permanentă”, care permite unui grup de state să insiste în continuare asupra cooperării politice în domeniul apărării atunci când principiul unanimității nu este fezabil.

În cele din urmă, Tratatul conferă UE caracterul unei alianțe de apărare ancorată în clauza de apărare reciprocă, care stipulează că, în caz de atac militar asupra unui membru al UE, celelalte state membre trebuie să-i vină în ajutor în măsura posibilităților. Tratatul de la Lisabona mai conține o clauză de solidaritate, conform căreia statele membre au căzut de acord să se ajute reciproc în caz de atacuri teroriste și cataclisme naturale. Țara afectată trebuie să solicite în mod oficial ajutorul altor state membre.

Spre o identitate a politicii externe

Problema de bază a politicii externe și de securitate europene rămâne a fi dificultatea obținerii unanimității în rândul celor 28 de state membre în chestiuni importante de politică externă.

Motivul este, pe de o parte, faptul că politica externă este în mod tradițional foarte importantă pentru formarea identității naționale și, astfel, este sensibilă din punct de vedere politic și cu încărcătură ideologică.

Pe de altă parte, statele membre, date fiind experiența lor istorică și tradițiile culturale și de politică externă, au interese și obligații de politică externă foarte diferite. Aceasta conduce, în special, în relațiile cu Statele Unite și Rusia, precum și cu China și țările africane, la poziții variate și șanse reduse de atingere a unanimității.

Diferențele dintre statele membre ies tot mai frecvent la suprafață. În 2003, statele membre nu au putut găsi numitor comun în privința eforturilor SUA de a invada Irakul. În timp ce Marea Britanie, Olanda, Danemarca și Portugalia, precum și multe țări din Europa Centrală și de Est, au invadat Irakul alături de americani, țări ca Germania, Franța și Belgia s-au pronunțat împotriva intervenției militare, refuzând să o susțină. De teamă să nu devină publice diferențele abordări de politică externă și de securitate, cinci ani mai târziu, statele membre ale UE au amânat discuția pe marginea unei noi strategii de securitate europene pe o perioadă nedeterminată. Cu referire la Balcanii de Vest, încă nu toate statele membre au recunoscut Kosovo, astfel păstrând vii diferențele existente în regiune. Neînțelegerile din 2011 privind intervenția militară internațională din Libia au arătat cât de dificil este pentru UE de a merge pe o cale unică a politicii externe comune.

Astfel, definirea unei identități a politicii externe reprezintă pentru UE o provocare majoră pe termen lung. Acest lucru este agravat și mai mult de politica externă națională a statelor membre. Atât ministerele de externe naționale, cât și șefii de state și guverne, vor accepta cu greu să întărească politica externă europeană în detrimentul influenței lor.

Cu toate acestea, schimbarea produsă în echilibrul puterilor pe plan global oferă o oportunitate statelor membre de a înțelege că influența globală poate fi realizată doar cu ajutorul UE, chiar și în cazul unor țări precum Franța, Germania sau Marea Britanie. Relațiile cu China, India și Rusia vor fi mai ușoare pentru o Comunitate din 28 de state decât pentru fiecare țară în parte.

Tradiții diferite

*Schimbarea în
echilibrul puterilor
pe plan global*

Același lucru se referă și la resursele militare limitate. Statele membre ale UE au cheltuit în total în scopuri de apărare, în 2011, circa 200 de miliarde de euro. Ele trebuie să facă un efort pentru a coordona mai strâns planificarea lor militară și a-și uni capacitățile.

Ce înseamnă aceasta pentru democrația socială?

- Cu referire la cele trei cerințe formulate în domeniul păcii, se pare că au fost realizate scopurile UE privind relațiile pașnice dintre state și caracterul pașnic al statelor sub formă de certitudine juridică și pace socială.
- Este necesară o dezvoltare continuă, în primul rând, în cadrul relațiilor externe ale UE.
- Propunerile de reformare a politicii externe trebuie să vizeze clarificarea și întărirea profilului internațional al UE.

Lectură

complementară:

Mathias Jopp and Sammi Sandawi (2009), *Europäische Sicherheits- und Verteidigungspolitik*, în: Werner Weidenfeld und Wolfgang Wessels (ed.), *Jahrbuch der Europäischen Integration 2009*, Baden-Baden, pp. 241–248. („Politica europeană de securitate și apărare...”, în „Anuarul integrării europene”)

Elfriede Regelsberger (2009), *Gemeinsame Außen- und Sicherheitspolitik*, în: Weidenfeld und Wessels (ed.), *Jahrbuch der Europäischen Integration 2009*, Baden-Baden, pp. 249–256. („Politica comună externă și de securitate, în „Anuarul integrării europene”)

4. EUROPA DE MÂINE: PERSPECTIVE ȘI PROPUNERI DE REFORMĂ

În acest capitol:

- sunt prezentate propuneri de reformă a UE pe cinci dimensiuni;
- se explică în ce fel aceste reforme vor întări democrația socială la nivel european;
- sunt descrise oportunitățile și obstacolele de realizare a reformelor susmenționate;
- se oferă recomandări de lecturi complementare pentru a permite cititorilor să exploreze mai adânc.

Din capitolul precedent a devenit clar că în procesul de integrare au fost discutate, iar uneori implementate, cerințe importante ale democrației sociale. Ca exemplu, se poate menționa Carta drepturilor fundamentale sau aderarea UE la Convenția europeană pentru drepturile omului.

Este clar și faptul că astăzi Europa, în raport cu cerințele prezentate în capitolul 2, mai are încă o serie de deficiențe. Unele dintre ele sunt mai ușor de înlăturat decât altele.

În ceea ce urmează vor fi discutate acele propuneri de proiect care prezintă interes pentru democrația socială. Noi le putem împărți în două categorii: prima, proiectele democrației sociale sunt promovate la nivel european (integrarea pozitivă) și a doua, realizările democrației sociale sunt prezentate și/sau protejate la nivel național.

Din lipsă de spațiu, nu putem prezenta în acest manual un tablou complet al ideilor și propunerilor, dar vă propunem o selecție judicioasă a acestora.

Lectură

complementară:

*Publications of the FES's
International Policy
Analysis unit IPA*

► www.fes.de/ipa
(Publicațiile departa-
mentului FES de analiză
politică internațională)

*Publications of the FES's
Economic and Social
Policy Division*

► www.fes.de/wiso
(Publicațiile departa-
mentului FES de politică
economică și socială)

4.1. Întărirea democrației europene

Întărirea democrației la nivel european este de o importanță deosebită pentru social-democrați. După cum am văzut, dezvoltarea și funcționarea instituțiilor europene este caracterizată de o serie de deficiențe în ceea ce privește legitimitatea și democrația.

În continuare vă vom prezenta propuneri de reformare a Uniunii Europene ce vor contribui în mod substanțial la întărirea democrației europene.

Organizarea alegerilor europene de o manieră europeană

*Propunere
paradoxală?*

Propunerea de europeanizare a alegerilor europene poate suna paradoxal la început. Ea pornește de la ideea că alegerile europene tind să fie dominate de politicienii și problemele naționale.

Pentru discuții

Participarea la alegeri în Parlamentul European a scăzut și mai mult în 2009, fiind astfel la cel mai jos nivel.

Sarcina: Care credeți că este cauza ratei joase de participare? Apreciază electorii influența Parlamentului European ca fiind foarte joasă? Sunt așteptările de pe urma alegerilor prea mari sau prea mici? Care sunt motivele?

Propunerea de europeanizare a alegerilor europene conține trei instrumente:

- introducerea listei electorale europene;
- elaborarea unui program electoral european autentic;
- integrarea programelor electorale într-o strategie a alegerilor europene.

Lista electorală europeană

Până acum, alegerile europene care au avut loc la nivel național au fost doar în baza listelor naționale cu candidați din partea partidelor naționale. Pentru electori, astfel, nu este clar pentru ce partid european sau grup de partide ei într-adevăr votează. O listă electorală europeană, de altfel, ar aduce mai multă claritate în acest sens.

*Lista electorală
europeană*

Critica listelor electorale europene nu este total nejustificată. Ea indică faptul că este dificil de a ajunge la un consens pe marginea unei liste unice din cauza multitudinii de partide reprezentate în grupurile de partide. Mai exact, implementarea listelor electorale europene va fi dificilă pe termen scurt, în special din cauza faptului că nu există partide europene comparabile cu partidele naționale. Totuși, pe termen lung, crearea unui sistem european de partide este un scop important al social-democraților.

Există o propunere pe termen mediu ca partidele să nominalizeze candidatura unui lider comun. Ca și în cazul sistemului electoral german, alegătorii ar putea avea un prim și un al doilea vot în alegerile europene. Cu ajutorul primului vot, ar fi aleși liderii, iar cu al doilea – reprezentanții de pe lista țării respective.

Cu toate acestea, un anumit progres a fost realizat: în 2014, Parlamentul European va alege pentru prima dată Președintele Comisiei la propunerea Consiliului, luând în considerație rezultatele alegerilor europene. Această inovație introdusă prin Tratatul de la Lisabona (art. 17, paragraful 7 TEU) presupune că, pentru

prima dată, multe partide europene și-au nominalizat candidatul propriu la funcția de Președinte al Comisiei în alegerile europene din 2014.

Executivul Partidului Socialiștilor Europeni (PES) l-a nominalizat în noiembrie 2013 pe Martin Schulz în calitate de candidat comun din partea social-democraților în alegerile parlamentare din 2014.

Martin Schulz (*1995) este politician german.

El este de meserie vânzător de cărți și fost businessman. Printre altele, a fost primar al orașului său natal, Würselen, iar din 1994 este membru al Parlamentului European, devenind în 2004 președintele grupului PES. Martin Schulz este membru al executivului național al SPD, purtător de cuvânt în domeniul afacerilor europene în cadrul executivului SPD, iar în 2012 a devenit Președinte al Parlamentului European.

Programul electoral european

O altă chestiune importantă care merge mână în mână cu introducerea listelor electorale europene, este o mai bună orientare a politicii europene în campaniile electorale prin intermediul unui program electoral european uniform.

*Candidați europeni
de prim rang*

*Programul electoral
european*

Scopul: încurajarea publicului european

**Lectură
complementară:**

*Björn Hacker and
Gero Maaß (2010),
A fundamental
programme for the PES.
A German perspective
on what is still
under construction,
common ground
and key objectives,
FES (ed.), IPA, Berlin.
(„Un program funda-
mental pentru PES.
O perspectivă germană
a ceea ce se află
încă în construcție,
a numitorului comun
și obiectivelor-cheie”)*

Campaniile electorale europene în statele membre individuale continuă să fie dominate de problemele de politică internă. În literatura de științe politice, alegerile europene sunt caracterizate astfel ca „alegeri de ordinul doi”.

„Alegerile de ordinul doi” sunt considerate de către alegători, partide și mass-media deopotrivă ca fiind mai puțin importante decât alegerile naționale.

În alegerile din 2009, rata medie de participare la alegerile europene a fost de 43 de procente²². Mai mult, partidele naționale privesc alegerile europene ca un barometru al problemelor de politică internă sau al viitoarelor alegeri naționale.

Programele electorale europene comune ar face posibilă o discuție transnațională pe probleme europene, care nu ar conduce doar la europenizarea alegerilor europene, ci și la promovarea publicului european.

Primele încercări de europenizare continuă a campaniilor electorale europene în baza unui program electoral comun au fost făcute de către Verzii europeni în 2004. La ultimele alegeri europene din 2009, toate grupurile de partide europene – cu excepția grupurilor naționaliste de dreapta – au elaborat așa-numitul manifest, care oferă o platformă pentru campaniile electorale europene naționale.

Aruncând o privire retrospectivă însă, în ciuda manifestului privind alegerile europene, alegerile din 2009 au fost încă dominate de agendele naționale ale principalelor partide.

Aceasta s-a datorat, în principal, faptului că manifestul electoral oferea doar un cadru tematic și nu era parte a unei strategii electorale europene obligatorii. Ca răspuns la această experiență, PES a lucrat timp de trei ani de zile la primul său program de bază unic, care a fost adoptat în unanimitate în iunie 2013. Programul de bază se sprijină pe următorii trei piloni:

- controlul democratic al economiei de piață sociale;
- o „Nouă ordine” socială în Europa, care conține achiziții de calificări, muncă decentă și justiție socială, pentru a face posibilă o viață împlinită;
- o Uniune Europeană bazată pe solidaritate internă și care pledează pentru pace, prosperitate și progres pe plan internațional.

²² Pentru comparație: rata de participare la alegerile în Bundestagul german este între 70 și 90 de procente. În 2009, a fost de circa 70 de procente, fiind cea mai joasă rată de participare de la sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial.

Strategia electorală europeană

Toate cele trei elemente (Programul electoral european, lista electorală europeană/ liderii și strategia electorală europeană comună) trebuie să fie combinate. Doar în așa mod ar putea fi realizate europenizarea și mobilizarea electoratului în alegerile europene. Semnificația economică și politică a Uniunii este enormă, iar alegerile în Parlamentul European cu cele 380 de milioane de persoane cu drept de vot sunt cele mai semnificative alegeri democratice din lume.

Europenizarea campaniei electorale europene ar putea însemna că:

1. partidele naționale ar fi obligate să desfășoare campanii europene pe probleme europene, fapt ce ar spori angajamentul public în politicile europene;
2. alegerile europene ar putea crește în importanță prin influența politică majoră exercitată de UE asupra legislației naționale și a vieții oamenilor;
3. s-ar putea anticipa un grad mai înalt de mobilizare și angajare în politica europeană din partea cetățenilor, astfel crescând legitimitatea politicii europene.

Din punct de vedere social-democratic, aceasta ar întări participarea democratică a cetățenilor în procesul de integrare europeană prin oferirea de mai multă informație și sporirea abilităților lor de a lua decizii.

Parlamentizarea UE

O altă propunere de reformă pe termen lung ce ține de îmbunătățirea democrației europene se bazează pe parlamentizarea UE. Parlamentului European trebuie să i se atribuie un rol mai mare în structura instituțională a UE. Scopul pe termen lung ar fi de a dezvolta UE în direcția unui sistem de guvern parlamentar. Aceasta ar contribui la corectarea deficitului democratic al UE²³.

Strategia electorală europeană

Un rol mai mare al Parlamentului European

23 În dezbaterile cu privire la parlamentizarea UE, predomină două modele: primul presupune dezvoltarea spre un sistem de guvern prezidențial (vezi discursul lui Joschka Fischer la Universitatea Humboldt de la Berlin din 2000) și al doilea – dezvoltarea spre un sistem de guvern parlamentar (vezi discursul lui Lionel Jospin de la Paris din 2001). Ambele modele reprezintă perspective pe termen lung, pline de precondiții. Odată cu eșecul Tratatului Constituțional și acceptarea Tratatului de la Lisabona, au fost întreprinși câțiva pași în direcția modelului parlamentar.

Măsurile de reformă necesare pentru parlamentizare includ următoarele:

- alegerea Președintelui Comisiei (fie de către Parlamentul European, ca în 2014, fie prin alegeri directe);
- componența Comisiei în conformitate cu componența Parlamentului European;
- un nou sistem electoral pentru alegerile europene (de exemplu, reprezentare proporțională standardizată în circumscripții electorale regionale mari);
- transformarea Parlamentului European și a Consiliului de Miniștri în parlament bicameral (de exemplu, Parlamentul European – camera cetățenilor, iar Consiliul de Miniștri – camera statelor sau instituirea unui Senat);
- dreptul la inițiativă pentru Parlamentul European;
- dezvoltarea unui sistem de partide europene;
- crearea unui public european sau europenizarea publicului național;
- o constituție europeană cu drepturi fundamentale ale omului și drepturi civile în calitate de componente de bază.

*Scop: mai multă
transparență
și participare*

Prin întărirea Parlamentului European, pe de o parte, ar fi consolidată legitimitatea democratică a instituțiilor europene, iar pe de altă parte, ar fi asigurată participarea democratică (mai bună) a cetățenilor europeni la procesul de luare a deciziilor.

Lectură

complementară:

*Joschka Fischer (2000),
Vom Staatenverbund
zur Föderation –
Gedanken über die
Finalität der euro-
päischen Integration.
Speech given on 12 May
2000 at the Humboldt
University, Berlin
(„De la o uniune a state-
lor la o federație – Reflec-
ții privind finalitatea
integrării europene.”
Discurs ținut pe 12 mai
2000 la Universitatea
Humboldt din Berlin)*

Tratatul de la Lisabona a constituit un pas important în consolidarea Parlamentului European. Cerința de a atribui Parlamentului European un rol egal în procesul legislativ european a fost, în mare, îndeplinită prin convertirea procesului codecizional la un proces de luare a deciziilor obișnuit la nivel european.

Introducerea inițiativei cetățenilor europeni a deschis posibilități de participare politică directă a cetățenilor europeni. Alte propuneri de reformă sunt condiționate de mai multe aspecte, astfel fiind mult mai dificil de a fi implementate, în special într-o Uniune de 28 de state membre. Constituția europeană sau alegerea directă a președintelui Comisiei fac parte din planurile cu șanse de realizare mici. De exemplu, proiectul constituțional a suferit eșec nu cu mult timp în urmă.

Crearea unui sistem de partide europene sau formarea unui public european ar fi, de asemenea, o situație incertă, a cărei rezolvare este posibilă doar pe termen lung.

Cu toate acestea, pot fi sesizate și tendințe pozitive. De exemplu, s-ar putea menționa eforturile partidelor social-democrate de a dezvolta PES-ul într-un partid în bază de program și membri.

Mai mult, calitatea reportajelor media pe tema Europei a început să se îmbunătățească atât cu referire la politica UE, cât și la cantitatea de informații privind statele UE²⁴.

De pe pozițiile democrației sociale, acestea ar aborda necesitățile formulate în capitolul 2 cu privire la extinderea participării democratice a cetățenilor europeni la procesul de luare a deciziilor și la legitimarea deplină a politicii europene.

4.2. Promovarea prosperității europene²⁵

Cum poate fi menținută și promovată prosperitatea în Europa? Cu ce idei și strategii putem veni? În acest capitol vom analiza succint răspunsurile UE la aceste întrebări – „Europa 2020” – și critica lor. Aici se va pune accentul pe ideea de guvern economic european și pe reflecțiile despre cum poate fi preîntâmpinată competiția fiscală.

Europa 2020

„Europa 2020” este denumirea unui program actual de 10 ani al Comisiei Europene. Programul a fost adoptat de către Consiliul European în iunie 2010 la propunerea Comisiei. Scopul lui este „creșterea inteligentă, durabilă și incluzivă”²⁶. În multe domenii, noua strategie este conectată la Strategia de la Lisabona mai veche²⁷.

*Lionel Jospin (2001),
Zukunft des erweiterten Europas,
Speech given on
20 May 2001 in Paris.
„Viitorul Europei
extinse”, discurs ținut
pe 21 mai 2001 la Paris.)*

*Martin Schulz (2013b),
Der gefesselte Riese:
Europas letzte
Chance, Berlin.
„Urișul captiv:
ultima șansă a Europei”*

24 Referitor la această temă, vezi, de exemplu, studiile realizate de Christoph O. Meyer (2002) și Kantner (2004). Mai mult, în 2006, ziarul francez „Le Monde” a trecut de la reportaje ce țin de afacerile europene și procesul de luare a deciziilor din secțiunea sa de politică externă în secțiunea de politică internă. Aceasta trebuie să faciliteze înțelegerea de către public a combinării politicii europene cu cele naționale.

25 Acest capitol este bazat preponderent pe analiza „Viitorul Uniunii Economice și Monetare” (Friedrich-Ebert-Stiftung 2010a), rezumat de editorii acestei publicații.

26 Comunicarea Comisiei, „Europe 2020 – Strategy for smart, sustainable and inclusive growth”, 3 March 2010 (http://ec.europa.eu/eu2020/index_en.htm)

27 Vezi pagina 84.

Schimbări privind conceptul „Europa 2020” au fost cerute din mai multe părți. De exemplu, DGB pledează pentru o reorientare: competitivitatea și piața nu trebuie să constituie punctele centrale, ci mai curând durabilitatea, solidaritatea, coeziunea și echitatea. Fiind privată de orice obligații privind progresul social, lupta cu sărăcia și „locurile de muncă decente”, Uniunea Europeană, potrivit DGB, va continua să fie un loc de stagnare socială. Europa are nevoie de un nou proiect: un guvern economic comun care să fie dedicat în mod egal progresului economic, celui de mediu și social (vezi Sommer 2020).

Cum ar putea arăta în practică ideile referitoare la guvernul economic menționate aici de către președintele DGB?

Stimulente pentru „Strategia UE 2020”

În cadrul departamentului internațional de analiză politică (IPA) al Friedrich-Ebert-Stiftung, au fost elaborate o serie de alternative și propuneri comprehensive pentru „Europa 2020”:

„Propuneri pentru orientări de politici economice:

1. Îmbunătățirea coordonării macroeconomice pentru a permite o nouă combinație de politici în UE.
2. Stabilirea nivelurilor de datorii pe termen mediu și lung în vederea asigurării unei stabilități bugetare care să facă față schimbărilor demografice.
3. Introducerea unui Pact de stabilitate socială pentru Europa, pentru a pune capăt cursei spre limita inferioară a sistemelor de protecție socială.
4. Dezvoltarea „unei economii cu emisii reduse de carbon” ca principiu de orientare în coordonarea politicii economice, care în viitor va fi bazată pe un model de creștere durabilă și pe o bază industrială eficientă din punctul de vedere al mediului și energiei.
5. Consolidare Pieței unice păstrând în același timp standardele sociale și de mediu, precum și prin intermediul coordonării politicii fiscale.
6. Sporirea suportului pentru investiții și creșterea atractivității mediului de cercetări în Europa.”

(Fischer et al. 2010: 3)

Un guvern economic european

„Viitorul Uniunii Europene economice și monetare” este titlul ales în septembrie 2013 de către grupul de lucru privind Europa al Friedrich-Ebert-Stiftung pentru o analiză publicată pe această temă. Titlul subliniază importanța pentru viitorul Europei a problemelor care au apărut în urma crizei financiare din Grecia și a „crizei monedei euro”. Potrivit autorilor, este nevoie de o nouă formă de integrare economică: un guvern economic european.

În cadrul dezbaterilor publice au fost deseori lansate apeluri, în special cu referire la intensificarea sancțiunilor unilaterale în cadrul Pactului de stabilitate și creștere. Noțiunea de guvern economic european, spre deosebire de aceasta, este „o abordare generală care presupune eliminarea dezechilibrelor macroeconomice, asigurarea bunei funcționări a piețelor financiare și bugete consolidate” (Friedrich-Ebert-Stiftung 2010a: 3). Cu alte cuvinte, nu este vorba doar de datorii, ci și, de exemplu, de surplusul de export.

Ideea guvernului economic european descrisă în această analiză prevede două componente: o componentă preventivă și una corectivă. Doar în cazul în care coordonarea preventivă dintre state nu va conduce la rezultatele dorite, ar fi impuse sancțiuni de către organul central, adică UE.

Componenta preventivă

Primul scop în cadrul coordonării ar fi de a contracara competiția dăunătoare privind amplasarea în cadrul UE. Competiția economică este de dorit, însă nu în baza dumpingului salarial și fiscal. Mai curând calitatea și inovația trebuie să fie forța motrice.

Astfel, acest model de guvern economic prevede rate minime și baze de evaluare a impozitului pe profit uniforme, precum și salarii în baza productivității și salarii minime relativ comparabile. Salariile minime din fiecare țară trebuie să constituie cel puțin 50 la sută din salariul mediu brut.

Mai mult, trebuie readus în discuție și scopul echilibrului economic extern. În Germania, începând cu 1967, Actul de stabilitate a consfințit pe lângă scopul unei creșteri economice adecvate și constante, stabilitatea prețurilor și rata joasă a șomajului în cadrul așa-numitului „pătrat magic”.

Lectură

complementară:

Severin Fischer et al. (2010), *EU 2020 – Impulse für die Post-Lissabonstrategie*, FES (ed.), IPA, Berlin. („Impulsuri pentru post-strategia de la Lisabona”)

Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.) (2010b), *Paving the way for a sustainable European prosperity strategy*, IPA, Berlin. („Facilitarea unei strategii privind prosperitatea europeană durabilă”)

Michael Sommer (2010), *If not now, then when? What Social Europe needs is a fundamental policy shift*, în: Michael Sommer, Frank Bsirske, Wolfgang Rohde (2010), *Business as usual or a new strategy for the future? The Europe 2020 strategy from the perspective of German trade unions*, FES (ed.), IPA, Berlin. pp. 4–7. („Dacă nu acum, atunci când? Ceea de ce are nevoie Europa socială este o schimbare fundamentală a politicilor”, în „Business ca de obicei sau o nouă strategie pentru viitor? Strategia 2020 din perspectiva sindicatelor germane”)

Modelul propus sugerează ca dezechilibrul contului curent al unei țări din Europa trebuie să fluctueze doar în limita dintre -3 și +3 procente. Și ține de competența țărilor cum vor obține acest lucru.

În cazul Germaniei, primul pas trebuie să fie făcut în vederea ajustării salariilor în sens ascendent. Aceasta, deoarece „salariile reale, care stagnează în timp ce exporturile cresc, slăbesc cererea pe piața internă, cauzând dezechilibre la nivelul UE și generând tendințe inflaționiste” (Friedrich-Ebert-Stiftung 2010a: 5).

Componenta preventivă a guvernului economic european ar include și alte elemente, precum, de

exemplu, o participare mai strânsă a Parlamentului European la procedurile de deficit, un mecanism de avertizare timpurie a politicii bugetare la nivelul UE și o taxă europeană pe tranzacțiile financiare.

Dezechilibrul de cont curent este diferența dintre total exporturi și importuri de mărfuri ca procent din PIB.

Taxa pe tranzacții financiare

„S-ar percepe o taxă pe cifra de afaceri în comerțul cu titlurile de valoare, precum și cu derivate, în cazul tranzacțiilor efectuate în UE, sau dacă în străinătate, cu participarea cel puțin a unei companii rezidente în UE. Taxa ar putea fi sub forma unei impuneri generale și modeste pe toate tranzacțiile cu titluri de valoare la o rată, de exemplu, de la 0.05 până la 0.1 procente din orice mai mult de 1000 de euro. Procurările de titluri de valoare cu intenția de a le deține nu ar fi afectate. De asemenea, cu cât termenul tranzacției este mai scurt, cu atât mai mare va fi rata. Aceasta, deoarece, profitabilitatea speculației pe termen scurt derivă din suma diferenței dintre prețul de cumpărare și cel de vânzare. Aceste diferențe sunt îngustate de taxa pe tranzacții financiare și cu cât mai mare va fi aceasta, cu atât mai marginale vor fi aceste tranzacții. Ca rezultat, speculațiile pe termen scurt cu derivate financiare ar deveni considerabil mai scumpe și astfel se așteaptă ca ele să se reducă.” (Friedrich-Ebert-Stiftung 2010a: 5).

Componenta corectivă

Nucleul componentei corective a guvernului economic european ar fi Fondul Monetar European (FME). Ar fi finanțat, printre altele, dintr-o taxă pe tranzacțiile financiare impusă la nivelul UE și din obligațiunile comunității. Sarcina sa ar fi de a permite luarea deciziilor de către Consiliu în mod rapid în caz de criză. Spre deosebire de ce s-a întâmplat în Grecia, ar putea fi evitate ezitățile, care doar agravează criza. Altfel, ar putea emite așa-numitele euroobligațiuni.

Termenul de **euroobligațiuni** se referă la obligațiunile obișnuite care ar fi emise de către țările din zona euro. Printre altele, ideea este de a face mai dificile speculațiile împotriva țărilor individuale.

Ar mai putea fi prevăzut ca FME să recurgă la împrumuturi la condiții foarte stricte și cu drepturi de a interveni în politica financiară, deși aceasta nu ar fi de dorit pe termen lung.

Oportunitățile unui guvern economic european

Ideea prezentată aici a unui guvern economic european este un răspuns adecvat la întrebarea referitoare la viitorul Uniunii Economice și Monetare (UEM). Problema, în măsura în care aceasta este realistă, ar putea, probabil, fi rezumată în felul următor:

„În cele din urmă – iar evenimentele „crizei grecești” o arată foarte clar – pasul decisiv spre un guvern economic european va fi posibil doar dacă problemele legate de gestionarea politicii economice vor fi examinate într-o perspectivă europeană (vezi Lierse 2010). Perioadele de criză pot fi factorii declanșatori necesari pentru astfel de schimbări de paradigmă, dar ele pot conduce, de asemenea, ușor la reluarea insularității naționale – guvernul german, sub presiunea mass-mediei și cu un ochi la alegerile viitoare, poartă parțial răspundere de faptul că „portița” a început să se închidă”.

(Heise/Görmez-Heise 2010: 14)

Majoritatea elementelor unui guvern economic european prezentate aici au fost discutate în cadrul instituțiilor europene începând cu 2012, în paralel cu problema gestionării crizelor și în cadrul reformei Uniunii Monetare. Scopul este de a avea o coordonare mai strânsă a politicii economice. În afară de primul pas făcut în scopul creării unei uniuni bancare europene, în plan concret, s-a realizat foarte puțin.

Diferențele privind viitoarea formă a FME sunt prea mari, iar frica de a intra într-o uniune transnațională, în care țările ar purta responsabilitate reciprocă pentru datorii, este prea răspândită. Gestionarea crizelor rămâne, astfel, într-o situație a „soluțiilor de compromis”, care cu greu poate fi considerată durabilă.

În prezent, definitivarea Uniunii Monetare prin intermediul unei uniuni politice este o chestiune închisă. Alte scenarii de viitor includ dizolvarea zonei euro, cu

alte cuvinte, un regres al integrării sau un „nucleu al Europei” decuplat de la celelalte state.

Lectură

complementară:

Arne Heise und Özlem
Görmez- Heise (2010),

*Auf dem Weg zu
einer europäischen
Wirtschaftsregierung,*

FES (ed.), IPA, Berlin.

(„Spre un guvern
economic european”)

FES (ed.) (2010a), *The
Future of European
Economic and Monetary
Union*, IPA, Berlin.

(„Viitorul Uniunii
Economice și
Monetare Europene”)

FES (ed.) (2013), *Future
scenarios for the euro-
zone: 15 perspectives of
the euro crisis*, IPA, Berlin.

(„Scenarii de viitor pentru
zona euro: 15 pers-
pective ale crizei euro”)

Thomas Rixen and
Susanne Uhl (2011),
*Unternehmensbesteue-
rung europäisch harmo-
nisieren! Was zur Eindä-
mmung des Steuerwett-
bewerbs in der EU nötig
ist*, FES (ed.), WISO, Bonn.

(„Să armonizăm impozi-
tul pe profit la nivel euro-
pean!” De ce este necesar
de a realiza controlul con-
curenței fiscale în UE”)

Opriți concurența fiscală!

Atunci când statele concurează în baza ratelor scăzute de impozitare a companiilor, persoanelor bogate sau tranzacțiilor financiare, aceasta se numește **concurență fiscală**. Statele speră ca pe această cale să crească veniturile fiscale generale, precum și rata de ocupare. Deseori, statele cu infrastructură săracă folosesc această strategie pentru a atrage investitorii care în alte condiții n-ar veni. Cu toate acestea, studiile au arătat că, în ultimul timp, cursa de micșorare a impozitelor pe profit și pe venit a înrăutățit situația veniturilor fiscale ale statelor europene. Astfel, UE discută opțiuni de reducere a concurenței fiscale. Una din căi ar fi ratele de impozitare minime și armonizarea bazelor de evaluare.

4.3. Întărirea dimensiunii sociale

Pentru social-democrați, justiția socială, participarea politică și șansele egale sunt chestiuni fundamentale. Acestea pot fi realizate într-un cadru european doar dacă procesul de integrare va înceta să fie realizat în detrimentul echității sociale și al justiției sociale.

Clauza progresului social

Ca răspuns la deciziile controversate ale Curții Europene de Justiție (CEJ), a apărut cererea de a introduce în legea primară a UE o clauză privind progresul social. CEJ a dat de nenumărate ori prioritate libertăților pieței interne în detrimentul drepturilor sociale fundamentale naționale.

Clauza privind progresul social în UE trebuie să asigure că în situația unui conflict dintre libertățile pieței, pe de o parte, și drepturile protective și ale muncitorilor, pe de altă parte, drepturile sociale fundamentale trebuie să prevaleze. O clauză a progresului social ar opri în acest fel CEJ de la decizii în favoarea libertăților pieței interne și în detrimentul drepturilor sociale naționale ale lucrătorilor. O asemenea clauză ar putea fi implementată, de exemplu, sub forma unui protocol adițional sau a unei Declarații solemne semnate de către statele membre, care să oblige UE să interpreteze libertățile pieței în conformitate cu drepturile sociale fundamentale.

O clauză a progresului social în legislația primară a UE ar fi o contribuție importantă la protecția democrației sociale la nivel național. Ea ar împiedica subminarea la nivel european a drepturilor protective și celor ale muncitorilor.

În același timp, ele ar ajuta la întărirea UE ca o uniune socială. O clauză a progresului social ar presupune ridicarea la un nivel mai înalt a drepturilor sociale fundamentale. Aceasta ar putea impune o contrabalanță – deși una mică – libertăților pieței. Cererea pentru o clauză a progresului social este avansată mai ales de către Confederația Europeană a Sindicatelor (ETUC), iar în Germania – de DGB, SPD și Die Linke (Stânga).

*Consfințit
în legea primară*

*UE ca o uniune
socială*

**Lectură
complementară:**

*ETUC (2008), ETUC
response to ECJ judgments
Viking and Laval,
Resolution adopted by the
Executive Committee of
the ETUC at its meeting of
4 March 2008 in Brussels.
(„Reacția ETUC la deciziile
CEJ în cazul Viking și Laval,
Rezoluție adoptată de Co-
mitetul Executiv al ETUC la
întâlnirea sa din 4 martie
2008 de la Bruxelles”)*

*SPD und DGB (2009), Für
ein Europa des sozialen
Fortschritts – Gemein-
sames Positionspapier von
SPD und DGB, Berlin.
(„Pentru o Europă a
progresului social – un
document comun de
poziție al SPD și DGB”)*

*Katharina Erdmenger et al.
(2009), Die soziale Dimen-
sion der EU – Binnenmarkt
und faire Arbeitsbedin-
gungen – ein Gegensatz?,
FES (ed.), IPA, Berlin.
(„Dimensiunea socială
a UE: piața internă
și condiții decente de
muncă – o contradicție?”)*

Șansele de realizare

Dar care sunt perspectivele unei astfel de clauze a progresului social în acest moment?

Unele state membre – în special Marea Britanie, dar și o serie de țări est-europene – mult mai probabil s-ar opune includerii unei astfel de clauze în legislația primară. În perioada legislativă 2009-2014, echilibrul de putere din Parlamentul European și Comisie, cu majorități conservativ-liberale, a fost, de asemenea, împotriva acestei clauze.

Totuși, aceasta nu înseamnă că angajamentul pentru o clauză a progresului social nu se va încununa cu succes pe termen lung, de exemplu, dacă echilibrul de putere se va schimba în Consiliul European și Parlamentul European.

Pactul social de stabilitate

Propunerea unui pact social de stabilitate are intenția de a opri cursa spre limita de jos a salariilor și standardelor sociale în cadrul Uniunii Europene (Hacker 2011: 18 f). Ideea este de a asigura un cadru minim european comun pentru standardele sociale, fără a diminua autoritatea statelor membre în domeniul politicii sociale.

Propunerea unui pact social de stabilitate conține trei elemente:

- Salarii minime în toate statele membre ale UE;
- Nivelul cheltuielilor sociale naționale orientat spre venitul național pe cap de locuitor;
- Un acord la nivel european privind cheltuielile în educație.

Introducerea salariilor minime în toate statele UE ar lua în considerare nivelul economiei fiecărei țări în parte, ajustând salariul minim la salariul mediu pe țară. Cu toate acestea, pentru a asigura un nivel minim salarial, salariul minim nu trebuie să fie mai jos de 60 de procente din salariul mediu. Totuși, ține de fiecare țară în parte dacă să stabilească un salariu minim obligatoriu sau acesta să fie fixat în baza negocierilor colective. Salariul minim trebuie să se aplice atât lucrătorilor naționali, cât și celor migranți.

Al doilea aspect – nivelul cheltuielilor sociale – propune să fie stabilită o legătură între cheltuielile sociale naționale și performanța economică națională. Dacă chel-

tuielile sociale s-ar face în funcție de venitul pe cap de locuitor, aceasta nu ar permite, de exemplu, ca o țară să economisească pe politicile sociale în pofida unei economii în creștere, astfel cauzând dumping social în cadrul Uniunii Europene.

Dacă va fi stabilită o conexiune între nivelul diferit al puterii economice a statelor membre și nivelul înlesnirilor și serviciilor sociale, s-ar putea defini un coridor prin care cheltuielile sociale ar putea fi ajustate la bunăstarea economică a țării (vezi Busch 2011). Cheltuielile sociale ar putea fluctua în cadrul acestui coridor, răspândirea fiind lăsată pe seama guvernului. Și pentru că ar fi reglementat doar procentul total al cheltuielilor sociale în PIB, fiecare stat în parte ar continua să decidă asupra înlesnirilor și serviciilor specifice de a fi acordate și asupra aspectelor pe care să pună accent.

În sfârșit, al treilea aspect prevăzut de propunerea privind pactul social de stabilitate este un acord european privind cheltuielile în educație. Statele s-ar angaja să investească un procent din PIB în educație și în instituții de îngrijire a copiilor, așa ca școli, universități și grădinițe, sau în instruire profesională.

Ce trebuie să obțină un pact social de stabilitate?

Ar putea aduce o contribuție semnificativă la obținerea unui statut egal pentru dimensiunea socială și cea economică în cadrul integrării economice. Statele ar fi supuse unei presiuni mai mici în cadrul competiției din Europa.

Orientări integrate: Orientările integrate sunt elaborate de către Comisia Europeană și prezentate Consiliului spre aprobare. Ele formează baza politicii economice și de mediu coordonate pentru programele de reformă ale statelor membre.

Așadar, un pact social de stabilitate ar proteja statele bunăstării sociale europene.

Pentru a realiza un pact social de stabilitate, s-a propus de a suplimenta

orientările integrate ale Strategiei de la Lisabona cu orientări de politici sociale. Dacă un stat membru va încălca pactul social de stabilitate, trebuie să fie prevăzute sancțiuni în conformitate cu Pactul de stabilitate și creștere.

Șansele de implementare

Care sunt șansele de implementare a unui pact social de stabilitate la nivel european? În mod formal, un pact social de stabilitate ar fi relativ ușor de realizat în cadrul strategiilor de creștere europene pe un termen de 10 ani.

Max-Planck-Institut für Gesellschaftsforschung (ed.) (2009), Eine europäische Sozialpolitik – wünschenswert, aber unmöglich? – Jo Leinen und Fritz W. Scharpf im Streitgespräch, in: Gesellschaftsforschung 2/2009, pp. 6–9. („O politică socială europeană – de dorit, dar imposibil?”)

Acorduri privind cheltuielile în educație

Nu sunt pe placul tuturor

Dificultatea constă în faptul că nu toate statele membre își doresc să întărească dimensiunea socială. Statele slabe din punct de vedere economic se împotrivesc acesteia, deoarece consideră că cheltuielile sociale reduse le oferă sau le-ar oferi un avantaj competitiv.

Cât privește politica partidelor, în mod special conservatorii și adepții economiei liberale sunt împotriva unui pact social de stabilitate.

O propunere de reformă în domeniul politicii sociale, dar cu scopuri de politică economică, se referă la **asigurarea de bază de șomaj europeană**. Printre cei care pledează pentru aceasta sunt Roland Deizner (2004) și Sebastian Dullien (2008). Ideea de bază este că atunci când devin șomeri, lucrătorii trebuie să primească pentru o perioadă de 12 luni un ajutor de șomaj egal cu 50 de procente din venitul anterior, dintr-un fond european de asigurare de bază a șomajului. Statele membre ar putea mări nivelul și durata plăților în conformitate cu sistemele lor naționale. Așa cum **acest** fond european de asigurare de bază a șomajului ar presupune plata indemnizațiilor de sistemele naționale, contribuțiile naționale ar trebui reduse la mărimea corespunzătoare. Calculele indică faptul că contribuțiile în acest fond european de asigurare de bază a șomajului ar fi de circa 2 procente din salariul brut.

Un fond european de asigurare de bază a șomajului de acest fel ar scuti statele membre de o povară impusă de situațiile de criză economică. În fața unor descreșteri ale veniturilor fiscale și ale contribuțiilor obligatorii la sistemul de securitate socială, ele ar trebui să suporte doar o parte din creșterea cheltuielilor pentru șomaj. Restul și l-ar asuma fondul european de asigurare de bază a șomajului. Astfel, scopul este stabilizarea economică și mecanismul de egalizare. Un fond european de asigurare de bază a șomajului ar putea fi parte integrantă a guvernului economic european (vezi capitolul 4.2).

Introducerea unui asemenea fond este o temă controversată la nivel european în cadrul deliberărilor privind reforma UME începând cu 2012. Comisia Europeană este de părerea că ar fi nevoie de operat modificări la tratat, deși consideră această idee o soluție pe termen lung.

Lectură

complementară:

Björn Hacker (2011),
*Contours of a political
union*, FES (ed.), IPA, Berlin.
(„Contururile unei uniuni
politice”)

Klaus Busch (2011), *The
corridor model – relaun-
ched*, FES (ed.), IPA, Berlin.
(„Modelul coridorului –
relansat”)

FINE (2013), *Forschungs-
initiative NRW: Perspekti-
ven für eine Politische
Union: Demokratische
Mitgestaltung und soziale
Sicherheit*, Düsseldorf.
(„Inițiativă de cercetare
NRW: Perspectivelor unei
uniuni politice: Contribuția
la organizarea democra-
tică și securitatea socială”)

4.4. Asigurarea durabilității

Severin Fischer și Julian Schwartzkopff

Includerea costurilor climatice: de la comercializarea emisiilor la o taxă pe CO2

Consecințele schimbărilor climatice deja au crescut costurile reale ale tuturor economiilor din lume. Condițiile climaterice extreme, așa ca furtunile și inundațiile, precum și creșterea costurilor pentru sistemele de sănătate, devin o povară și mai mare pentru societățile din Europa și din întreaga lume. Costurile cauzate de emisiile de gaze cu efect de seră aproape nelimitate au fost suportate de publicul larg.

În termeni economici, daunele aduse mediului se referă la costurile externe care până în prezent nu au fost internalizate de către cei care le-au cauzat. Unii savanți, printre care și Sir Nicholas Stern, fost economist-șef la Banca Mondială și autorul renumitului raport „Economia schimbărilor climatice” (Stern 2006), consideră această stare de lucruri a fi eșecul cel mai mare al pieței din istorie.

O serie de măsuri trebuie să fie luate pentru a atenua acest eșec global al pieței. Acestea includ: legislația regulatorie publică clasică sub formă de obligații și interdicții, taxele pe emisiile cu efect de seră și – cum a fost cazul într-o anumită perioadă de timp – utilizarea instrumentelor bazate pe piață, cum ar fi comercializarea emisiilor.

Asemenea instrumente sunt eficiente în Europa, în primul rând, atunci când sunt introduse de toate statele membre ale UE. Altfel, în cadrul unei piețe unice europene, statele care nu introduc standarde de mediu sau o fac la un nivel mai scăzut pot obține avantaje.

Deși încă nu sunt obligațiuni stricte la nivel european privind taxarea CO2, începând cu 2005, există un sistem UE de comercializare a emisiilor, care a fost extins și reformat ca rezultat al pachetului de măsuri privind energia și schimbările climatice din decembrie 2008. În 2013, sistemul a lansat partea a treia de comercializare, care va dura până în 2020.

Introducerea comercializării emisiilor are la bază ideea de tarificare a costurilor de mediu.

*Schimbările
climatice ca eșec
al pieței*

*Comercializarea
emisiilor în UE*

Factorii decizionali pot crea o piață artificială în cadrul căreia companiile să poată comercializa drepturi de emisii de CO².

Așa cum cantitatea certificatelor este limitată, prețul crește odată cu creșterea cererii. Oricine cu o uzină mare care cade sub incidența sistemului de comercializare cu emisii și nu cumpără certificat, dar emite gaze cu efect de seră, se poate alege cu o amendă apăsătoare. Referitor la introducerea taxei pe CO², sistemul de comercializare cu emisii are avantajul că reducerile de emisii se întâmplă acolo unde ele sunt cele mai ieftine. Mai mult, sistemele de comercializare cu emisii pot corela ușor cu sisteme comparabile din alte regiuni, așa încât să existe stimulente suplimentare pentru o politică în domeniul climei dincolo de frontierele Europei.

Astăzi, în UE sunt comercializate emisii doar în proporție de 45 la sută din emisiile totale din Europa, deoarece câmpul de acțiune al sistemului este limitat în primul rând la generarea de electricitate și industrie. Începând cu 2012, acesta include și traficul aerian.

Avantajele taxei pe CO²

Alte sectoare importante, precum transportul, agricultura și generarea de căldură, sunt deocamdată scutite. Nu sunt incluse nici întreprinderile mici. S-ar putea impune o taxă pe CO² la nivelul UE, care să cuprindă și aceste întreprinderi, suplimentar la comercializarea emisiilor, de exemplu, prin intermediul unei taxe unice de o sumă anumită de euro pentru o tonă de CO².

De fapt, în aprilie 2011, Comisia Europeană a propus introducerea unei taxe pe energia generatoare de CO². Aceasta ar implica un nivel minim de impozitare a diferitor combustibili în funcție de emisiile lor de CO².

Sectoarele incluse în comercializarea emisiilor ar fi scutite de acest impozit pentru a evita dubla impunere. Scopul este de a reduce gazele de seră care dăunează mediului în domeniul transportului, agriculturii și construcțiilor. Cu alte cuvinte, acolo unde până acum au fost obținute succese mai mici în ceea ce privește protecția climei decât referitor la industrie și generarea de electricitate.

Ca și în cazul comercializării emisiilor, acest mod de abordare se bazează pe ideea că daunele indirecte aduse în urma arderii combustibililor fosili trebuie să fie cel puțin parțial suportate de către cei care le-au cauzat.

Costurile schimbărilor climatice nu sunt distribuite echitabil în acest moment, întrucât cei responsabili de aceasta, la general vorbind, sunt cel mai puțin afectați de efectele negative ale lor sau au suficiente mijloace de a compensa pagubele.

Costurile înalte de înlăturare a consecințelor încălzirii globale și de transformare structurală într-o economie cu emisii reduse de carbon trebuie, astfel, să fie împărțite într-un mod mai echitabil. La utilizarea veniturilor din comercializarea emisiilor sau taxa pe CO², trebuie să se asigure compensarea inechităților existente cu referire la daunele incidentale.

Egalizarea trebuie să se realizeze la câteva nivele. Într-o societate, oamenii cu venituri înalte generează, în general, mai multe emisii de CO² decât cei cu venituri mai mici datorită stilului lor de viață. În afară de aplicarea principiului „poluatorul plătește”, sunt necesare măsuri sociale suplimentare, astfel încât politicile de mediu să nu genereze noi inechități. Astfel, autoritățile trebuie să sensibilizeze publicul despre importanța economisirii energiei și să ofere împrumuturi cu dobânzi reduse pentru a acoperi investițiile inițiale mari în măsurile de economisire a energiei.

Din punct de vedere global, de majoritatea emisiilor istorice de CO² se face responsabilă lumea industrializată. Cu toate acestea, țările în curs de dezvoltare sunt cele care suferă cel mai mult de pe urma consecințelor climatice negative, așa ca seceta și inundațiile.

Așadar, Europa trebuie să-și asume mai multă responsabilitate și să acorde suport substanțial țărilor în curs de dezvoltare în domeniul protecției climei și adaptării la schimbările climatice. În acest sens, este nevoie de resurse financiare care pot fi obținute de la tariful costurilor climatice.

Șansele de implementare a diferitelor propuneri de reformă orientate spre sporirea internalizării și distribuției echitabile a costurilor climatice variază. După cum am menționat mai sus, spre deosebire de comercializarea cu emisii, care se implementează deja și funcționează, taxa pe CO² la nivel european se află încă într-o etapă timpurie.

Comisia Europeană pledează de mai mult timp pentru astfel de măsuri, iar în Parlamentul European există o majoritate care susține această abordare a reformei. Cu toate acestea, în Consiliul de Miniștri, organul statelor membre, problemele fiscale sunt supuse votului unanimității. Până în prezent, din motiv că unele state se opun, această măsură nu a avut sorti de izbândă.

*Distribuția echitabilă
a costurilor*

*Egalizarea
la diferite nivele*

*Diferite șanse
de realizare*

Lectură

complementară:

Felix Ekdardt (2010), *Soziale Gerechtigkeit in der Klimapolitik, Staat und Zivilgesellschaft* 249, HBS (ed.), Düsseldorf.

(„Echitatea socială în politicile privind clima, statul și societatea civilă”)

Konstantin Bärwaldt et al. (2009), *Global Emissions Trading. A Solution to the Climate Challenge?*, FES (ed.), IPA, Berlin.

(„Comercializarea globală cu emisii. O soluție privind problema schimbărilor climatice?”)

Bärbel Kofler, Nina Netzer (eds) (2011), *Klimaschutz und nachhaltiges Wirtschaften. Für ein neues entwicklungspolitisches Leitbild*, FES (ed.), IPA, Berlin.

(„Protecția climatică și gestionarea durabilă. Pentru un concept nou în politicile de dezvoltare”)

Nicholas Stern (2006), *The Economics of Climate Change – The Stern Review*, Cambridge.

(„Economia schimbărilor climatice”)

Hans Joachim Schellnhuber et al. (eds) (2010), *Global sustainability: a noble cause*, Cambridge.

(„Durabilitatea globală: o cauză nobilă”)

Creșterea durabilă: viitorul PIB-ului

Schimbările climatice și criza economică și financiară actuală au scos la lumină pericolele inerente unui model de creștere disproporționat. Pe acest fundal, este evident că produsul intern brut (PIB), în forma sa actuală, ca indicator unic al bunăstării sociale este depășit. Pentru a măsura prosperitatea durabilă, trebuie să se ia în considerare indicatorii sociali și de mediu.

Această realizare este reflectată în Comunicarea Comisiei din 2009 „PIB-ul și dincolo de el: măsurarea progresului într-o lume în schimbare”. Comunicarea prevede elaborarea unei serii de indicatori ai durabilității. Versiunea-pilot a doi indicatori de mediu a fost elaborată și se referă la daunele aduse mediului atât în interiorul UE, cât și în afara ei.

Împreună, acești indicatori ar putea fi folosiți la o evaluare holistică a reușitelor politicii de mediu în statele membre și la o posibilă externalizare a daunelor aduse mediului din UE și din alte părți ale lumii.

A fost, de asemenea, elaborat și un indicator care sa-i cuprindă și pe cei supuși riscului sărăciei și excluziunii sociale în Europa. Acesta este folosit ca indicator principal la măsurarea obiectivului de reducere a sărăciei al strategiei „Europa 2020”. Mai mult, Sistemul statistic european, Rețeaua biroului statistic european Eurostat și birourile statistice ale țărilor membre au convenit pentru prima dată asupra unui set comprehensiv de indicatori privind calitatea vieții, care în viitor vor trebui să fie colectați în mod regulat.

Din punctul de vedere al democrației sociale, aceste realizări sunt binevenite. Aceasta este o preocupare inherentă a social-democraților ca progresul social și prosperitatea să fie sinonime cu creșterea economică în sens tradițional.

Cu toate acestea, pentru a obține rezultate substanțiale, aceste considerații nu trebuie să se limiteze la indicatori. Ele ar fi trebuit să fie reflectate mai bine în scopurile strategice, așa ca strategia economică și de ocupare europeană „Europa 2020”. În calitate de strategie succesoare a Strategiei de la Lisabona, care este unilaterală și bazată prea mult pe economia de piață liberală, „Europa 2020” oferă o șansă pentru stabilirea unui curs de dezvoltare durabilă pentru următorii 10 ani.

Potrivit celor de mai sus, introducerea „integrării climatice” în politica europeană este posibilă. Instrumentele europene de oferire a stimulentei în toate dome-

niile de politici ar trebui să fie reînnoite în baza unor indicatori ai durabilității clar definiți pentru a se asigura că ele nu contravin scopurilor Comunității privind clima și mediul. Implementarea practică a astfel de inițiative depinde în mod crucial de voința politică a statelor membre de a realiza reforme. Parlamentul European și Comisia Europeană solicită de mai mult timp găsirea alternativelor la PIB-ul tradițional. Totuși, până în prezent, din cauza diferențelor substanțiale ale strategiilor economice ale statelor membre, nu a fost posibil de a ajunge la o înțelegere în acest sens.

4.5. Întărirea profilului politicii externe

Henry Kissinger (*1923) s-a născut la Fürth și este politician germano-american și savant în domeniul științelor politice. În perioada 1973-1977, a activat în calitate de secretar de stat al SUA. El a fost unul din arhitecții politicii de apropiere a SUA în perioada războiului rece. În 1973 s-a învrednicit de Premiul Nobel pentru pace.

Ex-secretarul de stat al Statelor Unite, Henry Kissinger, întreba acum 30 de ani unde ar trebui să sune ca să vorbească cu Europa.

Prin această întrebare, el și-a exprimat părerea că Europa nu are capacitatea

unei acțiuni comune în probleme de politică externă. Astfel, nu era percepută ca actor în sistemul politic internațional. Cel târziu de la experiența crizei din Balcani din anii '90, când Europa, în mare, a eșuat în calitate de forță de asigurare a ordinii internaționale, statele UE au încercat să ofere un astfel de număr de telefon comun.

Politica externă și de securitate comună (PESC) a fost concepută să abordeze această cerință. Cu toate acestea, există multe exemple de dificultăți cu care s-au confruntat statele membre în oferirea înaltului Reprezentant pentru politică externă și de securitate – birou creat în 2009 – a prerogativei de a răspunde la aceste întrebări. După cum indică divergențele europene în privința războiului din Irak, Kosovo și a intervenției din Libia, eforturile de politică externă sunt necesare pentru ca UE să fie percepută ca actor unic.

Scopul trebuie să fie definirea unui profil uniform și mai clar al politicii externe a UE. Din perspectiva democrației sociale, intervenirea în mod durabil și eficient întru asigurarea păcii și justiției sociale în lumea întreagă este provocarea cea mai mare a politicii externe a UE în prezent. Doar astfel va putea UE să-și asume rolul unui partener de încredere și al unui actor global în sistemul internațional.

Severin Fischer et al. (2010), *EU 2020 – Impulse für die Post-Lissabonstrategie: Progressive Politikvorschläge zur wirtschaftlichen, sozialen und ökologischen Erneuerung Europas*, FES (ed.), IPA, Berlin. („Impulsuri pentru o post-strategie de la Lisabona: propuneri de politici pentru o reînnoire a Europei pe plan economic, social și ecologic”)

Hagen Krämer (2009), *Wen beglückt das BIP?*, FES (ed.), WISO direkt, Bonn. („Pe cine îl face fericit PIB-ul?”)

Marco Giesselmann et al. (2013), *Alternative Wohlstandsmessung*, DIW Wochenbericht 9/2013, Berlin. („O măsurare alternativă a bunăstării”)

Aceasta este cu atât mai urgent cu cât de la UE se așteaptă să-și asume responsabilitatea internațională în calitate de cea mai mare zonă a economiei integrate din lume. În domeniul civil, UE este deja printre cei mai activi jucători în domeniul gestiunii crizelor. Ceea ce-i lipsește este cooperarea strânsă în domeniul militar.

Pentru a-și asuma responsabilitatea globală pentru pace și securitate, sunt necesare nu doar instrumente civile – în sensul de „soft power” –, ci și posibilități de ultimă instanță pentru a exercita forța militară. UE nu dispune în prezent de așa-numita „hard power”. Pentru acțiuni militare, ea depinde de forța militară a statelor membre. Totuși, integrarea militară nu ar însemna doar că Europa va putea face față crizelor într-un mod mai eficient, ci și că va fi capabilă în mod permanent să prevină renaționalizarea politicii de securitate.

O armată europeană

Din punct de vedere social-democratic, suplimentarea „soft power” a UE trebuie să constituie o prioritate a politicii externe. Aceasta deoarece cetățenii europeni sunt de acord cu un lucru: ideea de mai multă Europă la nivel global se bucură de sprijin larg în toate țările UE.

În istoria procesului de integrare europeană, pe lângă unirea forțelor economice, a existat dintotdeauna ideea unei acțiuni militare comune. Aceasta se asocia, nu în ultimul rând, cu speranța de reducere a potențialului de conflict în Europa și a cheltuielilor militare.

*O încercare timpurie:
„planul Plevén”*

O primă încercare – care, din perspectiva zilei de azi, a fost una prematură – de a realiza o politică de apărare comună a fost făcută încă în anii '50, prin așa-numitul „plan Plevén”. Propunerea nereușită era de a crea o armată europeană sub conducerea unui minister european al apărării. Astăzi, când Europa este integrată în mai multe domenii de politici, condițiile inițiale pentru realizarea unei politici comune în domeniul apărării sunt incomparabil mai bune.

În Tratatul de la Lisabona, statele membre au creat pentru prima dată o bază legală pentru o politică a apărării comune. Mai mult, o agenție europeană în domeniul apărării urmează să coordoneze politica de armament a statelor membre.

În acest context, crearea unei armate europene a fost subiect de discuție de-a lungul anilor. Ca scop pe termen lung al politicii externe europene, aceasta include, printre altele:

- Crearea unui birou central comun european pe un fundament civil-militar, astfel reflectând caracterul comprehensiv al sistemului european de gestionare a crizelor;
- Comasarea sau comasarea parțială a forțelor armate și de apărare naționale ale statelor membre;
- Crearea unui minister al apărării european;
- O piață paneuropeană pentru produse din domeniul apărării.

Europenizarea forțelor armate naționale ar economisi resursele și ar preveni suprapunerile inutile, în special cu referire la material. În afară de aceste aspecte economice, instruirea armatei europene ar avea un efect puternic de formare identitară. Statele membre ar trebui să ia decizii comune în chestiuni sensibile și să vorbească într-un singur glas. O prezență strategică comună în exterior ar avea și un efect intern.

Pe termen lung, o strategie a politicii de apărare și securitate comune ar influența cultura politică a statelor membre și ar face mai palpabilă Europa ca „comunitate a destinului”. Aceasta ar putea spori sentimentul de apartenență la Europa.

Este important însă ca orice inițiativă în vederea unei armate europene să continue să țină cont de preocupările cetățenilor și să-i implice în dezbateri și planificări. Suportul din partea cetățenilor este o condiție de bază crucială pentru legitimarea democratică a unei armate europene.

Șansele de realizare

Dar care sunt însă șansele de lansare a unei armate europene? Implementarea propunerii ar presupune schimbări comprehensive în politicile naționale în domeniul apărării, iar pe termen lung, ar însemna că intervențiile militare să fie decise la nivel european. UE și cu ea Înalțul Reprezentant în domeniul politicii externe și de securitate vor trebui să aibă un buget de dezvoltare a capacităților și de susținere a operațiunilor armatei europene. Cel mai mare obstacol în realizarea acesteia sunt, de altfel, statele membre.

În ciuda acestor obstacole, un spectru larg de susținători se pronunță în favoarea ideii unei armate europene. Cel mai mare obstacol, însă, în realizarea acesteia sunt statele membre.

Lectură complementară:

Christos Katsioulis
et al. (2009), *Eine
Zukunftsagenda für die
Europäische Sicherheits-
und Verteidigungspolitik
(ESVP)*, FES (ed.), IPA, Berlin.

(„O agendă de viitor a
politicii europene de
securitate și apărare”)

Christos Katsioulis et al.
(2010), *European Union
security and defence white
paper. A proposal*, FES
(ed.), IPA, Berlin.
(„Cartea albă a Uniunii
Europene în domeniul
securității și apărării”)

Ronja Kempin et al. (2011),
*Strategische Ambivalenz
überwinden: Szenarien für
die Weiterentwicklung der
Gemeinsamen Sicherheits-
und Verteidigungspolitik*,
in: Annegret

Bendiek et al. (eds),
*Entwicklungsperspektiven
der EU, SWP-Studie 2011/S
18*, July 2011, pp. 70–80.

(„Depășirea ambivalenței:
scenarii de dezvoltare
ulterioară a politicii
comune de securitate și
apărare”, în „Perspective
de dezvoltare a UE”)

În Germania, numărul celor care se opun ideii unei armate europene s-a redus în ultimii ani. Cu toate acestea, doar SPD și Verzii se pronunță în mod expres pentru o integrare profundă în domeniul politicii de apărare.

În afară de Germania, în special astfel de puteri militare ca Franța și Marea Britanie au o problemă cu faptul de a nu mai putea comanda trupele lor proprii în cadrul unei armate europene. Totuși, capacitățile lor militare ar fi indispensabile în formarea unei astfel de armate.

Spre deosebire de statele mai mari, statele mai mici, ca Luxemburgul sau Belgia, sunt în favoarea creării unei astfel de armate. Ele vor beneficia în mod special de cheltuieli militare judicioase însoțite de o securitate sporită. Astfel, aceste țări, împreună cu Suedia și Finlanda, sunt astăzi printre promotoarele principale ale unei armate europene.

Tratatul de la Lisabona reprezintă un bun punct de plecare pentru o cooperare mai strânsă între statele membre în domeniul politicii de securitate și apărare. Progresul în politica de securitate și apărare poate fi obținut, de exemplu, prin intermediul instrumentului „cooperării structurate permanente”. Chiar dacă nu se prevede încă un acord al statelor membre cu privire la armata europeană, această clauză oferă o alternativă acelor state care vor să se miște mai rapid spre cooperare în domeniul politicii de apărare. Reînnoirea unei astfel de inițiative ar întări identitatea politicii de securitate a UE și ar semna o dorință comună din partea europenilor de a acționa împreună pentru pace și securitate.

Politica de extindere a UE: dezbaterele privind aderarea Turciei

O altă problemă importantă a politicii externe europene este extinderea UE. Șase valuri de extindere au crescut numărul celor șase state fondatoare la 28 de state membre astăzi. Alte noi state sunt pregătite să adere (Macedonia și Turcia). Dar care sunt într-adevăr frontierele UE?

Prima încercare de aderare a Turciei a avut loc încă în 1959. Dacă atunci perspectivele de aderare la Comunitatea Economică Europeană (CEE) nu erau în mod special bune, începând cu lansarea negocierilor din octombrie 2005, șansele Turciei s-au îmbunătățit considerabil. Cu toate acestea, discuțiile controversate legate de faptul dacă Turcia poate sau nu deveni membră a UE mai continuă.

Cererea de aderare a Turciei la UE

- 1959 Cererea de aderare a Turciei la CEE
- 1963 Acordul de Asociere dintre CEE și Turcia
- 1992 Aderarea Turciei la Uniunea Vest-Euro-peană (UVE)
- 1996 Uniunea vamală dintre Turcia și UE
- 1999 Recunoașterea statutului de candidat al Turciei
- 2005 Lansarea negocierilor de aderare

Care sunt discuțiile referitoare la Turcia în acest moment?

Argumentele oponenților aderării Turciei la UE includ mărimea țării, situația ei geografică și diferențele ei religioase și culturale în raport cu statele UE.

Referințele la magnitudinea Turciei includ atât numărul populației, cât și performanța economică relativ slabă. Populația Turciei de 75 de milioane ar face-o a doua cea mai mare țară UE după Germania, oferindu-i aceeași proporție de mandate în Parlamentul European și o voce puternică în Consiliul European.

În baza acestor aspecte, oponenții Turciei se tem că țara ar putea domina organele UE. În același timp, Turcia este caracterizată printr-o linie de separație abruptă dintre vest și est.

În timp ce o parte a Turciei – în special metropolele, așa ca Istanbulul și Ankara – este industrializată, prosperă și modernă, partea de est a țării este pe alocuri foarte săracă, subdezvoltată și preponderent agrară. Din acest motiv, odată devenind membru, Turcia ar avea nevoie de suport financiar din Fondurile structurale și regionale, ceea ce este o problemă.

Până în prezent, țările cele mai mari și mai influente din UE au fost contributory neti (în miliarde de euro), pe când țările mici și medii ca mărime – beneficiari neti. Turcia ar inversa această proporție și astfel – potrivit oponenților aderării la UE a Turciei – ar da naștere unui dezechilibru dintre putere și contribuția (financiară) europeană. Astfel, oponenții aderării Turciei invocă motive economice și politice.

În dezbateri se dă o mai mare importanță – deși nu totdeauna în mod deschis – îndoielilor culturale și religioase privind aderarea Turciei la UE. În baza noțiunii că Europa formează o unitate bazată pe geografie, istorie și cultură, se afirmă că afilierea covârșitoare a Turciei la Asia presupune că nu poate fi parte a Europei.

FES, International Security Policy Working Group (2012), A Compass for the CSDP, Berlin. („O busolă pentru Politica comună de securitate și apărare”)

Claudia Major (2012), Viele europäische Soldaten, aber keine europäische Armee, Genshagener Papiere Nr. 10, Genshagen. („Mulți soldați europeni, însă nicio armată europeană”)

În primul rând, diferențele culturale și religioase ar împiedica integrarea Turciei. Argumentul principal constă în ideea că cultura preponderent musulmană a Turciei nu poate fi reconciliată cu tradițiile europene iudeo-creștine. Câteodată, argumentele politice pornesc de la aceasta, afirmând că islamul nu distinge între stat și religie și, astfel, țara nu poate fi total democratică. În acest context, de exemplu, se face referire deseori la represiunea femeilor în țările musulmane, care este deseori simbolizată de basma.

Cu toate acestea, argumentul cultural-religios împotriva aderării Turciei la UE se bazează pe o ipoteză problematică. Ideea că Europa este caracterizată de o moștenire cultural-religioasă uniformă este doar o interpretare.

A identifica ce e european, de exemplu, este o chestiune de alegere, care în cele din urmă poate fi făcută în diferite feluri. Istoria europeană este, de asemenea, o istorie a ciocnirii dintre credințele evreiască și creștină.

În același timp, în istoria și cultura europeană pot fi găsite și influențe musulmane. Un exemplu cunoscut este dominația de secole a maurilor în Peninsula Iberică.

Mai mult, este o realizare considerabilă a tradiției democrate europene de a avea o înțelegere seculară a statului și, în același timp, de a cultiva una din cele mai mari posibile toleranțe a religiilor, atât timp cât ele nu vin în contradicție cu drepturile și libertățile civile.

Definirea identității europene este, în cele din urmă, un act politic și nu se poate baza pe origini cvasinaturale, culturale și religioase.

Argumentul că necesitatea de facilitare a creșterii economice a unei mari părți a Turciei ar presupune costuri înalte și conflicte distribuționale pentru UE nu poate fi neglijat.

În mod special, statele membre care sunt în acest moment beneficiari neți în Uniunea Europeană se vor teme la sigur că aderarea Turciei ar rezulta într-o cotă a suportului mai mică pentru ei.

Contributorii neți, din contra, se tem că ei vor trebui să bage mâna mai adânc în buzunarele lor. Cu toate acestea, au existat ciondăneli referitoare la politica

de distribuție și în cazul primului val de extindere spre est, când era clar că vor fi redistribuite resursele din Fondul structural european.

Aceste dificultăți pe care le-ar implica aderarea Turciei trebuie să fie echilibrate de o serie de aspecte pozitive. Extinderea care va include Turcia, în primul rând, ar mări considerabil piața internă. De pe urma acestui fapt ar beneficia în mod special țări care exportă mult, așa ca Germania.

Un alt beneficiu pe care l-ar aduce aderarea Turciei este modelul și funcția de pod pe care ar juca-o în raport cu alte țări predominant islamice.

Ar oferi, astfel, o dovadă că democrația și islamul pot colabora. Pe aceasta se bazează și o serie de argumente ale politicii externe și de securitate în favoarea aderării Turciei. În baza acestor argumente, Turcia ar putea aduce o contribuție importantă la procesul de stabilizare în regiunea vecină a Balcanilor, Caucazului și Asiei Mijlocii.

La urma urmei, Turcia este un membru important al NATO și ar fi valoroasă pentru politica externă și de securitate europeană în sud-estul Europei și Asiei Mijlocii. UE și-ar putea astfel întări profilul său de actor global.

Mai mult decât atât, adepții aderării Turciei argumentează că Turcia reprezintă un garant important al aprovizionării cu energie. Pe termen mediu, poate deveni unul din principalele puncte de distribuție de petrol și gaze (de exemplu, din Turkmenistan, Siberia și Iran) (Seufert 2002).

Trebuie de menționat că, în cele din urmă, calitatea de membru a Turciei este o decizie politică.

Încă în 1993, UE a stabilit criterii în baza cărora să fie decisă aderarea unei noi țări. Dacă oferta de aderare a unei țări este reușită, iar țara acceptată în calitate de candidat, negocierile privind aderarea sunt bazate pe așa-numitele Criterii de la Copenhaga.

*Turcia în calitate
de pod*

*Criteriile
de aderare la UE*

Criteriile de la Copenhaga (1993)

1. Criteriile politice

- O ordine politică democratică bazată pe statul de drept
- Respectarea drepturilor omului, inclusiv drepturile civile
- Respectarea și protecția minorităților

2. Criteriile economice

- O economie de piață funcțională
- Capacitatea de a face față presiunii competitive și forțelor de piață în cadrul pieței unice a UE

3. Criteriile UE

- Capacitatea de a adopta așa-numitul „acquis comunitar” al legislației europene
- Dorința de a-și asuma scopurile politice și economice ale uniunii economice și monetare
- UE trebuie să poată accepta noi membri.

În cadrul politicii de extindere a UE de până acum, s-a întâmplat așa că dacă o țară se conforma criteriilor, iar negocierile de aderare rezultau într-un acord reușit, avizul pozitiv al statelor membre era asigurat.

*Este gata UE
să accepte
noi membri?*

Ultimul criteriu de la Copenhaga, potrivit căruia UE trebuie să poată accepta noi state, este unicul asupra căruia candidatul la aderare nu are nicio influență, deoarece aceasta ține de competența structurilor interne ale UE.

Dacă acest criteriu a fost puțin discutat în cadrul primei și celei de-a doua runde de extindere spre est, în cazul Turciei acesta are o semnificație deosebită. Și experiența extinderii către est, care a inclus 10 noi state membre, a trezit temeri că acceptarea unei țări atât de mari ca Turcia ar impune o povară prea mare asupra Comunității, astfel UE ar fi mai greu de guvernat.

În vederea unei posibile aderări a Turciei, trebuie să fie discutată și chesiunea finalității UE. Cu alte cuvinte, este vorba despre ce structură și anvergură trebuie să aibă Uniunea Europeană, nu doar pe termen scurt și mediu, ci și pe termen lung.

Aceasta, deoarece probabilitatea integrării politice aprofundate se micșorează cu fiecare extindere. Cu cât mai multe voturi reprezentate în Consiliul European, cu atât mai dificil este de a încheia un acord.

Cu toate acestea, gradul de flexibilitate mai mare a grupurilor de țări în ceea ce ține de integrare poate rezulta într-o integrare politică mai profundă. Importanța noțiunii unei uniuni politice unificate s-ar reduce în viitorul îndepărtat, dacă nu va dispărea cu totul.

La general vorbind, se pare că controversile legate de aderarea Turciei reprezintă o provocare semnificativă a politicii europene. Calitatea de membru UE a Turciei aduce cu sine astfel de probleme ca identitatea UE și direcția ei viitoare de dezvoltare. Pe acest fundal, această chestiune e de o semnificație majoră.

Chestiunea legată de felul în care poate fi descrisă identitatea Europei a fost abordată de Thomas Meyer în cartea sa *Identitatea Europei*. Una din tezele sale cheie este următoarea:

„Identitatea europeană modernă nu este o chestiune de afiliere la o anumită etnie, religie sau cultură, ci un anumit mod de a aborda religia, religiozitatea și cultura în viața publică. Ideea europeană se bazează pe separarea bisericii de stat, pe toleranța reciprocă a religiilor, credințelor și a viziunilor nonreligioase, precum și pe protecția drepturilor omului și respectul pentru drepturile și libertățile civile, indiferent de afilierea religioasă a cetățenilor. Cultura europeană este astfel, mai întâi de toate, o cultură politică bazată pe moduri de abordare a culturilor și nu pe credința în valori speciale ale religiilor, culturilor și viziunilor asupra lumii.”

(Meyer 2004: 228-229)

Pentru discuție:

Cum ai cântări argumentele pro și contra aderării Turciei la UE? Care este viziunea ta despre identitatea europeană? Care sunt argumentele tale?

Lectură

complementară:

Thomas Meyer (2004),
Die Identität Europas,
Frankfurt am Main.
(„Identitatea Europei”)

Căcilie Schildberg (2010),
*Politische Identität
und Soziales Europa –
Parteikonzeptionen und
BürgerEinstellungen
in Deutschland,
Großbritannien und
Polen*, Wiesbaden.
(„Identitatea politică
și Europa socială –
concepții de partid
și poziția cetățenilor
din Germania, Marea
Britanie și Polonia”)

Gisela Müller-Brandeck-
Bocquet (2006),
*Überlastet ein Türkei-
Beitritt die EU?, Dossier
der Bundeszentrale für
Politische Bildung, Bonn*.
(„Împovărează oare UE
aderarea Turciei la ea?”)

5. COMPARAREA POLITICILOR DE PARTID PRIVIND EUROPA

Jochen Dahm

*Importanța
programelor
partidelor*

Programele de bază ale partidelor nu joacă un rol vizibil în politica de zi cu zi. Mass-media este dominată de dezbateri despre persoane, evenimente și coaliții, propuneri individuale și chestiuni tactice. Cu toate acestea, programele de bază ale partidelor sunt importante din trei motive (vezi Krell 2008: 57-59):

- Programele partidelor arată cum se concep partidele pe ele însele. Cu alte cuvinte, care este esența partidului.
- Ele oferă persoanelor angajate politic un punct de vedere care îi poate ajuta să se situeze politic.
- În sfârșit, programele partidelor oferă, de asemenea, criterii de evaluare. Un partid trebuie să măsoare constant acțiunile sale în raport cu viziunile pe care pretinde că le susține.

*Programele în
alegerile europene
din 2009*

În acest capitol noi comparăm programele de bază ale CDU, FDP, SPD, Alianței 90/ Verziilor și Stângii cu privire la pozițiile lor politice cheie privind Europa. Atunci când programele partidelor nu oferă răspunsuri, analizăm programele elaborate pentru alegerile parlamentare europene din 2009²⁸.

Vom analiza pozițiile partidelor în baza a cinci principii social-democrate privind politica europeană, prezentate în capitolul 2: pace, democrație, prosperitate, echitate socială și sustenabilitate. Vom analiza, de asemenea, pozițiile partidelor referitoare la propunerile de reformă discutate în capitolul 4.

5.1. CDU

În 2007, CDU a adoptat un nou program al partidului, intitulat „Securitate și Libertate. Principii pentru Germania”. Politicile europene au fost prezentate în capitolul „Protejarea responsabilității și intereselor Germaniei” sub denumirea „Europa – o oportunitate pentru Germania”.

28 La momentul scrierii manualului programele electorale pentru alegerile din 2014 nu erau încă disponibile.

Aspecte generale

CDU prezintă o imagine pozitivă a Europei. El se referă la unificarea Europei ca la „cea mai bună istorie de succes politică a continentului nostru”. Ca reușite ale acestui proces ei menționează „libertatea, pacea și prosperitatea” (CDU 2007: 98, „pacea, prosperitatea și securitatea” fiind menționate mai târziu în document (CDU 2007:98). CDU se consideră „Partidul european al Germaniei” (CDU 2007: 97).

CDU înțelege Europa ca o „comunitate culturală bazată pe valori”. Pentru ei „imaginea creștină a umanității” (CDU 2007: 97) este o parte a moștenirii Europei și, de asemenea, „fundamentul pentru modelarea unui viitor comun în Europa” (CDU 2007: 97). Legată de aceasta este, de exemplu, demersul recent nereușit în vederea unei referințe la Dumnezeu în capitolul privind drepturile fundamentale. (CDU 2007: 99).

Democrația

CDU pledează în favoarea întăririi Parlamentului European. Parlamentul și Comisia Europeană trebuie să aibă statut egal în ceea ce privește legislația europeană și să fie organizate după modelul sistemului bicameral. Mai mult, Președintele Comisiei trebuie să fie ales de către Parlamentul European. CDU pledează pentru organizarea sufragiului european în bază personală. Partidele europene trebuie, „de exemplu, printr-o personalizare mai puternică”, să contribuie la formarea unui public european (CDU 2007: 99).

Pacea

Din punctul de vedere al CDU, Politica externă și de securitate comună trebuie să fie integrată „într-o strategie de securitate integrată, care include și securitatea energetică, și cea a materiei prime” (CDU 2007: 103). În viziunea CDU, chestiunile privind cooperarea pentru dezvoltare sunt și ele „parte indispensabilă a înțelegerii noastre largi a securității” (CDU 2007: 104).

CDU privește Uniunea Europeană în baza experienței europene de creare a unei structuri regionale de asigurare a păcii, ca un partener atractiv pentru alte regiuni ale lumii. Cu toate acestea, CDU pledează, de asemenea, pentru „opțiuni de acțiuni militare propriu-zise” pentru UE (CDU 2007: 1014) și este în favoarea „unor forțe militare europene comune ca scop pe termen lung” (CDU 2009: 9). CDU respinge aderarea Turciei la UE.

*O percepție pozitivă
despre Europa*

*Întărirea
Parlamentului
European*

*„Strategia
de securitate
integrată”*

Echitatea socială

Pe prima pagină a programului său de bază, CDU descrie Europa ca fiind „unită în pace, libertate, puternică din punct de vedere economic și social-orientată și gata să-și asume mai multă responsabilitate în lume” (CDU 2007: 3).

În capitolul despre Europa, CDU folosește termenul „social” cu referire la „piața de economie socială”,²⁹ care se recomandă ca model economic și social pentru Uniunea Europeană. În acest cadru „standarde minime” trebuie să fie stabilite pentru domeniul social „care permite concurența loială, reduce divergențele de competitivitate în cadrul Uniunii Europene și nu suprasolicită niciun stat membru” (CDU 2007: 104). Totuși, CDU nu abordează drepturile lucrătorilor în mod special în capitolul despre Europa.

Prosperitatea

Din perspectiva CDU, economia de piață socială este cheia către creșterea prosperității. Partidul privește UE ca un „model de succes care permite piețelor deschise și competiției să acționeze în beneficiul tuturor, în același timp, păstrând identitatea națională și respectând standardele legale, sociale și de mediu” (CDU 2007: 51).

Creștin-democrații accentuează importanța dezvoltării ulterioare a Pieței unice, deși sunt fermi că beneficiile ei „nu trebuie să fie diminuate de reglementări excesive” (CDU 2007: 102). În termeni economici, CDU privește Europa ca un răspuns la globalizare „deoarece ea ne întărește în competiția internațională” (CDU 2007: 102). Partidul subliniază necesitatea unei „competitivități globale” (CDU 2007: 102) și vede Uniunea Europeană ca făcând față provocării de „a rezista pe piețele mondiale” (CDU 2007: 102).

Noțiunea de guvern economic sau de armonizare a impozitului pe profit nu sunt menționate în niciunul dintre programele de bază sau manifest. CDU nu susține ideea de a-i da UE surse proprii financiare în sensul unui impozit UE (CDU 2007: 98; CDU 2009: 9).

29 Referitor la abordarea statului bunăstării sociale de către CDU și alte partide, vezi, de asemenea, Manualul 3. Statul social și democrația socială, capitolul 6, iar referitor la termenul „economie de piață socială”, vezi Manualul 2. Economia și democrația socială, capitolul 3.2.

Sustenabilitatea

În cadrul abordării sale referitoare la economia de piață socială, CDU militează pentru standarde minime nu doar în domeniul social, ci și în al mediului (CDU 2007: 102). CDU privește Uniunea Europeană ca „cel mai bun răspuns” la provocările schimbărilor climatice (CDU 2007: 98). Cu referire la durabilitate, CDU subliniază în mod special chestiunile legate de securitatea energetică. Pentru CDU, acestea au legătură, în primul rând, cu problemele de politică externă și securitate.

5.2. FDP

Pe 22 aprilie 2012, FDP a adoptat un nou program de bază la Karlsruhe, care se intitulează „Responsabilitate pentru libertate. Tezele FDP de la Karlsruhe privind libertatea pentru o societate civilă și deschisă”. În cele 101 teze, FDP formulează ideile de bază ale liberalilor.

Aspecte generale

FDP grupează tezele 89 și 101 sub denumirea „Pentru o Europă liberală în lume” în cadrul căreia își descrie principiile sale de politică externă și europeană. FDP vorbește despre Europa, în general, pozitiv și declară că „Europa, pentru noi, liberalii, este parte a identității noastre culturale, un sprijin al libertății noastre și, în același timp, o necesitate pentru a putea face față competiției globale” (FDP 2012: 92).

Liberalii privesc pozitiv dezvoltarea Uniunii Europene de până acum și au de spus următoarele despre scopul său viitor: „La finele acestei evoluții, trebuie să apară o federație de state europene legitimate prin referendumuri în statele membre” (FDP 2012: 95).

FDP leagă această versiune de accentuarea puternică a principiului de subsidiaritate și propune, printre altele, introducerea unei curți europene de subsidiaritate (FDP 2012: 96).

În preambulul manifestului său din 2009, FDP vorbea despre „puterea de a respecta chestiunile esențiale” (FDP 2009: 2), care mai târziu s-a exprimat mai concret : „sarcina-cheie a UE este de a asigura funcționarea pieței cu legislație minimă care... nu împovărează economia noastră” (FDP 2009: 9).

Standarde minime

*Viziuni pozitive
privind Europa*

*Scopul –
un stat federal*

*Asigurarea
funcționalității
pieței*

Democrația

FDP salută Tratatul de la Lisabona și pledează pentru o constituție a UE. Se pronunță în favoarea întăririi atât a Parlamentului European, cât și a parlamentelor naționale. În mod specific, FDP sprijină, printre altele, dreptul la inițiativă al Parlamentului European, europenizarea legislației electorale europene, listele transnaționale și alegerea președintelui Comisiei prin vot direct (FDP 2012: 96).

Pacea

FDP pledează pentru dezvoltarea ulterioară a Politicii externe și de securitate comune a UE în vederea „întăririi viziunii unei Europe care își asumă responsabilitatea pentru pacea, libertatea și securitatea comună” (FDP 2012: 98). Mai presus de toate, FDP pledează pentru legături strânse - așa încât „UE să poată vorbi într-un singur glas și în mod consecvent referitor la lumea exterioară” (FDP 2012: 95) – și forțe militare europene comune (FDP 2012: 96).

Cu referire la extinderea Uniunii Europene, FDP spune: „Uniunea Europeană rămâne deschisă. Noi privim extinderea Uniunii Europene ca o mare oportunitate atât timp cât candidații sunt pregătiți pentru aderare și asimilabili de către Uniunea Europeană” (FDP 2012: 94).

Echitatea socială

În capitolul „Europa socială” al manifestului său electoral din 2009, FDP adresează întrebarea „ce trebuie să facă Europa?” și pledează pentru „o Europă socială în baza economiei de piață”. Termenul-cheie al FDP aici este, de asemenea, „economia de piață socială”, combinat cu aserțiunea că, „dacă creează locuri de muncă, este socială” (FDP 2009: 14).

FDP nu susține ideea unei centralizări mai mari a politicii sociale. Drept exemplu, menționează, după părerea sa, extinderea nereușită a directivei antidiscriminare a UE și ajunge la concluzia ca „propunerile bine-intenționate de îmbunătățire a politici sociale la nivelul UE conduc în mod cert la paternalism, coborând politica socială la un nivel inferior” (FDP 2009: 14). FDP nu abordează drepturile lucrătorilor în manifestul său electoral din 2009. În programul său de bază, termenul „codeterminare” apare doar o singură dată într-un titlu, însă detalii nu urmează. Și aici FDP evocă, mai întâi de toate, termenul „economie de piață socială” și interpretarea sensului acestuia (FDP 2012: 95, 78-89).

Prosperitatea

În programul său de bază, FDP pledează pentru o „coordonare strânsă a politicii economice, de mediu, financiare și monetare”. Aceasta include, printre altele, o Piață unică completă. În consecință, în manifestul său din 2009, FDP privește cu îngrijorare „eforturile de a restrânge economia de piață liberă a Europei” (FDP 2009: 9).

FDP respinge ideea guvernului economic, precum și orice gen de taxă UE (FDP 2009: 8). Nu abordează problema armonizării impozitului pe profit.

Sustenabilitatea

Sustenabilitatea este abordată de FDP în programul său de bază în contextul reorientării politicii agricole a Uniunii Europene. În manifestul său din 2009, FDP elogiază standardele de mediu înalte ale UE. Cu toate acestea, în același paragraf, FDP susține că UE trebuie „să reducă în mod substanțial reglementările”, iar puțin mai târziu, folosește sloganul „controlați birocrația” (FDP 2009: 18). Dicto-nul-cheie al manifestului cu privire la sustenabilitate este: „FDP dorește o politică de mediu europeană cu mai multă piață și autoresponsabilitate” (FDP 2009: 18).

5.3. SPD

SPD a adoptat programul său de bază la Hamburg în 2007. Capitolul referitor la Europa se intitulează „Europa socială și democratică”.

Aspecte generale

SPD oferă o viziune pozitivă a Europei. El susține Europa chiar începând cu pa-ragraful al doilea al programului de la Hamburg: „Europa socială trebuie să fie răspunsul nostru la globalizare” (SPD 2007: 5).

SPD descrie Europa ca un „proiect al păcii”, dar și ca „o comunitate democratică și socială de valori”, care unește „progresul economic, echitatea socială și liberta-tea individuală” între ele (SPD 2007: 26).

*Îngrijorarea că
economia de piață
este restrânsă*

*„Controlați
birocrația”*

*Europa: răspunsul
la globalizare*

*A cuteza pentru
o mai multă
democrație
europeană*

Democrația

Social-democrații vor să „cuteze pentru mai multă democrație europeană”. În acest sens, ei vor să întărească Parlamentul European. Astfel, SPD susține, de exemplu, ideea dreptului la inițiativă al Parlamentului European și pledează pentru alegerea președintelui Comisiei de către Parlamentul European. SPD subliniază că „democrația europeană are nevoie de un public european” și dorește să contribuie la aceasta, printre altele, prin dezvoltarea Partidului Socialiștilor Europeni (SPD 2007: 27).

*Europa ca o
„forță a păcii”*

Pacea

SPD privește Europa ca o „forță a păcii”, ale cărei atuuri constau în „diplomație, dialog și suport pentru democrație și drepturile omului, de asemenea prin suport pentru dezvoltarea economică în regiunile de conflict” (SPD 2007: 30).

În același timp, SPD pledează pentru o mai strânsă cooperare între armatele statelor membre pe termen lung, pentru o „armată europeană a cărei mobilizare trebuie să fie legitimată de parlament” (SPD 2007: 30). SPD sprijină ferm aderarea Turciei la Uniunea Europeană.

*Punctul de referință:
Europa socială*

Echitatea socială

Europa socială ocupă un rol central în politica SPD-ului cu privire la Europa. SPD susține că „uniunea socială europeană trebuie să fie pe picior de egalitate cu uniunea economică și monetară” (SPD 2007: 28). El pledează, printre altele, pentru un pact de stabilitate european, codeterminare internațională, o întărire a negocierilor colective libere și acces liber la servicii publice de înaltă calitate (SPD 2007: 29).

*Mai multă
coordonare*

Prosperitatea

Social-democrații se pronunță în favoarea unei „coordonări a politicii economice, financiare și monetare orientate spre creștere și ocupare” (SPD 2007: 28). Cât privește impozitul pe profit, ei susțin ratele minime la nivel european și o bază unică de evaluare.

În programul său electoral european, SPD subliniază că „cooperarea economică și comerțul pe Piața unică europeană au jucat, de asemenea, un rol decisiv în creșterea bunăstării oamenilor în Europa” (SPD 2009: 1). SPD pledează ca pe termen lung, Uniunii Europene să i se dea surse proprii de venit (SPD 2009: 7).

Sustenabilitatea

Pentru SPD este crucial ca „acolo unde statele-națiune nu stabilesc cadre sociale și de mediu pentru piețe, să o facă Uniunea Europeană” (SPD 2007: 26).

O consecință a acesteia este susținerea unei politici de mediu ambițioase a UE. O propunere-cheie a SPD este o „politică industrială de mediu care să reunească economia, politicile de ocupare și de mediu” (SPD 2007: 10). SPD se pronunță în favoarea unei politici externe energetice a UE. În cadrul Europei, SPD pledează pentru renunțarea la energia nucleară în favoarea energiei regenerabile.

5.4. Alianța 90/Verzii

Programul de bază al Verzilor datează cu 2002 și este de departe cel mai comprehensiv program din toate programele de partid. Pozițiile partidului referitoare la politica Europei sunt prezentate sub denumirea de „Spre Europa și o singură lume”.

Aspecte generale

Și Verzii consideră integrarea europeană un succes. Ei vorbesc despre „o perioadă de pace și prosperitate fără precedent” (Alianța 90/ Verzii 2002: 144). Obiectivul său european este o „Europă a democrației, durabilității și solidarității, care reprezintă o politică socială justă și de mediu atât pe plan intern, cât și extern” (Alianța 90/ Verzii 2002: 144). Și în viziunea Verzilor Europa este un răspuns la globalizare. Verzii subliniază ca „niciun stat-națiune nu poate să influențeze globalizarea de unul singur” (Alianța 90/ Verzii 2002: 144).

Democrația

În programul său din 2002, Verzii pledează pentru o constituție a UE în scopul rezolvării problemei deficitului democratic european. În viziunea Verzilor, președintele Comisiei trebuie să fie legitimat prin alegeri directe sau de către Parlamentul European (Alianța 90/ Verzii 2002: 153). În manifestul său electoral european din 2009, Verzii se pronunță în favoarea Tratatului de la Lisabona și reiterează demersul lor în vederea întăririi Parlamentului European (Alianța 90/ Verzii 2002: 22, 132).

Eșecul pieței

Europa – un succes

*Întărirea
Parlamentului
European*

Demersul pentru dreptul la inițiativă al Parlamentului European este făcut în opt rânduri în cadrul documentului său programatic de 170 de pagini, între capitolele „Un sigiliu al confidențialității pentru mai multă securitate” și „Implementarea unei politici raționale în domeniul drogurilor în Uniunea Europeană”.

Pacea

Pentru Verzi, pacea este motivul-cheie al integrării europene. Ei susțin că „Europa are șansa de a asigura pacea permanentă pe continent și de a aduce o contribuție semnificativă în vederea asigurării păcii în lume” (Alianța 90/ Verzii 2002: 144).

Verzii vin cu o serie de propuneri privind politica pentru pace în Europa. De exemplu, ei propun crearea unei agenții europene pentru pace și a unui „serviciu civil pentru pace” european (Alianța 90/ Verzii 2009: 162-65).

Cerința lor fundamentală este de a „reduce potențialul militar” (Alianța 90/ Verzii 2009: 16). Manifestul electoral stabilește, de exemplu, că „Uniunea Europeană nu trebuie să fie putere militară imperială pentru a securiza resursele, ci să rămână o putere civilă” (Alianța 90/ Verzii 2009: 163).

În același timp, Verzii vorbesc despre o „reevaluare a forțelor armate”, asupra căreia au căzut într-un sfârșit de acord majoritatea din partid. (Alianța 90/ Verzii 2009: 149). Dacă în manifestul electoral nu se menționează noțiunea de armată europeană, atunci programul de bază vorbește despre „integrarea ... alianțelor militare și a armatelor naționale în structurile europene” (Alianța 90/ Verzii 2012: 159, 160). Verzii doresc să „ajute Turcia pe calea sa spre UE” (Alianța 90/ Verzii 2009: 149).

Echitatea socială

În programul său de bază, Verzii pledează pentru ca „valorile sociale și cele de conservare a mediului să fie stabilite pe picior de egalitate cu chestiunile economice” (Alianța 90/ Verzii 2002: 157).

În manifestul lor electoral, de exemplu, ei vorbesc despre un pact social, încorporarea drepturilor sociale în Carta drepturilor fundamentale, salarii minime, întărirea comitetelor de întreprindere și ideea unei asigurări de șomaj europene (Alianța 90/ Verzii 2009: 75-86).

*O oportunitate
pentru o pace
durabilă*

*„Reevaluarea
forțelor armate”*

*Dimensiunea socială
pe picior de egalitate*

Prosperitatea

Verzii pledează pentru o „Nouă Ordine” în scopul asigurării păstrării prosperității pe viitor. O componentă-cheie a acesteia este un „program concentrat de investiții în domeniul social și al mediului” gândit să dea Europei un nou stimul (Alianța 90/ Verzii 2009: 97).

Verzii se pronunță în favoarea unei integrări economice strânse, pe care o formulează în felul următor: „o valută comună poate funcționa pe termen lung doar dacă politicile economice ale statelor membre vor fi și ele coordonate” (Alianța 90/ Verzii 2009: 102). Cu toate acestea, ei accentuează că aceasta poate avea succes doar dacă guvernanța politică va funcționa la același nivel (Alianța 90/ Verzii 2009: 102).

Verzii sunt pentru un impozit pe cifra de afaceri, veniturile de pe urma căruia s-ar vărsa, în principal, în bugetul UE (Alianța 90/ Verzii 2009: 163).

Sustenabilitatea

Protecția mediului înconjurător este în mod evident problema principală a Verzielor. În programul său de bază ei declară, printre altele, referitor la Europa: „Reglementările comunitare în domeniul protecției climei, conservării resurselor și durabilității mediului trebuie să constituie repere pentru toate domeniile de politici” (Alianța 90/ Verzii 2002: 157). Problemele mediului, energiei și climei constituie, de asemenea, puncte centrale ale manifestului electoral. Verzii se descriu aici ca „pionieri ai politicilor în domeniul protecției climei și energiei durabile” (Alianța 90/ Verzii 2009: 2).

Printre propunerile lor se găsește, de exemplu, un demers pentru un rol de deschizător de drumuri al UE în domeniul protecției climei, al îmbunătățirii comercializării cu emisii, și un promotor al energiei regenerabile și al eficienței energetice (Alianța 90/ Verzii 2009: 29-45).

*Punct de referință:
„Noua Ordine”*

*Problema-cheie
a Verzielor*

5.5. Stânga (Die Linke)

*Programul de bază
din 2011*

Partidul „Die Linke” (Stânga), care a apărut din WASG și PDS, a adoptat programul său de partid – confirmat prin votul membrilor – pe 23 octombrie 2011 la Erfurt. Acesta a înlocuit „documentul său programatic de constituire” din martie 2007.

Programul Stângii are cinci capitole. În preambul, partidul prezintă istoria sa. Capitolul 2 este dedicat „crizei capitalismului”, capitolul 3 – „socialismului democratic în secolul XXI”, iar capitolul 5 – chestiunilor strategice. În capitolul 4, partidul descrie „proiectele de reformă de stânga – pași de reorganizare a societății”. Acesta conține un subcapitol intitulat „Cum vrem să reorganizăm Uniunea Europeană? Democrație, stat social, ecologie și pace” (pag. 66-68).

Aspecte generale

Viziunea Stângii cu privire la Europa este, mai întâi de toate, critică. Spre deosebire de alte partide, Stânga nu o descrie ca un proiect sau o idee, dar afirmă: „Uniunea Europeană este pentru Stânga un nivel indispensabil de acțiune politică” (Stânga 2011: 20).

Concluzionează, în consecință, că „Uniunea Europeană are nevoie de un nou start cu o revizuire completă a elementelor de bază ale legislației sale primare, care sunt militariste, nedemocrate și neoliberale” (Stânga 2011: 6).

Democrația

Stânga explică: „Noi ne dorim o Uniune Europeană cu un Parlament European puternic și un proces decizional transparent în toate instituțiile europene și cu o mai multă participare directă a cetățenilor” (Stânga 2011: 67).

El se pronunță pentru un drept independent la inițiativă al Parlamentului European, pe de o parte, și pentru un control extins și drepturi de participare pentru parlamentele naționale și regionale, pe de altă parte (Stânga 2011: 46). Partidul mai pledează pentru referendumuri obligatorii pe marginea tratatelor europene (Stânga 2011: 46-47). Stânga descrie „stabilirea drepturilor de prevalare asupra bugetelor naționale” drept pericol pentru democrație în Europa (Stânga 2011: 66).

*„Motorul
reorganizării
neoliberale”*

*Întărirea
Parlamentului
European*

Potrivit manifestului electoral al partidului din 2009, Comisia și președintele comisiei trebuie să fie aleși de Parlamentul European (Stânga 2009: 16). Stânga respinge Tratatul de la Lisabona (Stânga 2011: 66).

Pacea

Stânga descrie viziunea sa cu privire la Europa în felul următor: „Noi ne dorim o Uniune Europeană pașnică, care interzice războiul în înțelesul Cartei ONU; care este incapabilă din punct de vedere structural de a lansa atacuri și fără arme de distrugere în masă; și care renunță atât la extinderea forțelor militare și a capacităților operaționale militare pe plan global, cât și la acțiunile militare la nivel global”.

Stânga privește politica actuală a UE după cum urmează: „UE încearcă într-un mod tot mai agresiv să-și întărească poziția în lupta pentru putere pe plan global, influență și resurse naturale. Războaiele, inclusiv cele preemptive de agresiune, sunt încă privite de marile puteri ca Statele Unite, NATO și UE ca instrumente de politică adecvate”. (Stânga: 2011: 26).

Astfel, partidul reproșează acestor organizații și statelor sale membre „distrugerea Iugoslaviei” și „agresiunea împotriva Afganistanului și Irakului” (Stânga: 2011: 26). În manifestul său electoral din 2009, Stânga îi reproșează UE următoarele: „Politica UE este tot mai orientată spre aserțiunea imperialistă a intereselor capitalului” (Stânga: 2009: 23).

Echitatea socială

În manifestul său electoral din 2009, Stânga susține că politicile UE economice, sociale și de mediu sunt determinate de „companiile, băncile și fondurile financiare orientate spre profit” (Stânga: 2009: 6). Astfel, ei cheamă la „reconstituirea, păstrarea și dezvoltarea ulterioară a statului bunăstării, care a fost câștigat cu greu de statele membre în conflictele dintre capital și muncă” (Stânga: 2009: 12).

Ca scop pozitiv, Stânga formulează în unul dintre cele douăsprezece paragrafe ale programului său de bază care începe cu „noi ne dorim...”: „noi ne dorim o Uniune Europeană fără excluziune și sărăcie, o Uniune Europeană cu muncitori bine plătiți și asigurați din punct de vedere social și unde tuturor le este asigurată o viață în demnitate” (Stânga 2011: 67). În mod special, ei susțin clauza progresului social.

„Incapabilă de a lansa atacuri”

Apărarea statului bunăstării

„Noi ne dorim...”

*Înlocuirea pactului
de stabilitate
și creștere*

Prosperitatea

Stânga pledează pentru aplicarea unei rate minime a impozitului pe profit și pentru mai multe investiții publice, precum și pentru înlocuirea Pactului de stabilitate și creștere cu „un pact pentru dezvoltarea durabilă, securitatea socială și protecția mediului” (Stânga 2012: 67).

*„Schimbarea
sistemică”*

„Avantajul unic” al partidului este demersul său ca baza juridică a Uniunii Europene să fie „neutră în ceea ce privește politica economică” (Stânga 2012: 67), fapt ce corespunde cu demersul partidului privind „schimbarea sistemică” din programul său (Stânga 2012: 67). Aceasta înseamnă în mod clar respingerea capitalismului, deși alternativa rămâne neclară.

În manifestul său electoral din 2009, Stânga pledează, printre altele, pentru un impozit pe tranzacțiile financiare și pentru lărgirea competențelor UE cu privire la impozitare (Stânga 2009: 9).

Sustenabilitatea

După cum s-a menționat deja, Stânga a cerut Uniunii Europene să înlocuiască Pactul de stabilitate și creștere cu un nou pact, care să includă protecția mediului. În programul său electoral european, partidul pledează în mod specific pentru transformarea sistemului energetic în direcția energiei regenerabile și a eficienței energetice (Stânga 2009: 12). Partidul este de părere că comercializarea cu emisii a eșuat ca instrument în lupta împotriva schimbării climatice. Stânga concluzionează că „protecția mediului nu poate fi încredințată unei piețe orientate spre profit, nedemocratice și predispuse la criză” (Stânga 2009: 12). Astfel, pledează pentru „o intervenție normativă radicală în domeniul economiei energetice” și pentru „o energie preponderent ecologică și impozite pe resurse” (Stânga 2009: 13).

*Inclusiv protecția
mediului*

5.6. Sumar

Dacă e să comparăm programele partidelor cu cele cinci principii ale politicii europene, o primă privire indică faptul că toate cele cinci partide sunt, în principiu, proeuropene. Doar Stânga diferă în această privință cu critica sa fundamentală a stării actuale a UE.

Cu toate acestea, când vine vorba de accente și formulări de întrebări, partidele au idei considerabil diferite referitoare la dezvoltarea ulterioară a Europei.

Cu referire la pozițiile sale privind organizarea democratică a Uniunii Europene și problema politicii externe, există coincidențe considerabile dintre CDU, Alianța 90/Verzii, SPD și FDP. Stânga reprezintă un fel de amestec. Deși înaintează cerințe de democratizare a UE, programul lor este plin de reproșuri la adresa ei.

Totuși, când vine vorba de dezvoltarea Uniunii Europene în conformitate cu principiile echității sociale, prosperității și sustenabilității, liniile de demarcație sunt trase în mod diferit.

Pe de o parte, sunt FDP și CDU, ale căror propuneri reflectă mai întâi de toate noțiunea Uniunii Europene ca uniune economică, ambele partide făcând conexiune în mod conceptual cu economia de piață socială. Totuși, în înțelegerea FDP a economiei de piață sociale, cea din urmă trebuie să fie orientată mai mult spre piață, după cum arată următorul citat: „Sarcina de bază a UE este de a asigura funcționarea pieței cu un nivel minim de legislație” (FDP 2009: 9).

SPD, Alianța 90/Verzii și Stânga, prin contrast, abordează problemele creșterii prosperității în conexiune cu echitatea socială și sustenabilitatea.

Ei au și un mod de abordare diferit de cel al CDU și FDP în privința drepturilor muncitorilor, pledând pentru un guvern economic la nivel european. În capitolul următor vom analiza felul în care se încadrează pozițiile actuale de politică în dezbaterile din Germania privind Europa din perspectivă istorică.

*Democrația:
coincidențe
considerabile*

*CDU și FDP:
UE ca uniune
economică*

*SPD, Verzii, Stânga:
prosperitate,
echitate socială
și sustenabilitate*

6. DEZBATERI PE TEMA EUROPEI: GERMANIA, MAREA BRITANIE, FRANȚA, POLONIA ȘI GRECIA

Christian Krell, Căcilie Schildberg și Kaki Bali³⁰

Cum este discutată
Europa?

Lectură

complementară:

Christian Krell (2009),
*Sozialdemokratie und
Europa. Die Europapolitik
von SPD, Labour Party und
Parti Socialiste, Wiesbaden.*
(„Democrația socială și
Europa. Politica europeană
a SPD, a Partidului Laburist
și Partidului Socialist”)

Căcilie Schildberg (2010),
*Politische Identität und
Soziales Europa – Partei-
konzeptionen und Bürger-
reinstellungen in Deutsch-
land, Großbritannien
und Polen, Wiesbaden.*
(„Identitatea politică și
Europa socială – concep-
ții de partid și poziția
cetățenilor în Germania”)

Nicole Katsioulis and
Christos Katsioulis (2013),
*Neue Koalition – alte Pro-
bleme. Griechenland nach
der Regierungsumbildung,*
FES (ed.), Berlin. Grecia
(„Coaliție nouă – pro-
bleme vechi. Grecia
după remanierea
guvernamentale”)

Cum este discutată politica privind Europa în alte țări? Investigațiile în acest domeniu au scos la iveală mai multe surprize. De exemplu, politica Marii Britanii cu privire la Europa provoacă în mod frecvent discuții pasionale. Deseori, este o chestiune despre tot sau nimic, iar în cadrul dezbaterilor privind politica europeană se discută foarte des despre independență. Problemele legate de politica europeană au cauzat încheierea carierei politice a câțiva prim-miniștri. Ideea intrării în zona euro este respinsă cu vehemență, iar ieșirea din UE constituie periodic subiectul unor discuții serioase.

Și în Franța discuțiile pasionale privind viitorul Europei câștigă teren. Cu referire la istoria unică a „marii națiuni”, întrebarea este la cât de multă Europă se poate ajunge fără a renunța prea mult la suveranitatea națională. Cândva Franța a fost un promotor important al integrării europene. Este una din țările fondatoare ale comunităților europene (CE), care a promovat multiple inițiative de politici europene. Franța a pledat în favoarea unei monede europene comune încă de la început.

Dezbaterile pe marginea politicii europene în Germania tind să fie mai raționale. De-a lungul deceniilor, Germania a fost elevul exemplar, dedicat dezvoltării integrării. Integrarea europeană s-a bucurat de o susținere populară largă. Germania a acceptat să participe la zona euro în scopul unei integrări politice mai profunde. Cu timpul, Europa a devenit un subiect tot mai contestat în dezbaterile din Germania, iar integrarea a pierdut din susținerea pe care o avea la începutul anilor '90. A apărut chiar și un partid eurosceptic.

De la revoluția pașnică din 1989, când Polonia s-a desprins din cătușele sovietice, a existat o continuitate remarcabilă cu referire la chestiunile UE, cu excepția perioadei 2005-2007. Chiar și odată cu numeroase schimbări din guvern – în special în anii '90 dintre guvernarea postcomuniștilor și a reprezentanților taberei Solidarność – nu s-a schimbat nimic în privința consensului larg care exista în Polonia în ceea ce privește alinarea la Vest, ade-

30 Pentru Germania, Marea Britanie și Franța, vezi Krell (2009); pentru Polonia, vezi Schildberg (2010); iar pentru Grecia, vezi Katsioulis (2013).

rarea rapidă și susținerea puternică a UE. Susținerea populară pentru Europa rămâne largă.

Grecia a fost unul din statele membre eurofile de la aderarea sa în 1980 și până în 2010. Cu toate acestea, așa-numita criză euro, negocierile purtate cu Troika (Comisia Europeană, BCE și FMI) pe marginea pachetelor de austeritate și a politicilor de austeritate recente, împreună cu colapsul economic, au schimbat în mod fundamental dezbaterile din Grecia privind Europa. Deși viziunile pro-europene încă mai predomină, vocile critice referitoare la Europa au obținut suport considerabil.

Cum au avut loc aceste evoluții diferite în țări care sunt, în principiu, atât de asemănătoare? De unde provin aceste interese diferite? Care sunt motivele speciale ale pozițiilor respective privind politica europeană? Pentru cei interesați de politica europeană și dedicați acesteia este important să clarifice aceste probleme. Doar atunci vom putea înțelege pe deplin și categorisi orientarea privind politica europeană a țării pentru a o aborda în mod adecvat.

Aprobarea calității de membru al CE/UE

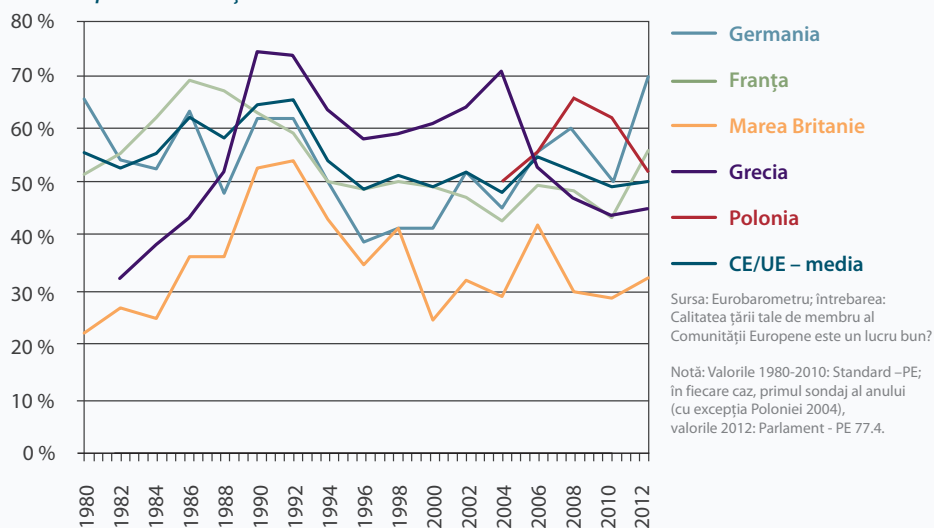

Figura 14: Aprobarea calității de membru al CE/UE

6.1. Germania

Mandat constituțional clar

În preambulul legii fundamentale germane – constituția – se formulează foarte clar: poporul german este „inspirat de determinarea de a promova pacea în lume ca partener egal într-o Europă unită”. O astfel de orientare a politicii externe către Europa – formulată și mai exact în §23 al legii fundamentale – este fără precedent și nu poate fi găsită în nicio țară examinată în acest manual. Această prevedere constituțională clară a fost însoțită de un angajament serios și constant privind politica europeană al tuturor guvernelor germane din 1949 încoace. În acest mod, Republica Federală Germania s-a dezvoltat într-o „locomotivă a integrării” (Wesel 2004: 66). Cu toate acestea, în ultimul timp, locomotiva se pare că nu mai are combustibil.

Cooperarea cu Franța

Germania s-a pronunțat în mod frecvent în favoarea aprofundării și dezvoltării continue a integrării europene, deseori în cooperare cu Franța. Cele două țări au avut mereu rolul de deschizător în procesul de integrare, dând naștere noțiunii de integrare acționată de „motorul franco-german”.

După unificarea Germaniei, au apărut controverse privind o potențială reorientare a politicii europene germane atât pe plan intern, cât și extern. Dacă în unele țări – în special Franța și Marea Britanie – au apărut îngrijorări referitoare la o nouă dorință a Germaniei pentru hegemonie, unii comentatori din Germania pledau pentru o autoconștiință nouă în politica europeană a Germaniei. Cu toate acestea, politica germană a contracarat de-a lungul anilor aceste îngrijorări printr-un angajament serios în aprofundarea integrării europene și prin implicare strânsă în calitate de membru egal al CE/ UE.

Diferite concepții privind rolurile

Numai în contextul crizei europene de refinanțare ,începând cu 2009, acest consens de durată a devenit unul fragil. Volker Kauder, liderul grupului parlamentar CDU de atunci, a solicitat în 2011 ca Germania să-și asume un nou rol de lider în Europa, accentuând aceasta prin faptul că „în Europa se vorbește din nou germana”. (Kauder 2011: 2). Spre deosebire de Kauder, ex-cancelarul german Helmut Schmidt a declarat următoarele, în 2011, în cadrul unei conferințe de partid a SPD:

„Dacă noi, germanii, suntem tentați, în baza puterii noastre economice, să pretindem la un rol de lider politic în Europa sau cel puțin să fim primul inter pares, majoritatea vecinilor noștri se vor opune în mod activ acestui fapt. Îngrijorările periferiei legate de un centru puternic în Europa vor reapărea în mod rapid.

Consecințele probabile ale unei astfel de evoluții ar paraliza UE, iar Germania s-ar pomeni într-o izolare. Măreța și prospera Republică Federală Germania are nevoie – inclusiv pentru protecția împotriva noastră! – de a fi încadrată în procesul de integrare europeană (...).” (Schmidt 2011).

De ce este angajată Germania decenii la rând în procesul de integrare europeană? Răspunsul este oferit de trei interese ale Germaniei: suveranitatea națională, condiții stabile ale politicii de securitate și piețe pentru economia Germaniei, care este orientată spre export. În etapa de fondare a Europei, participarea Germaniei la proiectul european i-a permis să-și recapete suveranitatea națională doar după câțiva ani de la devastatorul Război II Mondial și controlul Germaniei de către puterile aliate. Și implicarea Germaniei în Alianța Vestică și CE a servit intereselor politicii de securitate.

Nu doar din considerente ale politicii de securitate a susținut Germania puternic aderarea la UE a țărilor din Europa Centrală și de Est. În acest mod, ea urmărea stabilizarea Europei Centrale și de Est, multe țări ale acesteia având frontiere comune cu Germania.

Din perspectivă economică, unificarea europeană are o importanță deosebită pentru Germania. Chiar din primii ani de integrare, piața comună s-a dovedit a fi extrem de benefică pentru economia Germaniei, deoarece a asigurat industriei germane un spațiu de export stabil. Cea mai mare parte a comerțului exterior al Germaniei rămâne a fi cu statele membre ale Uniunii Europene.

În prezent, orientarea proeuropeană de bază a politicii germane este împărtășită de către toate guvernele. Aceasta se poate datora faptului că chestiunile de politică europeană s-au bucurat de cele mai multe ori de consens politic, fiind susținute de majoritatea actorilor politici.

Nu în ultimul rând, aceasta se datorează sistemului politic german. Structura sa federală, tendința spre guverne de coaliții și procesele de luare a deciziilor interdependente presupune existența în Germania a multor așa-numiți „jucători veto”. Fiecare dintre ei – de exemplu, partidele minoritare din coaliție, Bundesratul sau Curtea Federală Constituțională, care este puternică în plan internațional comparativ – poate împiedica sau periclita o lege. Astfel, atunci când vine vorba de decizii care necesită o aprobare largă, deseori se urmărește găsirea unui consens, și anume în cazul politicii externe și europene a Germaniei.

Scurt istoric

*Consens de bază
referitor la Europa*

Totuși, în ultimii ani, dezbaterile pe marginea politicii europene au devenit mai eterogene. În timpul crizei de refinanțare care a cuprins statele europene, o serie de tabloide au titluri populiste la adresa statelor afectate din Europa de Sud („grecii falimentați”). Nici arena politică nu era liberă de astfel de gesturi populiste. Pe lângă partidele consacrate, „Alternativa pentru Germania”, un partid deosebit de eurosceptic, a ratat doar recent, în 2013, șansa de a accede în parlament.

Cu toate acestea, susținerea populară a integrării europene rămâne înaltă: 68 de procente dintre germani privesc pozitiv calitatea de membru și doar 7 procente – negativ; 61 de procente consideră că calitatea de membru a Germaniei este benefică. În comparație cu alte state din Europa, rata de aprobare a calității de membru este, în mod excepțional, înaltă (Eurobarometru 2013b:2).

6.2. Marea Britanie

*Europa –
o problemă perenă*

„Europa este chestiunea care nu va dispărea niciodată”: acesta este un titlu recent dintr-un ziar britanic care se referea la reparația constantă a problemei integrării europene în dezbaterile de pe scena politică a Marii Britanii. Aceste dezbateri sunt de cele mai multe ori pasionale, iar oponenții și suporterii sunt aparent ireconciliabili.

Inițial, Marea Britanie luase hotărârea să nu participe la integrarea europeană. În faimosul său discurs de la Zürich, Winston Churchill a salutat unificarea Europei ca fiind semnificativă și importantă, dar a accentuat că Marea Britanie nu va fi parte a acesteia. În afară de Europa continentală, Marea Britanie la acea vreme avea alte două sfere de interes, și anume relațiile cu Statele Unite și Comunitatea Statelor Independente. Ea nu dorea să pună în pericol relațiile cu acestea având angajamente prea mari față de Europa.

*Aderarea
doar în 1973*

Doar în 1973, după ce pierduse din importanța politică și economică, în timp ce Comunitatea Europeană se bucura de creștere, Marea Britanie a aderat la CE. În anii ce au urmat, aceasta s-a dovedit a fi un partener dificil. S-au făcut evidente trei orientări principale: neacceptarea integrării supranaționale cu cedări de suveranitate, preferințe doar pentru integrarea economică sub formă de zonă comercială liberă și un angajament constant pentru extinderea CE, iar mai apoi a UE.

*Thatcher:
„Îmi vreau
banii înapoi”*

Aceste poziții erau deseori promovate cu o vehemență cu care partenerii continentali de negocieri nu erau obișnuiți. Un exemplu în acest sens a fost cererea unui rabat al contribuției britanice la bugetul european, făcută de prim-ministrul Margaret Thatcher la mijlocul anilor 1980. Ea a declarat fără menajamente: „Îmi vreau banii înapoi”. Deși acest lucru i-a reușit doar parțial atunci, atitudinea sa a marcat părerile partenerilor europeni față de Marea Britanie pentru încă mulți ani înainte.

Alegerea lui Tony Blair în calitate de prim-ministru în 1997 a anunțat o relație mai pozitivă dintre Marea Britanie și Europa continentală. Au fost anulate o serie de derogări din tratatele europene negociate anterior de guvernul conservator. Bunăoară, Carta socială europeană a Tratatului de la Maastricht, respinsă de premierul conservator John Major, a început să se aplice de atunci și cetățenilor britanici. Cu toate acestea, aderarea la zona euro nu a fost niciodată discutată în mod serios.

Odată cu venirea la putere a coaliției conservatorilor și liberal-democraților și a lui David Cameron în 2010, tonalitatea dezbaterilor britanice pe marginea Europei s-a ascuțit din nou. Un număr tot mai mare de parlamentari conservatori pledează pentru ieșirea Marii Britanii din componența Uniunii Europene. Coaliția de guvernare, al cărei element liberal susține integrarea europeană, a preîntâmpinat în acest mod reflectarea în politica guvernamentală a aspectelor extreme ale creșterii euroscepticismului în rândurile conservatorilor.

Poziția eurosceptică a conservatorilor este influențată nu în ultimul rând de ascensiunea aparent implacabilă a unicului lor rival real de dreapta – Partidul Independenței al Marii Britanii (UKIP). Sistemul electoral majoritar (sau „the first-past-the-post”) presupune că UKIP nu va putea vreodată să obțină prea multe mandate în parlament, dar succesul său în creștere în sondajele de opinii și ostilitatea deschisă față de Europa au schimbat semnificativ conținutul dezbaterilor pe marginea Europei. În aceste circumstanțe, conservatorii au promis – în cazul în care vor fi realeși, cel târziu în 2017 – să organizeze un referendum privind calitatea de membru UE al Marii Britanii.

Poziția Marii Britanii poate fi explicată prin interesele specifice ale țării. Spre deosebire de Franța, de exemplu, ea beneficiază mult mai puțin de politica agrară. Crearea unei piețe unice a fost, de asemenea, mai puțin importantă pentru țară, care este orientată spre comerțul cu Comunitatea Statelor Independente, decât, de exemplu, pentru Germania, care exportă preponderent pe piețele vecinilor săi europeni.

Contextul general

Cu toate acestea, Marea Britanie a susținut întotdeauna dezvoltarea pieței unice europene. Integrarea politică – așa cum este ea urmărită, de exemplu, de Germania și Franța, printre altele, din cauza experienței lor directe în cele două războaie mondiale – nu a fost niciodată un scop al Marii Britanii. Dimpotrivă, accentul pus pe suveranitatea națională este o componentă constantă a politicii europene britanice.

Cultura politică a Marii Britanii reprezintă o altă caracteristică importantă care determină atitudinea britanicilor față de Europa. Dată fiind geografia țării, dar și experiențele sale istorice, deseori se face referire la „splendida sa izolare”. Mulți britanici nu se simt parte a continentului european. Fraza „ei și noi” lămurește foarte bine relația dintre Marea Britanie și continentul european (cf. Volle 1992: 185).

Suveranitatea națională reprezintă o mai mare prioritate decât integrarea europeană supranațională. Sistemul politic al Marii Britanii, de asemenea, generează mai multe diferențe între Marea Britanie și Europa decât similitudini. În timp ce Marea Britanie este caracterizată de o structură a procesului decizional foarte clară – sistem electoral majoritar, stat centralist și sistem bipartid –, căile procesului de luare a deciziilor în UE sunt deseori complexe, îndelungate și greu de înțeles.

Astfel, nu e de mirare că susținerea proiectului de integrare europeană este slabă în rândurile populației britanice. Doar 33 de procente dintre cetățenii britanici ar descrie calitatea lor de membru al UE drept pozitivă; 41 de procente consideră că țara lor a avut de beneficiat de pe urma calității de membru al UE, însă 50 de procente sunt de altă părere. În Europa, aceste valori sunt: 54 de procente (beneficii) și 37 de procente (dezavantaje) (Eurobarometru 2013c: 2).

6.3. Franța

„Faire l’Europe sans défaire la France” („Faceți Europa fără a desface Franța”) – aceasta a fost una din temele electorale ale lui Lionel Jospin în alegerile prezidențiale din 2002. Pe de o parte, acestea sunt în mod clar declarații ale unui socialist francez. Pe de altă parte, ele pot servi, în general, drept exemplu al politicii europene franceze. În definitiv, Franța a încercat întotdeauna să aducă cu sine cât mai multă integrare europeană, în același timp, cedând din suveranitatea națională cât mai puțin posibil.

*Susținere
a Europei slabă*

*Scopuri: integrare
și independență*

O chestiune a ocupat un loc central chiar de la bun început. După experiența celor două invazii germane timp de doar câteva decenii, Franța era determinată să evite orice amenințare posibilă din partea Germaniei. Astfel, Franța a căutat să obțină angajamentul de integrare a Germaniei, care în același timp a constituit primul pas instituțional în direcția unificării europene.

Numele care se asociază cu principalele proiecte de integrare indică rolul semnificativ pe care l-a avut Franța încă din primele zile ale integrării europene –

Figuri decisive:

Schuman, Monnet

Robert Schuman (1886-1963), împreună cu Jean Monnet (vezi pag. 40), este unul dintre „părinții fondatori” ai unificării europene. Schuman a fost prim-ministru și ministru de externe al Franței, iar mai târziu, președinte al Parlamentului European. Prin „Planul Schuman”, el a jucat un rol crucial în crearea Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (CECO).

Robert Schuman și Jean Monnet, ca reprezentanți ai Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (CECO), sau René Pleven (vezi „Planul Pleven”, capitolul 4.5), o minte creativă din spatele comunității de apărare europene.

Cu toate acestea, politica europeană franceză și-a pierdut din elan când Charles de Gaulle a devenit președinte al Franței în 1958. Ideile sale referitoare la națiunea franceză, suveranitatea națională și aspirațiile franceze de a deveni o putere mondială au condus la respingerea de către Franța a câtorva proiecte de integrare europeană.

De exemplu, de Gaulle a respins cu „politica scaunului liber” (vezi capitolul 3.1) dezvoltarea supranațională a Comitetului Economic European (CEE). Mai târziu, președinția lui Valéry Giscard d'Estaing și François Mitterrand au adus un nou suflu politicii europene franceze. Giscard d'Estaing, de exemplu, a instituit Consiliul European în strânsă coordonare cu Germania, în special pe timpul lui Helmut Schmidt. Primele alegeri directe în Parlamentul European din 1979 se datorează tot cooperării strânse dintre Franța și Germania.

Primul președinte socialist al celei de-a cincea republici, François Mitterrand, a continuat cooperarea strânsă franco-germană începând cu 1981. În timpul președinției lui, datorită realizărilor sale remarcabile din domeniul politicii europene, s-a învrednicit de apelativul „père de l'Europe” (părintele Europei) (Axt 1999: 476).

Adoptarea Actului european unic în 1986, de exemplu, a fost influențată în mod decisiv de Mitterrand. Convingerea lui era că Europa trebuie să aibă nu doar impact economic, ci și social, pentru a putea face față cerințelor vremii: Europa

va fi socialistă sau nu va exista deloc: „L'Europe sera socialiste ou ne sera pas” (Mitterrand 1978).

Relațiile franco-germane au fost supuse primului său test serios după reunificarea Germaniei din 1989/90. Temerea cea mare a Franței legată de o Germanie mare și supraputernică a reapărut. Cu toate acestea, problemele au fost depășite de aprofundarea integrării, care a calmat temerile că Germania va merge independent. În următoarele două decenii, angajamentul clar pentru integrarea europeană – păstrându-și, totodată, identitatea națională – a fost un element durabil al politicii franceze.

Contextul general

Pledoaria Franței pentru integrarea europeană poate fi urmărită în raport cu interesele sale naționale clare. În afară de interesul ei de a trăi în pace cu marele său vecin de pe malul opus al Rinului, Franța a putut folosi integrarea europeană pentru a se autodepăși politic în lumea întreagă. După pierderea coloniilor sale imperiale și în timpul Războiului Rece dintre Statele Unite și URSS, a devenit clar că Franța va putea exercita influență asupra politicii internaționale doar împreună cu alte țări europene.

Interesele economice sunt și ele importante pentru poziția Franței în Europa. Agricultură franceză, bunăoară, beneficiază considerabil de pe urma politicii agricole europene, iar cota comerțului exterior al Franței pe piețele statelor UE depășește 60 de procente.

Felul în care sunt formulate interesele de politică europeană depinde foarte mult de președinte. Textul constituției și practicile constituționale conferă președintelui celei de-a V-ea Republici prerogative și putere decizională largi. Spre deosebire de Germania, starea de lucruri nu este limitată de participarea autonomă a structurilor regionale și federale.

Susținere largă pentru o perioadă îndelungată

În Franța, gradul de susținere a integrării europene a fost mult timp mai mare decât media europeană. Țara pare să fi reușit să combine identitatea națională și sentimentul național puternic cu susținerea pentru unificarea Europei. La începutul anilor '90 totuși, o deziluzie evidentă s-a strecurat și în Franța.

2005: eșecul referendumului privind constituția europeană

În 1992, proeuropenii au fost cât pe ce să piardă la referendumul privind Tratatul de la Maastricht, iar la referendumul din 2005, posibilitatea unei constituții europene a fost respinsă. Observatorii au explicat acest scepticism în creștere față

de forma existentă a integrării europene prin faptul că Europa era privită ca o globalizare accelerată și intensificată.

Percepția era că Europa sporește în mod unilateral liberalizarea și dereglementarea, fapt ce a condus la scepticism și respingere. Cu toate acestea, politicienii populiști de dreapta, precum președintele Frontului Național, Jean-Marie Le Pen, au pus la îndoială UE. Fiica sa, Marine Le Pen, în prezent președinta Frontului Național, a continuat acest antieuropeanism. În campania pentru alegerile europene din 2014, ea a pledat pentru ieșirea Franței din zona euro. Această poziție nu trebuie să fie neglijată: înainte de alegeri, uneori, partidul conducea în sondajele de opinii. Totuși, există încă o susținere fundamentală pentru Europa. O majoritate de 54 de procente dintre cetățenii francezi consideră calitatea de membru UE avantajoasă pentru Franța, iar 37 de procente afirmă contrariul (Eurobarometru 2013d: 2). Cu toate acestea, subiectul cel mai important în debaterile franceze ține de faptul cum poate fi dezvoltată Europa în continuare.

*Cu toate acestea,
majoritatea
pledează
pentru Europa*

6.4. Polonia

„A my wracam do europejskiej rodziny”. (Ne-am întors în familia europeană) (Kwaśniewski 2003). Acesta a fost comentariul președintelui polonez, Aleksander Kwaśniewski, referitor la succesul referendumului din Polonia privind UE din 2003.

Din nou în Europa

După revoluția pașnică din 1989, Polonia a profitat de noua sa libertate pentru a-și determina politica internă și externă. Revenirea țării în Europa, care a fost tratată ca o expresie a legăturilor solide ale Poloniei cu Occidentul, a avut o deosebită importanță în această privință. Atât chestiunile de politică internă, cât și cele de politică externă, fără a mai menționa considerațiile economice – în afară de autopercepția istorică a țării ca parte a Europei Centrale – au jucat un rol-cheie în luarea acestei decizii.

În procesul eforturilor sale de democratizare, integrarea politică în Uniunea Europeană a avut efecte de stabilizare. Mai mult decât atât, participarea la piața unică europeană a fost considerată ca fiind cea mai bună opțiune de ridicare a standardelor de viață la nivelul celor din Europa de Vest.

Calitatea Poloniei de membru NATO și UE a servit, de asemenea, intereselor politicii sale de securitate, mai ales că relațiile sale cu Belarus și Rusia erau tensionate.

Polonia este încă un membru tânăr al Uniunii Europene. A aderat la UE în 2004, împreună cu alte nouă state din Europa Centrală și de Sud-Est. Fiind „cel mai tânăr” dintre statele UE mari, pentru început a trebuit să-și definească rolul după integrare. Aceasta s-a manifestat, de exemplu, în dezbaterile privind Tratatul de la Lisabona, când Polonia a căutat să-și impună interesele prin cerințe provocatoare. Cu toate acestea, există o susținere largă pentru calitatea de membru al UE în rândul populației poloneze și pe scena politică.

Experiența Poloniei este grăitoare pentru succesul modelului de integrare europeană. În urma transformării sale dintr-o țară comunistă cu economie planificată într-o economie de piață, Polonia a atins un progres substanțial în recuperarea economică.

De exemplu, în timpul crizei financiare din 2009, Polonia a fost unica țară din UE care și-a menținut creșterea economică. Dezvoltarea pozitivă a Poloniei se datorează, nu în ultimul rând, valorilor democratice solide ale mișcării socialiste independente „Solidarność”, care a pavat calea spre destrămarea Blocului estic din anii '80.

Istoria Poloniei a avut o influență puternică asupra relațiilor cu UE. Această istorie a fost modelată în mod decisiv de poziționarea sa între marile puteri. După adoptarea primei constituții moderne a Europei în 1791, Polonia a fost, în cele din urmă, divizată între Prusia, Rusia țaristă și Austria.

După Primul Război Mondial, Polonia și-a recăpătat independența, deși temporar. Polonia și-a pierdut din nou independența când Germania nazistă și Uniunea Sovietică au invadat, în 1939, cea de-a doua Republică Poloneză. Conform pactului secret Hitler-Stalin, Polonia a fost din nou divizată: estul a fost alipit Uniunii Sovietice, iar vestul – Germaniei. Aliații cei mai apropiați ai Poloniei – Franța și Marea Britanie – au intervenit cu întârziere, ceea ce a făcut-o pe Polonia să se simtă lăsată de izbeliște.

După cel de al Doilea Război Mondial, frontierele Poloniei au fost mutate spre vest, Uniunea Sovietică păstrându-și teritoriul pe care-l ocupase la începutul războiului, care în următorii 40 de ani a rămas în sfera de influență sovietică.

Numai în 1989 Polonia și-a recăpătat suveranitatea națională. Alinierea sa ulterioară spre vest (aderarea la NATO și UE) s-a realizat în baza unui consens politic și social larg. Cu toate acestea, transferul drepturilor suverane către UE, deși în mod voluntar de această dată, a trezit sentimente contradictorii în Polonia. Nevoia firească de autodeterminare națională și identitate culturală era alături de dorința mare de a „reveni în Europa” și de a adera la UE.

În ceea ce privește susținerea de către Polonia a UE, Polonia demonstrează o continuitate transpartinică. O excepție în acest sens a fost guvernul prim-ministrului Jarosław Kaczyński (2005–2007), în timpul căruia conștiința de sine pronunțată de după realizarea succesului de „revenire în Europa” s-a făcut simțită în cadrul instituțiilor UE. Cerința de păstrare a procedurii de votare de la Nisa în Tratatul de la Lisabona a fost descrisă prin sloganul „rădăcina pătrată sau moartea”.

În cazul în care erau schimbate drepturile de vot, Polonia împreună cu Republica Cehă, Lituania și Marea Britanie și-au rezervat dreptul de a bloca negocierile. Președintele polonez, Lech Kaczyński (2005–2010) – care ulterior a decedat –, a amenințat celelalte state membre cu dreptul de veto, pentru a nu permite Germaniei să-și mărească puterea de vot.

Frații Kaczyński fac parte – sau au făcut parte – din Partidul Național-Conservator „Legea și Dreptatea”. Partidul încearcă în mod constant să-și facă capital politic pe seama istoriei poloneze, a pozițiilor eurosceptice și a tendințelor antigermane.

Totuși, politica europeană a guvernului polonez sub conducerea lui Kaczyński nu era susținută de majoritatea populației. Aceasta a fost una din cauzele din care Jarosław Kaczyński a suferit o înfrângere cumplită în alegerile din 2007 și a trebuit să cedeze postul de prim-ministru lui Donald Tusk, reprezentant al Partidului Liberal-Conservator „Platforma Cetățenilor”, care a fost primul premier polonez reales în 2011. Politica europeană a lui Donald Tusk este caracterizată în mare parte printr-o tonalitate cooperantă și proeuropeană. În 2010, i-a fost decernat Premiul Charlemagne pentru eforturile sale extraordinare din cadrul ratificării Tratatului de la Lisabona, ca unui „european angajat și convingător”.

În a doua jumătate a lui 2011, Polonia a preluat pentru prima dată președinția Consiliului European. Ea s-a axat pe trei lucruri: integrarea europeană ca sursă

*„Rădăcina pătrată
sau moartea”*

*Rezultatele
alegerilor
din 2007*

Contextul general

de creștere, politica de securitate și apărare și deschiderea UE spre extindere. Alegerea primelor două teme poate fi explicată prin istoria și dezvoltarea Poloniei.

Modul de abordare al Poloniei în ceea ce ține de solidaritatea europeană se manifestă în pledoaria sa pentru deschiderea instituțiilor europene spre extinderea UE și, în mod special, în angajamentul său față de „Parteneriatul Estic”, precum și în suportul său pentru democratizarea țărilor arabe. Polonia, care împreună cu Suedia au lansat inițiativa de instituire a „Parteneriatului Estic”, susține în mod activ apropierea dintre țările Europei de Est și Uniunea Europeană și, mai ales, democratizarea Belarusului și integrarea Ucrainei în structurile europene.

„Astăzi, mă tem mai mult de inacțiunea Germaniei decât de puterea ei” – cu aceste cuvinte, ministrul de externe, Radosław Sikorski, a amintit despre responsabilitatea specială a Germaniei în depășirea crizei pieței financiare. Deși Polonia nu este încă membră a zonei euro, ea privește depășirea crizei financiare și economice ca o responsabilitate specială, deoarece Polonia consideră colapsul zonei euro ca fiind cel mai mare risc pentru stabilitatea Europei și, astfel, pentru securitatea și creșterea sa economică.

*O biserică
catolică puternică*

Politica europeană a Poloniei, ca și cea a altor state membre, urmărește și interese politice și economice proprii. Cu toate acestea, tonalitatea și maniera dezbaterilor interne din Polonia reflectă trăsăturile specifice ale culturii politice poloneze, care este caracterizată și prin influența puternică a Bisericii Catolice.

Acest fapt explică, de exemplu, puterea partidelor conservatoare poloneze, precum și apelul public al episcopilor polonezi de a vota la referendum pentru aderarea la UE.

Din aceste motive, nu este surprinzător faptul că rolul Bisericii Catolice și probleme precum avortul și înșămânțarea artificială sunt teme constante în dezbateri și că politica este dominată de o cultură „beligerantă” a discuțiilor. Un alt exemplu ține de succesul celui care astăzi este al treilea cel mai puternic partid politic, „Mișcarea Ta”, sub conducerea lui Janusz Palikot, care a acumulat puncte datorită anticlericalismului său liberal și progresiv. Succesul obținut de partidele populiste de dreapta, eurosceptice și antigermene, în special după aderarea Poloniei la UE, se explică, de asemenea, prin teama multor polonezi precum că în cadrul UE vor fi patronați.

O altă trăsătură importantă a politici poloneze reprezintă legăturile externe strânse cu Statele Unite. Atunci când Polonia s-a aliniat Statelor Unite în problema războiului din Irak – spre deosebire de Germania și Franța, bunăoară –, acest fapt a reflectat poziția Poloniei în raport cu această țară ca fiind principalul garant al securității sale. Experiența istorică a Poloniei explică foarte bine această poziție.

Reprezentarea intereselor poloneze la nivel european, pe lângă aspectele politicilor economice și de securitate, depinde de constelația politică relevantă. Cea de-a Treia Republică Poloneză este caracterizată printr-o conducere duală: un președinte de stat ales prin vot direct de către popor și un prim-ministru ales de Sejm.

Acest lucru dă naștere, în principiu, la două constelații posibile care pot influența politica europeană a Poloniei. Dacă președintele și prim-ministrul provin din aceeași tabără politică, se poate aștepta la o direcție unică în cadrul politicii europene. Dar dacă ei vin din diferite tabere politice și reprezintă poziții diferite privind politica europeană, aceasta poate împiedica lucrurile, așa cum s-a întâmplat pentru prima dată în cazul Tratatului de la Lisabona. Deși parlamentul și prim-ministrul au acceptat Tratatul de la Lisabona, președintele a refuzat să-l semneze. El a fost gata să-l semneze doar peste câteva săptămâni, după succesul referendumului din Irlanda.

Abuzul chestiunilor politicii europene din motive populiste ale politicii interne nu reflectă nici linia de bază proeuropeană și nici atitudinea față de Europa a majorității cetățenilor polonezi. În anii '90, aderarea la UE se bucura de o susținere în sondajele de opinii de aproape 75 la sută.

Aceste cote înalte se datorează, în primul rând, faptului că Polonia a implementat reforme economice radicale imediat după colapsul comunismului, de aceea ele nu erau asociate cu aderarea la UE. Chiar și fermierii polonezi, a căror majoritate erau printre cei mai sceptici înainte de aderare, au devenit beneficiari și promotori ai UE. În ciuda crizei financiare și economice din Europa, creșterea economică continuă a Poloniei și susținerea măsurilor extensive de infrastructură din partea UE, fără a mai menționa libera circulație a persoanelor, au favorizat o atitudine pozitivă în rândul populației poloneze față de Uniunea Europeană, care este mai mare decât media europeană.

*În pofida
campaniilor
antieruopene,
UE se bucură
de o susținere largă*

Scăderea ușoară a gradului de susținere a UE din ultimii ani poate fi atribuită crizei economice și financiare, care a provocat temeri vizavi de viitorul Poloniei la fel ca și în alte state ale UE. Aceasta se manifestă mai ales prin gradul de susținere tot redusă a introducerii monedei euro. Cu toate acestea, este surprinzător faptul că un număr de polonezi care depășește media europeană pun o mai mare speranță în Uniunea Europeană în vederea soluționării crizei financiare și economice în mod eficient decât în propriul lor guvern. În sondajele din iulie 2013, 53 de procente din intervieuați încă mai priveau pozitiv calitatea de membru al UE și doar 10 procente aveau păreri negative, spre deosebire de media UE de 50 și, respectiv, 17 procente (Eurobarometru 2013e: 37).

6.5. Grecia

Kaki Bali

*Cel de-al zecelea
membru al CE*

Începând cu 2010, dezbaterile din Grecia pe marginea Europei au fost determinate în mod exclusiv de criză. Aceasta se referă atât la elite, cât și la publicul larg. Totuși, până în 2010, Grecia a fost una din cele mai proeuropene țări, în special începând cu 1981, când a devenit cel de-al zecelea membru al Comunității Europene.

Deși la sfârșitul anilor '70 doar partidul conservator „Nea Dimokratia” și euro-comuniștii se pronunțau în favoarea aderării Greciei la UE – socialiștii din PASOK fiind categoric împotriva – foarte curând nu mai erau partide care să se opună integrării europene. Când PASOK a venit la putere în 1981, el a abandonat retorica sa antieuropeană, devenind tot mai proeuropean. Numai comuniștii „ortodocși” ai KKE erau o excepție în acest sens, pe când întreg spectrul celorlalte partide era proeuropean. KKE a continuat să militeze împotriva CE, deși nu în mod vehement.

*Europa: promițătoare
de democrație
și stabilitate*

Majoritatea populației asocia afilierea la Europa democratică cu un sentiment de securitate și cu încrederea că și Grecia va rămâne democratică și stabilă din punct de vedere politic.

Deși junta militară, care a durat șapte ani, luase sfârșit în 1974, aceasta încă nu fusese uitată. Aderarea la UE mai era asociată și cu sprijinul pentru agricultură. Într-o țară cu mai bine de 20 la sută de angajați în acest sector, aceasta promitea o prosperitate în viitor.

Atitudinea proeuropeană a rămas mai mult sau mai puțin constantă pe o perioadă de aproximativ 30 de ani. Grecia a reușit să adere la zona euro în 2002, fapt considerat o mare realizare. Nici chiar creșterea enormă ulterioară a prețurilor la articolele principale nu a diminuat euforia.

Spre deosebire de alte state, pașii întreprinși în diferite politici de integrare aproape că nu erau discutați. Parlamentul i-a aprobat, iar guvernul făcea ceea ce făceau practic și alte state din UE: ei prezentau lucrurile pozitive drept realizări proprii, iar pe cele negative – ca „dictat al Bruxelles-ului”, cu care nu puteau face nimic.

Cu toate acestea, până recent, populația a investit o încredere considerabilă în „Bruxelles”, calitatea de membru al UE fiind asociată cu o prosperitate în creștere. Totuși, în 2010 Grecia a fost lovită de criză, urmată de negocieri cu UE pe marginea pachetelor de salvare. Primele negocieri au fost purtate de Giorgos Papandreou (PASOK). Acesta din urmă a fost învinuit de trădare de către liderul opoziției de atunci, Antonis Samaras, din cauza politicii de austeritate. Samaras a prezentat un plan alternativ care prevedea o aplicare etapizată de reduceri.

Guvernul Papandreou s-a clătinat, până când într-un final a eșuat. S-a întâmplat când prim-ministrul ridicse așteptările de organizare a unui referendum cu privire la planul de salvare, iar mai apoi a renunțat la el. Planul fusese deja criticat, printre altele, de către cancelarul german, Angela Merkel, și de către președintele francez de atunci, Nicolas Sarkozy.

O coaliție formată din PASOK, Nea Dimokratia și partidul populist de dreapta, LAOS, a format temporar un guvern. Samaras s-a distanțat de planurile sale alternative: politica de austeritate a devenit și mai dură, iar șomajul a crescut vertiginos.

Așa-numita „troika” – formată din Comisia Europeană, ECB și FMI –, care a supra-vegheat termenele și condițiile creditorilor, era percepută de către public ca o „putere ocupantă”.

După alegerile din vara lui 2012, s-a format un nou guvern, reprezentat de Nea Dimokratia, PASOK și stânga moderată (DIMAR). Cel din urmă partid a părăsit guvernul în semn de protest împotriva închiderii neașteptate a serviciului public de radiodifuziune și televiziune.

*2002: Aderarea
la zona euro*

*2010: Criza și
pachetele de salvare*

Referendum?

*Percepția publică
a „troicii”*

Rata șomajului: 28%

Criza a continuat să se aprofundeze, șomajul atingând 28%, iar societatea devenind tot mai săracă. Se pare că nu se vede lumină la capătul tunelului.

Cine este de vină?

Majoritatea grecilor sunt de părerea că există doi vinovați care se fac responsabili de această situație. Pe de o parte, este vorba de sistemul politic al țării, în special, de cele două partide de guvernământ „etern” – PASOK și Nea Dimokratia.

Totuși, o mare parte din responsabilitate este atribuită Angelei Merkel, care, după părerea multor greci, ar fi dictat politica de austeritate catastrofală. În mod neoficial, această părere este împărtășită și de mulți politicieni din partidele de la guvernare. Ei puneau mari speranțe într-o politică germană nouă după alegerile generale din 2013, mai ales dacă SPD ar fi avut o prestație bună.

Noi majorități

Majoritățile politice din Grecia s-au schimbat considerabil după criză și pachetele de austeritate. Sondajele de opinii privind alegerile europene din 2014 (conform situației din ianuarie 2014), sunt un indicator al acestui fapt. Potrivit acestora, PASOK avea toate șansele să se ruineze. Nea Dimokratia se temea că ar putea să nu mai fie partidul cel mai puternic. Partidul radical de stânga din opoziție, SYRIZA, avea șanse bune de a câștiga alegerile. Ei pledează pentru renegocierea pachetelor de salvare și pentru o Europă solidaristă fără austeritate. Partidul populist de dreapta, ANEL („Grecii Independenți”), avea 5 procente în sondaje, iar partidul extremist de dreapta, „Golden Dawn”, – aproape 10 procente. La timpul scrierii acestui manual (ianuarie 2014), aproape jumătate din conducerea Golden Dawn erau reținuți până la judecată, fiind acuzați de apartenență la grupări de crimă organizată. Faptul că, în pofida acestei situații, ei continuau să se bucure de o susținere de 10 procente în sondaje denotă cât de mult a avut de suferit cultura politică a Greciei de pe urma crizei, a pachetelor de austeritate și negocierilor.

Majoritate strânsă pro UE

În ciuda tuturor, deși cifrele au scăzut considerabil în ultimii ani la 34 de procente, mai mulți greci consideră că calitatea de membru al UE este un lucru bun, față de cei care consideră contrariul (30 de procente). Mai mult decât atât, o majoritate covârșitoare de 73 de procente sunt de acord cu afirmația că ceea ce leagă europenii împreună este mai important decât ceea ce-i desparte (Eurobarometru 2013f: 2).

7. REFLECȚII ÎN PERSPECTIVĂ

Aici vom încerca să încheiem discuțiile despre Europa. După lectura acestei cărți, ați putea să vă opuneți acestei propuneri – și pe bună dreptate.

Este inutil de a spune că discuțiile despre Europa nu se pot termina niciodată în sensul de a găsi un răspuns concludent. Integrarea europeană este un proces deschis. Apar încontinuu noi provocări și oportunități, la care trebuie găsite răspunsuri.

În special din punct de vedere social-democratic, este vorba despre gradul de realizare a valorilor de bază și drepturilor fundamentale și de stabilire a libertăților egale în Europa și peste hotarele ei.

Faptul că merită a reflecta și a discuta despre Europa, iar partidele politice trebuie să îmbrățișeze cauza europeană în ciuda tuturor problemelor, este făcut clar printr-o viziune din exterior.

Steven Hill, un autor american, a publicat în 2010 o carte intitulată „Promisiunea Europei: de ce calea europeană este cea mai mare speranță într-o epocă nesigură”. El descrie cum în Europa „Fiecare pe care-l văd, toți cei care trec pe alături, indiferent de vârstă, sex, religie sau venit, au dreptul de a merge la doctor ori când sunt bolnavi. Și toți cei pe care-i văd au o pensie decentă, care îi așteaptă, iar părinții pot duce copiii lor la grădinițe sau pot sta acasă pentru a îngriji de ei sau de apropiații lor bolnavi, și avea concedii plătite parentale sau de boală, păstrându-li-se locul de muncă, dacă ei doresc așa, și educație universitară accesibilă... În cele din urmă, europenii deștepți au creat ceva la care noi în Statele Unite încă nu ne-am gândit.” (Hill 2010: 269-270)

Chestiunile de genul în ce măsură a fost realizată o Europă socială și ce se poate realiza, ce rămâne a fi făcut, trebuie să fie renegociate în mod constant pe arena politică. Dezbaterile pe marginea Europei sunt încă în fașă – din nou. Pace, democrație, echitate socială și durabilitate: noi sperăm că acest manual oferă repere și cunoștințe utile despre Europa.

Aceasta ne duce înapoi la începutul manualului și la imaginea prezentată acolo. Ți mai amintești care era poziția ta atunci când ai început lectura acestei cărți? Care este părerea ta acum? S-a schimbat?

Te poți gândi la o modalitate mai bună de a începe o discuție cu tânărul din imagine? Ai vreo idee cum îl poți face să creadă în Europa?

Un lucru este cert: la fel de important ca discuția despre cea mai bună modalitate este faptul că o Europă socială are nevoie de oameni angajați pentru o Europă socială.

Vă invităm să participați la discuții pe marginea democrației sociale. Academia pentru Democrația Socială a Friedrich-Ebert-Stiftung oferă o platformă în acest scop. Opt module de seminar abordează valorile fundamentale ale democrației sociale și punerea lor în practică:

Fundamentele democrației sociale

Economie și democrație socială

Stat social și democrație socială

Globalizare și democrație socială

Europa și democrația socială

Integrare, imigrare și democrație socială

Stat, societate civilă și democrație socială

Pace și democrație socială

www.fes-soziale-demokratie.de

Zece concepții greșite cu privire la UE

Christian F. Trippe³¹

1. Bruxelles-ul este un Moloh, prea mare și prea scump. În ultimul an, UE a cheltuit circa 141 de miliarde de euro, ceea ce constituie 282 euro pentru fiecare cetățean al UE. Majoritatea cluburilor sunt mai scumpe.

2. UE are prea mulți oficiali. Comisia, Consiliul de Miniștri și Parlamentul European împreună au circa 32 500 de angajați. Doar consiliul municipal din München angajează 33 000 de persoane.

3. UE nu face nimic. Această acuzație poate fi adusă doar de cineva care și-a pierdut simțul măsurii. Călătorii fără posturi vamale și pașapoarte. Piață unică. Euro. Libertate pentru toți cei care vor să facă ceva, care nu vor să facă nimic, care vor să studieze sau să ofere ceva. Și acesta este doar începutul listei ei de realizări.

4. Europa își ignoră cetățenii. Nu este oare cumva contrariul? Câteodată, obiecțiile trebuie să aibă și contraobiecții, iar „Bruxelles-ul” nu este responsabil de rata de participare de doar 43 de procente la cele mai recente alegeri în Parlamentul European.

5. UE reglementează doar ceea ce nu contează pentru nimeni. Referitor la interdicția becurilor incandescente și a castraveților încovoiați: pentru prima pledează aproape toți ecologiștii, iar a doua a fost o condiție dură înaintată de crescătorii de legume.

6. UE nu are față și voce. Mai curând există prea multe fețe și voci: un președinte permanent al consiliului, o președinție a consiliului prin rotație, un președinte al Comisiei și, de asemenea, un Înalt Reprezentant în domeniul politici externe și de securitate. Însă o astfel de entitate complexă și diversă din punct de vedere cultural cum este UE are nevoie de o reprezentare proporțională în ceea ce privește funcțiile de vârf.

7. În situații critice, UE nu poate mări pasul. Aceasta a fost senzația atunci când într-o serie de țări arabe poporul a început revolte. Cu toate acestea, UE avea planuri concrete, însă statele membre, urmărind interesele lor proprii, nu au permis – a căta oara – ca UE să joace vreun rol.

8. Întreaga construcție nu este democratică. Așteptați o clipă: Parlamentul este ales prin vot direct și reprezentanții guvernelor alese liber – care desemnează comisarii UE – fac parte din Consiliul de Miniștri și participă la summituri. Astfel, chiar și Comisia – această autoritate puternică – are o legitimitate derivată.

9. UE este greoaie. Este greșit: UE funcționează în mod scrupulos. Ea urmărește cu încăpățănare consensul, care este greu de găsit. În cele din urmă, care este sensul de a grăbi luarea a astfel de decizii radicale, precum reducerea emisiilor de CO₂ ale autoturismelor, separarea generării de energie electrică și a rețelilor de aprovizionare sau protecția de date în Europa?

10. Uniune de state sau stat federal – UE nu știe cu adevărat ce este sau care este scopul său. Dar nici nu are nevoie de unul, deoarece UE rămâne deschisă pentru dezvoltare continuă. Ea a calmat deja spiritele trecutului autodestructiv al Europei. Acestea sunt destul de multe până acum.

31 Publicat pentru prima dată la Cicero 4/2011. Suntem recunoscători pentru permisiunea de a le reproduce aici.

BIBLIOGRAFIE

Claudia Anschütz (2004), Der EU-Beitritt Polens – ein Eliteprojekt?, in: Forschungsstelle Osteuropa der Universität Bremen (ed.), Neues Europa? Osteuropa 15 Jahre danach, Arbeitspapiere und Materialien No. 60/2004, Bremen.

Patrick Artus (2010), Die deutsche Wirtschaftspolitik: ein Problem für Europa?, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), WISO direkt, Bonn.

Heinz-Jürgen Axt (1999), Frankreich in der Europäischen Union, in: Marieluise Christadler and Henrik Uterwedde (eds), Länderbericht Frankreich. Geschichte. Politik. Wirtschaft. Gesellschaft, Bonn, pp. 465–483.

Konstantin Bärwaldt, Berthold Leimbach, Friedemann Müller (2009), Global Emissions Trading. A Solution to the Climate Challenge?, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), Internationale Politikanalyse, Berlin.

Alexandra Baum-Ceisig and Anne Faber (ed.) (2005), Soziales Europa? Perspektiven des Wohlfahrtsstaates im Kontext von Europäisierung und Globalisierung, Wiesbaden.

Amsterdam Treaty (1997), Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts, published by the Official Journal of the European Community No. C 191, 10 November 1997, Brussels.

Sonja Blum et al. (2010), Politisch limitierter Pluralismus: die Wohlfahrtssysteme der 27 Mitgliedsländer der Europäischen Union, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), Internationale Politikanalyse, Berlin.

Klaus-Dieter Borchardt (2002), Die rechtlichen Grundlagen der Europäischen Union, Heidelberg.

Erich Brost (1951), Das Gespräch, in: Westdeutsche Allgemeine Zeitung, 19 December 1951.

Gerhard Brunn (2008), Kleine Geschichte der Europäischen Union. Von der Europaidee bis zur Gegenwart, Münster.

Frank Bsirske (2006), Speech on the dock workers' strike 11 January 2006 in Hamburg, Port Package II, online at: http://verkehr.verdi.de/haefen/port_package, accessed on 25 November 2010.

Bündnis 90/Die Grünen (2009), Für ein besseres Europa. European election programme, Bündnis 90/Die Grünen, adopted at the national party conference 23–25 January 2009.

Bündnis 90/Die Grünen (2002), Die Zukunft ist Grün, party programme of BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN, adopted at the national party conference 15–17 March 2002 in Berlin.

Bundeszentrale für politische Bildung (ed.) (2012), Europäische Union, Informationen zur politischen Bildung, Heft 279, Bonn.

Klaus Busch et al. (2012), Euro Crisis, Austerity Policy and the European Social Model: How Crisis Policies in Southern Europe Threaten the EU's Social Dimension, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), Internationale Politikanalyse, Berlin.

Klaus Busch (2012), Is the Euro Failing? Structural Problems and Policy Failures Bringing Europe to the Brink, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), Internationale Politikanalyse, Berlin.

Klaus Busch (2005), Perspektiven des Europäischen Sozialmodells, Expertise im Auftrag der Hans-Böckler-Stiftung, Arbeitspapier No. 92, Düsseldorf.

CDU (2009), Starkes Europa – Sichere Zukunft, Programme of the Christian Democratic Union of Germany for the European election 2009, adopted on 16 March 2009.

CDU (2007), Freiheit und Sicherheit. Grundsätze für Deutschland, party programme of the CDU, adopted at the 21st national party conference on 3–4 December 2007 in Hannover.

Michael Dauderstädt (2010), Staatsschulden und Schuldenstaat – Europa braucht ein neues Wachstumsmodell, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), WISO direkt, Bonn.

Roland Deinzer (2004), Konvergenz- und Stabilitätswirkungen einer europäischen Arbeitslosenversicherung, Berlin.

Udo Diedrichs und Wolfgang Wessels (2005), Die Europäische Union in der Verfassungsfalle? Analysen, Entwicklungen und Optionen, in: IEP (ed.), Integration, 4/05, Berlin, pp. 287–306.

Die Linke (2011), Programm der Partei DIE LINKE, adopted at the party conference of DIE LINKE 21–23 October 2011, Erfurt.

Die Linke (2009), Solidarität, Demokratie, Frieden – Gemeinsam für den Wechsel in Europa!, European election programme 2009 of DIE LINKE, adopted on 28 February 2009.

Dieter Dowe and Kurt Klotzbach (ed.) (2004), Programmatische Dokumente der deutschen Sozialdemokratie. Mit den aktuellen Programmentwürfen im Anhang, 4., revised and updated edition, Verlag J. H. W. Dietz Nachf., Bonn.

Sebastian Dullien (2010), Ungleichgewichte im Euro-Raum, akuter Handlungsbedarf auch für Deutschland, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), WISO Diskurs, Bonn.

Sebastian Dullien (2008), Eine Arbeitslosenversicherung für die Eurozone: Ein Vorschlag zur Stabilisierung divergierender Wirtschaftsentwicklungen in der Europäischen Währungsunion, SWP-Studie 2008/S01, Berlin.

ETUC (2010), European Trade Union Confederation, Our Aims, <http://www.etuc.org/r/2>, accessed on 25 November 2010.

ETUC (2008), Position of the European Trade Union Confederation (ETUC) on the judgments of the ECJ in the cases Viking and Laval – resolution adopted by the ETUC executive committee on 4 March 2008 in Brussels.

Felix Ekardt (2010), Soziale Gerechtigkeit in der Klimapolitik, Staat und Zivilgesellschaft 249, Hans-Böckler-Stiftung (ed.), Düsseldorf, http://www.boeckler.de/pdf/p_edition_hbs_249.pdf, accessed on 25 November 2010.

Serge Embacher (2009), Demokratie! Nein danke? Demokratieverdross in Deutschland, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), Verlag J. H. W. Dietz Nachf., Bonn.

Erhard Eppler (2010), Epochenwende. Über die Notwendigkeit des Aufbaus einer sozialen Demokratie in Europa, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), Internationale Politikanalyse, Berlin.

Katharina Erdmenger et al. (2009), Die soziale Dimension der EU – Binnenmarkt und faire Arbeitsbedingungen – ein Gegensatz?, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), Internationale Politikanalyse, Berlin.

Eurobarometer (2013a), Standard Eurobarometer 80, Table of Results, Brussels.

Eurobarometer (2013b), EP Eurobarometer 79,5, DE, Brussels.

Eurobarometer (2013c), EP Eurobarometer 79,5, GB, Brussels.

Eurobarometer (2013d), EP Eurobarometer 79,5, FR, Brussels.

Eurobarometer (2013e), EP Eurobarometer 79,5, PL, Brussels.

Eurobarometer (2013f), EP Eurobarometer 79,5, EL, Brussels.

Eurobarometer (2012), Standard Eurobarometer 72. Die öffentliche Meinung in der Europäischen Union, Table of Results, European Commission (ed.), Brussels.

Eurobarometer (2010), Eurobarometer Spezial 312. Bericht Armut und soziale Ausgrenzung, European Commission (ed.), Brussels.

Eurobarometer (2008), Standard Eurobarometer 69, 4. The European Union and its Citizens, European Commission (ed.), Brussels.

European Commission (2010), EUROPA 2020: Eine Strategie für intelligentes, nachhaltiges und integratives Wachstum, KOM (2010) 2020, Brussels.

European Commission (2009), Das BIP und mehr: Die Messung des Fortschritts in einer Welt im Wandel, KOM (2009) 433, Brussels.

European Council (2009), Bericht des Vorsitzes des Europäischen Rats zur Überprüfung der EU-Strategie zur nachhaltigen Entwicklung, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/de/09/st16/st16818.de09.pdf>, accessed on 25 November 2010.

European Union (2000), Charter of Fundamental Rights of the European Union, published by the Official Journal of the European Community (2000/C 364/01), Brussels.

EU Treaty (2010), Consolidated versions of the Treaty on the European Union and of the Treaty on the Functioning of the European Union, published by the Official Journal of the European Community (2010/C 83/01), Brussels.

EEC Treaty (1957), Treaty on the Founding of the European Economic Community, online at: <http://eur-lex.europa.eu/de/treaties/dat/11957E/tif/11957E.html>, accessed on 25 November 2010.

FDP (2009), Ein Europa der Freiheit für die Welt des 21. Jahrhunderts, election programme of the Free Democratic Party, adopted on 17 January 2009.

FDP (2012), Verantwortung für die Freiheit. Karlsruhe Freedom Theses of the FDP for an open civil society. Resolutions of the 63th Party Conference of the FDP on 22 April 2012, Karlsruhe.

FINE (2013), Forschungsinitiative NRW: Perspektiven für eine Politische Union, Düsseldorf.

Joschka Fischer (2000), Vom Staatenverbund zur Föderation – Gedanken über die Finalität der europäischen Integration. Speech held on 12 May 2000 at the Humboldt-University Berlin (<http://whi-berlin.de/documents/fischer.pdf>).

Severin Fischer et al. (2010), EU 2020 – Impulse für die Post-Lissabonstrategie: Progressive Politikvorschläge zur wirtschaftlichen, sozialen und ökologischen Erneuerung Europas, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), Internationale Politikanalyse, Berlin.

Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.) (2013), Future Scenarios for the Eurozone: 15 Perspectives on the Euro Crisis, Internationale Politikanalyse, Berlin

Lectură

complementară:

Arhiva privind democrația socială a Friedrich-Ebert-Stiftung pune la dispoziție o listă adnotată cu lectură complementară:

► www.fes-soziale-demokratie.de/materialien

Studii și analize actualizate pe tema Europei sunt oferite de către publicațiile departamentului FES de analiză politică internațională

► www.fes.de/ipa and the *Economic and Social Policy*

(WISO) unit:

► www.fes.de/wiso

Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.) (2010a), *The Future of European Economic and Monetary Union*, Internationale Politikanalyse, Berlin.

Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.) (2010b), *Study Group Europe: Paving the Way for a Sustainable European Prosperity Strategy*, Internationale Politikanalyse, Berlin.

Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.) (2009), *Der EuGH und das soziale Europa. Für eine Aufwertung sozialer Grundrechte im EU-Rechtssystem*, Internationale Politikanalyse, Berlin.

Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.) (2008), *Europa global handlungsfähig machen – Zehn Thesen zur Gemeinsamen Außen- und Sicherheitspolitik Europas*, Berlin.

Stefan Fröhlich (2007), *Die Europäische Union als globaler Akteur – Eine Einführung*, Wiesbaden.

Stefan Fröhlich (2002), *Abschied vom alten System – die Erweiterung erfordert drastischere Reformen der EU-Institutionen*, in: *Zeitschrift für Politikwissenschaft*, 12. Jahrgang (2002), Heft 3, Munich, pp. 1099–1121.

Rusanna Gaber (2007), *Politische Gemeinschaft in Deutschland und Polen. Zum Einfluss der Geschichte auf die politische Kultur*, Wiesbaden.

Sigmar Gabriel (2010), Interview, in: *Die Zeit*, No. 22/2010, online at: <http://pdf.zeit.de/2010/22/Sigmar-Gabriel-Interview.pdf>, accessed on 25 November 2010.

Cerstin Gammelin and Raimund Löw (2014), *Europas Strippenzieher. Wer in Brussels wirklich regiert*, Berlin.

Steffen Ganghof and Philipp Genschel (2008), *Deregulierte Steuerpolitik: Körperschaftsteuerwettbewerb und Einkommensbesteuerung in Europa*, in: Martin Höpner and Armin Schäfer (eds), *Die politische Ökonomie der europäischen Integration*, Frankfurt am Main/New York, pp. 311–333.

Andrea Gawrich et al. (1999), *Regierungssysteme Zentral- und Osteuropas*, Opladen.

Philipp Genschel, Thomas Rixen, Susanne Uhl (2008), *Die Ursachen des europäischen Steuerwettbewerbs*, in: Ingeborg Tömmel (ed.), *Die Europäische Union: Governance und Policy-Making*, PVS Sonderheft 40/2007, Wiesbaden, pp. 297–320.

Marco Giesselmann et al. (2013), *Alternative Wohlstandsmessung*, DIW Wochenbericht 9/2013, Berlin.

Norbert Gresch (1971), *Zwischen Internationalismus und nationaler Machtbehauptung – die europäische Zusammenarbeit der sozialdemokratischen Parteien*, in: *Europäische Schriften des Instituts für Europäische Politik, Zusammenarbeit der Parteien in Westeuropa. Auf dem Weg zu einer neuen politischen Infrastruktur?*, Bonn, pp. 149–249.

Martin Große Hüttmann and Hans-Georg Wehling (2013), *Das Europalexikon: Begriffe. Namen. Institutionen*, Verlag J. H. W. Dietz Nachf., Bonn.

Charter of Fundamental Rights of the EU (2000), published by the Official Journal of the European Community (2000/C 364/01), Brussels.

Jürgen Habermas (2013), *Demokratie oder Kapitalismus? Vom Elend der nationalstaatlichen Fragmentierung in einer kapitalistisch integrierten Weltgesellschaft*, in: *Blätter für deutsche und internationale Politik*, No. 5/2013, Berlin, pp. 59–70.

Jürgen Habermas (1991), *Staatsbürgerschaft und nationale Identität – Überlegungen zur europäischen Zukunft*, St. Gallen.

Björn Hacker and Gero Maaß (2010), *A Fundamental Programme for the PES. A German Perspective on What Is Still under Construction, Common Ground and Key Objectives*, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), Internationale Politikanalyse, Berlin.

Björn Hacker (2013), *Sollbruchstelle Krisenkurs: Auswirkungen der neuen Wirtschaftsgovernance auf das Europäische Sozialmodell*, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), Internationale Politikanalyse, Berlin.

Björn Hacker (2011), *Contours of a Political Union: Recalibrating European Economic and Monetary Union through More Integration*, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), Internationale Politikanalyse, Berlin.

Björn Hacker (2009), *Ein sozialer Stabilitätspakt für Europa*, Diskussionspapier, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), Internationale Politikanalyse, Berlin.

Hamburger Programme (2007), *Basic programme of the SPD*, adopted at the Hamburg party conference of the SPD on 28 October 2007.

Volker Hauff (ed.) (1987), *Unsere gemeinsame Zukunft: der Brundtland-Bericht der Weltkommission für Umwelt und Entwicklung*, Greven.

Wolfgang Heidelmeyer (ed.) (1997), *Die Menschenrechte. Erklärungen, Verfassungsartikel, internationale Abkommen*, 4., revised and expanded edition, Paderborn et al. Arne Heise and Özlem Görmez-Heise (2010), *Auf dem Weg zu einer europäischen Wirtschaftsregierung*, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), Internationale Politikanalyse, Berlin.

Arne Heise and Özlem Görmez-Heise (2010), *Auf dem Weg zu einer europäischen Wirtschaftsregierung*, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), Internationale Politikanalyse, Berlin.

Ernst Hillebrand and Anna Maria Kellner (ed.) (2014), *Für ein anderes Europa. Beiträge zu einer notwendigen Debatte*, Verlag J. H. W. Dietz Nachf., Bonn.

Steven Hill (2010), *Europe's Promise: Why the European Way is the Best Hope in an Insecure Age*, Berkeley/Los Angeles.

Simon Hix (2002), Parliamentary Behavior with Two Principals: Preferences, Parties, and Voting in the European Parliament, in: American Journal of Political Science 46 (3), pp. 688–698.

Ottfried Höffe (2001), Gerechtigkeit. Eine philosophische Einführung, Munich.

Martin Höpner (2008), Das soziale Europa findet nicht statt – Anmerkungen zu den Fällen Viking und Laval, in: Mitbestimmung 5/2008, pp. 46–49.

Katharina Holzinger et al. (2005), Die Europäische Union: Theorien und Analysekonzepte, Paderborn.

Stefan Immerfall (2006), Europa – politisches Einigungswerk und gesellschaftliche Entwicklung. Eine Einführung, Wiesbaden.

Kurt Imhof (2002), Öffentlichkeit und Identität, in: Hartmut Kaelble et al. (ed.), Transnationale Öffentlichkeiten und Identitäten im 20. Jahrhundert, Frankfurt am Main, pp. 37–55.

Markus Jachtenfuchs and Beate Kohler-Koch (1996), Regieren im dynamischen Mehrebenensystem, in: Markus Jachtenfuchs and Beate Kohler-Koch (eds), Europäische Integration, Opladen, pp. 15–44.

Mathias Jopp (2006), Europäische Sicherheits- und Verteidigungspolitik, in: Werner Weidenfeld and Wolfgang Wessels (eds), Europa von A bis Z, Berlin, pp. 176 ff.

Mathias Jopp and Sammi Sandawi (2009), Europäische Sicherheits- und Verteidigungspolitik, in: Werner Weidenfeld and Wolfgang Wessels (eds), Jahrbuch der Europäischen Integration 2009, Baden-Baden, pp. 241–248.

Lionel Jospin (2001), Zukunft des erweiterten Europas. Speech held on 20 May 2001 in Paris (<http://www.europa-reden.de/>).

Cathleen Kantner (2004), Kein modernes Babel. Kommunikative Voraussetzungen europäischer Öffentlichkeit, Wiesbaden.

Christos Katsioulis et al. (2010), European Union Security and Defence White Paper. A Proposal, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), Internationale Politikanalyse, Berlin.

Christos Katsioulis et al. (2009), Eine Zukunftsgenda für die Europäische Sicherheits- und Verteidigungspolitik (ESVP), Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), Internationale Politikanalyse, Berlin.

Christos Katsioulis (2008), Europäische Außenpolitik auf dem Prüfstand – Auf halber Strecke zum globalen Akteur?, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), Internationale Politikanalyse, Berlin.

Nicole Katsioulis and Christos Katsioulis (2013), Neue Koalition – alte Probleme. Griechenland nach der Regierungsbildung, FES (ed.), Berlin.

Volker Kauder (2011), Report of the chairman of the CDU/CSU Bundestag group, 24th party conference of the CDU, 13–15 November 2011, Leipzig.

Ronja Kempin et al. (2011), Strategische Ambivalenz überwinden: Szenarien für die Weiterentwicklung der Gemeinsamen Sicherheits- und Verteidigungspolitik, in: Annegret Bendiek et al. (eds), Entwicklungsperspektiven der EU, SWP-Studie 2011/S 18, July 2011, pp. 70–80.

Ansgar Klein et al. (ed.) (2003), Bürgerschaft, Öffentlichkeit und Demokratie in Europa, Opladen.

Wilhelm Knelangen (2005), 'Sozialstaatswerdung' Europas? Integrationstheoretische Überlegungen zur Entwicklung der EU-Sozialpolitik, in: Alexandra Baum-Ceisig and Anne Faber (eds), Soziales Europa? Perspektiven des Wohlfahrtsstaates im Kontext von Europäisierung und Globalisierung, Wiesbaden, pp. 20–45.

Beate Kohler-Koch et al. (2004), Europäische Integration – Europäisches Regieren, Wiesbaden.

Hagen Krämer (2009), Wen beglückt das BIP?, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), WISO direkt, Bonn.

Christian Krell (2009), Sozialdemokratie und Europa. Die Europapolitik von SPD, Labour Party und Parti Socialiste, Wiesbaden.

Christian Krell (2008), Grundsatzprogramme und Wahlkämpfe – Gibt es einen Zusammenhang?, in: Neue Gesellschaft/Frankfurter Hefte 12/2008, pp. 57–59.

Aleksander Kwaśniewski (2003), Speech at the Robert-Schuman-Stiftung after the referendum on 8 June 2003, <http://www.kwasniewskialeksander.pl/int.php?id=1589&mode=view>, accessed on 25 November 2010.

Wolfgang R. Langenbucher and Michael Latzer (ed.) (2006), Europäische Öffentlichkeit und medialer Wandel – Eine transdisziplinäre Perspektive, Wiesbaden.

Reader: History of Social Democracy, Michael Reschke, Christian Krell, Jochen Dahm et al. (2013), Social Democracy Readers, Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn.

Reader 1: Foundations of Social Democracy, Tobias Gombert et al. (2009), Social Democracy Readers, volume 1, Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn.

Reader 2: Economics and Social Democracy, Simon Vaut et al. (2009), Social Democracy Readers, volume 2, Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn.

Reader 3: Welfare State and Social Democracy, Alexander Petring et al. (2012), Social Democracy Readers, volume 3, Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn.

Lectură

complementară:

Mai multe informații, texte și materiale privind instituțiile europene și dezvoltarea intergrării europene sunt oferite de către modulul „Identitatea europeană” a academiei online a Friedrich-Ebert-Stiftung

► www.fes-online-akademie.de

Nume importante, termeni și instituții sunt oferite de către „Europalexikon” de Martin Große Hüttmann și Hans-Georg Wehling, publicat de Dietz-Verlag Bonn (vezi p. 42). Social Policy

Lectură complementară:

*Informație curentă
oferită de oficiul
european al
Friedrich-Ebert-
Stiftung de la
Bruxelles poate fi
găsită la:*

► www.feseurope.eu

Reader 5: Integration, Zuwanderung und Soziale Demokratie, Christian Henkes et al. (2011), Social Democracy Readers, volume 5, Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn.

Reader 6: Staat, Bürgergesellschaft und Soziale Demokratie, Tobias Gombert et al. (2012), Social Democracy Readers, volume 6, Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn.

Hanna Lierse (2010), European economic governance – the OMC as a road to integration?, in: International Journal of Public Policy 6 (1/2) pp. 35–49.

Claudia Major (2012), Viele europäische Soldaten, aber keine europäische Armee, Genshagen Papers No. 10, Genshagen.

Philip Manow et al. (2004), European Social Policy and Europe's Party-Political Center of Gravity, MPIfG Discussion Paper 04/6, Köln.

Max-Planck-Institut für Gesellschaftsforschung (ed.) (2009), Eine europäische Sozialpolitik – wünschenswert, aber unmöglich? – Jo Leinen und Fritz W. Scharpf im Streitgespräch, in: Gesellschaftsforschung 2/2009, pp. 6–9.

Volker Meinhardt and Bernhard Seidel (1998), Beschäftigungs- und Sozialpolitik, in: Werner Weidenfeld und Wolfgang Wessels (eds), Jahrbuch der Europäischen Integration 1997–98, Bonn, pp. 129–134.

Christoph O. Meyer (2002), Europäische Öffentlichkeit als Kontrollsphäre: Die Europäische Kommission, die Medien und politische Verantwortung, Berlin.

Thomas Meyer (2013), Die Habermas-Streeck-Kontroverse. Zwischenruf, in: Neue Gesellschaft/Frankfurter Hefte, 7–8/2013, Berlin, pp. 17–20.

Thomas Meyer (2006), Praxis der Sozialen Demokratie, 1st edition, Wiesbaden.

Thomas Meyer (2005), Theorie der Sozialen Demokratie, 1st edition, Wiesbaden.

Thomas Meyer (2004), Die Identität Europas, Frankfurt am Main.

Thomas Meyer (2002), Identitätspolitik – Vom Missbrauch kultureller Unterschiede, Frankfurt am Main.

Jürgen Mittag (ed.) (2006), Politische Parteien und Europäische Integration. Entwicklung und Perspektiven transnationaler Parteienkooperation in Europa, Essen.

François Mitterrand (1978), L'Europa sera socialiste ou ne sera pas, Dossier Europa, in: Nouvelle Revue Socialiste, décembre 78, n° 36, pp. 11–17.

Gisela Müller-Brandeck-Bocquet (2006), Überlastet ein Türkei-Beitritt die EU?, Dossier der Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn.

Friedhelm Neidhardt et al. (2000), Konstitutionsbedingungen politischer Öffentlichkeit: Der Fall Europa, in: Hans-Dieter Klingemann and Friedhelm Neidhardt (eds), Zur Zukunft der Demokratie: Herausforderungen im Zeitalter der Globalisierung, Fulda, pp. 263–293.

Heinz Herbert Noll and Angelika Scheuer (2006), Kein Herz für Europa? Komparative Indikatoren und Analysen zur europäischen Identität der Bürger, in: Informationsdienst Soziale Indikatoren, Volume 35, Mannheim, pp. 1–5.

Abdul G. Noury (2002), Ideology, Nationality and Euro-Parliamentarians, in: European Union Politics 3/2002, pp. 33–58.

Hans-Wolfgang Platzer (2014), Rolling Back or Expanding European Integration? Barriers and Paths to Deepening Democratic and Social Integration, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), Internationale Politik-analyse, Berlin.

Hans-Wolfgang Platzer (2010), Europäisierung der Gewerkschaften. Gewerkschaftspolitische Herausforderungen und Handlungsoptionen auf europäischer Ebene, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), Internationale Politikanalyse, Berlin.

Elfriede Regelsberger (2009), Gemeinsame Außen- und Sicherheitspolitik, in: Werner Weidenfeld und Wolfgang Wessels (ed.), Jahrbuch der Europäischen Integration 2009, Baden-Baden, pp. 249–256.

Thomas Rixen and Susanne Uhl (2011), Unternehmensbesteuerung europäisch harmonisieren! Was zur Eindämmung des Steuerwettbewerbs in der EU nötig ist, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), Internationale Politikanalyse, Berlin.

Fritz W. Scharpf (1999), Regieren in Europa. Effektiv und demokratisch?, Frankfurt am Main.

Hans Joachim Schellnhuber et al. (ed.) (2010), Global Sustainability: A Nobel Cause, Cambridge.

Cäcilie Schildberg (2010), Politische Identität und Soziales Europa – Parteikonzeptionen und Bürgerinstellungen in Deutschland, Großbritannien und Polen, Wiesbaden.

Helmut Schmidt (2011), Speech to the SPD national party conference, 4 December 2011, Berlin.

Siegmar Schmidt and Wolf J. Schünemann (2009), Europäische Union. Eine Einführung, Baden-Baden.

Ralf Schüle (ed.) (2008), Grenzenlos handeln? Emissionsmärkte in der Klima- und Energiepolitik, Munich.

Martin Schulz (2013a), Finanztransaktionssteuer. Das kommt aus Brüssel, FAZ of 3 March 2013.

Martin Schulz (2013b), Der gefesselte Riese: Europas letzte Chance, Berlin.

Gesine Schwan (2010), *Wege in eine gemeinsame Zukunft*, Verlag J. H. W. Dietz Nachf., Bonn.

Günter Seufert (2002), Keine Angst vor den Türken!, in: *Die Zeit*, No. 39/2002.

Michael Sommer (2010), If Not Now, Then When? What Social Democracy Needs is a Fundamental Policy Shift, in: Michael Sommer, Frank Bsirske, Wolfgang Rohde (2010), *Business as Usual or a New Strategy for the Future? The Europe 2020 Strategy From the Perspective of German Trade Unions*, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), *Internationale Politikanalyse*, Berlin, pp. 4–7.

SPD (2009), *Für Europa – stark und sozial*, European manifesto of the SPD for the European Parliament elections 2009, adopted on 8 December 2008.

SPD (2007), *Hamburg Programme*, basic programme of the SPD, adopted at the SPD Hamburg party conference, 28 October 2007.

SPD (1971), *Europa-Politik der SPD. Informationen und Argumente*, Reihe Außenpolitik, Vorstand der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands (ed.), Heft 3, Bonn.

SPD and DGB (2009), *Für ein Europa des sozialen Fortschritts – Gemeinsames Positionspapier von SPD und DGB*, Berlin.

SPD-Fraktion (ed.) (2007), *Auf dem Weg zu einer Europäischen Armee*, Positionspapier der Arbeitsgruppen Sicherheitsfragen und Europäische Angelegenheiten der SPD-Fraktion, March 2007, Berlin.

SPE (2013), *Sozialdemokratische Partei Europas, Fundamental Programme*, Brussels.

SPE (2009), *Sozialdemokratische Partei Europas, European election manifesto 2009. Der Mensch im Mittelpunkt: Eine neue Richtung für Europa*, Brussels.

Nicholas Stern (2006), *The Economics of Climate Change – The Stern Review*, Cambridge, online at: http://www.hm-treasury.gov.uk/stern_review_report.htm, accessed on 25. November 2010.

Wolfgang Streeck (2013a), Was nun, Europa? Kapitalismus ohne Demokratie oder Demokratie ohne Kapitalismus, in: *Blätter für deutsche und internationale Politik*, No. 4/2013, Berlin, pp. 57–68.

Wolfgang Streeck (2013b), Vom DM-Nationalismus zum Euro-Patriotismus? Eine Replik auf Jürgen Habermas, in: *Blätter für deutsche und internationale Politik*, No. 9/2013, Berlin, pp. 75–92.

Andrej Stuchlík (2008), *Europe on the Way to a Social Union? The EU Social Agenda in the Context of European Welfarism*, Friedrich-Ebert-Stiftung (ed.), *Internationale Politikanalyse*, Berlin.

Ingeborg Tömmel (2008), *Das politische System der EU*, Munich.

Verlag J. H. W. Dietz Nachf. (ed.) (1982), *100 Jahre Verlag J. H. W. Dietz Nachf.: 1881–1981. Vorträge auf der Festveranstaltung zum 100jährigen Bestehen des Verlages J. H. W. Dietz Nachf. Am 3. November 1981 in Bonn*, Bonn.

Angelika Volle (1992), Großbritannien, Deutschland und die EG der Zukunft, in: Karl Rohe et al. (eds), *Länderbericht Großbritannien. Geschichte. Politik. Wirtschaft*, Bonn, pp. 459–475.

Stephanie Weiss (2004), Die Erweiterung aus der Sicht der Beitrittskandidaten, in: Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg (ed.), *Die Osterweiterung der EU*, Zeitschrift: Der Staat im Bürger, Heft 1/2004, Stuttgart, pp. 11–16.

Reinhard Wesel (2004), Deutschlands »außenpolitische Kultur«. Zu Entwicklung und Wandlung der Haltung der Deutschen zur internationalen Politik, in: Gotthard Breit (ed.), *Politische Kultur in Deutschland. Eine Einführung*, Schwalbach am Taunus, pp. 58–88.

AUTORI/EDITORI

Kaki Bali (*1963) este jurnalistă la cotidianul *Avgi* și la portalul *ernatiapost.gr*. Ea a studiat matematica la Thessaloniki și științele comunicării la Hohenheim.

Jochen Dahm (*1981) este coordonator la Academia pentru Democrație Socială a Friedrich-Ebert-Stiftung. A studiat științele politice, științele comunicării și dreptul public la Münster și Málaga.

Severin Fischer (*1983) a activat în calitate de cercetător în cadrul grupului privind integrarea europeană a Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP) începând cu 2011. Din 2008 și până în 2011, el a fost lider de proiect în domeniul politicii energetice și climatice la Institutul pentru Politici Europene (IEP) din Berlin. A studiat științele politice la Erlangen și Budapesta.

Tobias Gombert (*1975) este director adjunct la centrul educațional și de conferințe HVHS Springe și activează în calitate de trainer, consultant și mediator. El a studiat științele educației, filologia germană, făcând studii suplimentare în consultare și mediere sistemică. Din 2003 și până în 2007, a fost membru al executivului național Jusos, în această perioadă participând la crearea Academiei tinerilor socialiști.

Dr. Christian Krell (*1977) conduce Academia pentru Democrație Socială a Friedrich-Ebert-Stiftung și este lector la Universitatea din Bonn. A studiat științele politice, istoria, economia și sociologia la Universitatea din Siegen și la Universitatea din York. În 2007, a obținut doctoratul în științe politice pe tema politicii europene a SPD, Partidului Laburist și Partidului Socialist.

Dr. Căcilie Schildberg (*1976) este coordonatoare în cadrul departamentului de politică globală al Friedrich-Ebert-Stiftung și este specializată în probleme de gender și justiție socială. Înainte de aceasta ea a activat în calitate de asistent de proiect la biroul Friedrich-Ebert-Stiftung din Argentina. A studiat istoria, științele politice și limbile romanice la Universitatea Ruhr de la Bochum. În 2008, ea a obținut doctoratul la Dortmund în problema „identității europene”. Din 2007 și până în 2010, a activat în calitate de trainer la Academia pentru Democrație Socială în cadrul seminarelor pe tema Europei.

Julian Schwartzkopff (*1986) își face doctoratul la Institutul European al Universității din Florența începând cu 2011. Din 2009 și până în 2010 el a activat la Institutul pentru Politica Europeană din Berlin în calitate de student asistent în domeniul politicii energetice și climatice a UE. El a studiat științele politice la Berlin și relațiile internaționale la Cambridge.

Martin Timpe (*1978) activează în cadrul Ministerului Educației, Științei, Instruirii Continue și Culturii din Rhineland-Westphalia. Până atunci a fost coordonator de politici educaționale și în domeniul științei în cadrul executivului SPD, iar din 2007 este lider de seminar la Academia pentru Democrație Socială. A studiat științele politice la Otto-Suhr-Institut al Universității Libere din Berlin.

Anne Wagenführ (*1985) este coordonatoare în cadrul Asociației Germane Caritas la sediul central din Bruxelles. Anterior a fost angajată la Secretariatul General al Comisiei Europene. Ea este lider de seminar pe tema Europei la Academia pentru Democrație Socială. A studiat științele politice la Münster, Lille și Londra.

20 de nume și termeni-cheie

1. Actul unic european
(p. 44, p. 63, p. 74)	8. Jacques Delors
(p. 64)	16. Aderarea Turciei
(pp. 116ff)
2. Extinderea UE
(p. 43, pp. 116ff)	9. Jean Monnet
(p. 40)	17. Tratatul de la Maastricht
(pp. 44ff, p. 87)
3. Euro
(pp. 63f, p. 70)	10. Katharina Focke
(p. 56)	18. Tratatul de la Amsterdam
(p. 45, p. 76, p. 82)
4. Euroobligații
(p. 103)	11. Integrare negativă
(p. 23, p. 35, p. 62)	19. Tratatul de la Lisabona
(p. 46, p. 58, p. 76)
5. Identitatea europeană
(p. 121)	12. Instituțiile UE
(pp. 49ff, p. 60)	20. Wilhelm Haferkamp
(p. 54)
6. Tratatul european
(pp. 40ff, pp. 44ff)	13. Integrare pozitivă
(p. 35, p. 73)	
7. Guvernul economic european
(pp. 101ff)	14. Robert Schuman
(p. 143)	
	15. Europa socială
(pp. 32ff, p. 35, p. 128)	

